

Champaka 10

ဇာတိက နေရာ စွန့်စွဲ ဆုတောင်းရာ နေရာ နေရာမှ နေရာ
Nghiên cứu lịch sử và nền văn minh Champ

Lịch Sử Đấu Tranh Văn Hóa Champa tại Hải Ngoại 20 năm IOC-Champa (1988-2008)

Phân tích và trình bày bởi

Ts. Po Dharma và BBT Champaka

Ấn hành bởi
International Office of Champa, 2008
Tái bản dùng cho hệ thống mạng Web
Champaka.info, 2012

Champaka

Tập san nghiên cứu lịch sử và nền văn minh Champa

Hình thành vào năm 1999

Sáng lập viên

Hassan Poklaun, Po Dharma

Tổng biên tập

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp)

Ban biên tập

Pgs. Ts. Danny Wong Tze-Ken (Đại học Malaya, Mã Lai)

Ts. Nicolas Weber (Viện INALCO, Paris)

Ts. Shine Toshihiko (Đại học Ngoại Ngữ Tokyo, Nhật Bản)

Pgs. Ts. Liu Zhi Qiang (Đại học Dân Tộc, Quảng Tây)

Pts. Emiko Stok (Đại học Nanterre, Paris)

Abdul Karim (Viện Bảo Tàng Quốc Gia, Mã Lai)

Musa Porome (IOC-Champa)

Trụ sở

56 Square des Bauves

95140 Garges Les Gonesse, France

Email: champaka1999@aol.com

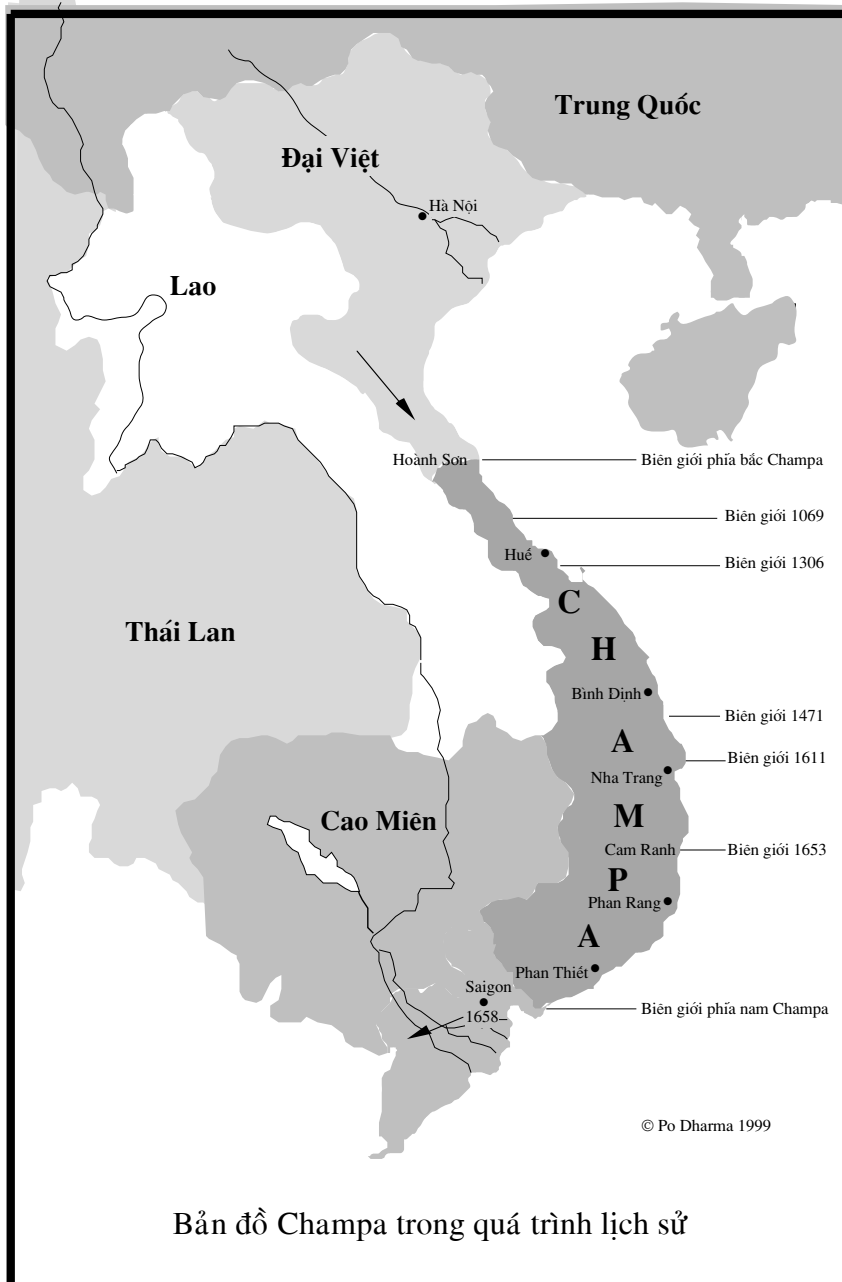
Web: www.champaka.info

Cơ quan ấn hành

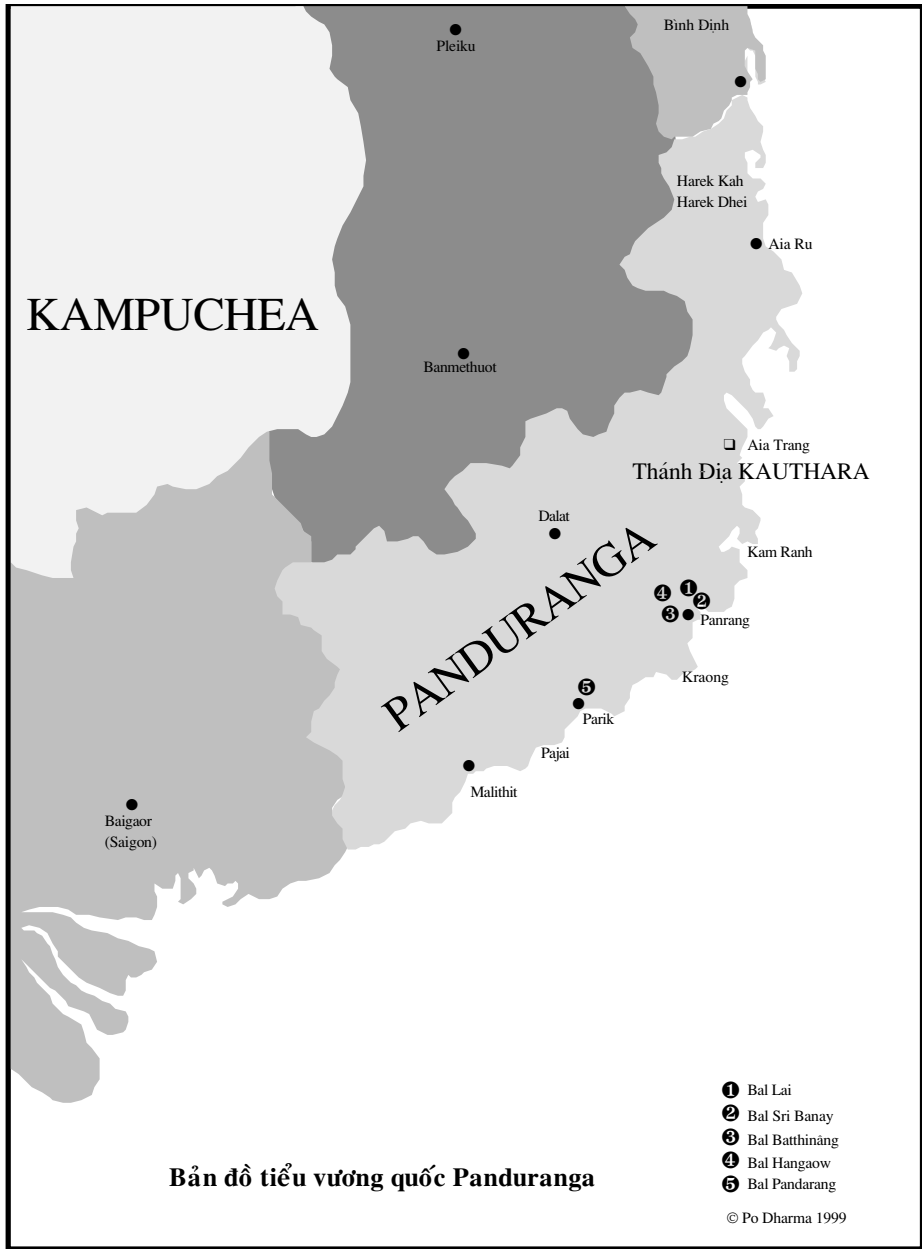
International Office of Champa (IOC-Champa)

© Champaka – 2012

Hình bìa: Bìa CD-Rom

Bản đồ Champa trong quá trình lịch sử

KAMPUCHEA

PANDURANGA

Thánh Địa KAUTHARA

Bản đồ tiểu vương quốc Panduranga

- ❶ Bal Lai
- ❷ Bal Sri Banay
- ❸ Bal Batthinang
- ❹ Bal Hangaow
- ❺ Bal Pandarang

© Po Dharma 1999

Tập san Champaka: 14 ấn phẩm nghiên cứu về Champa

Champaka là tập san nghiên cứu được ấn hành bởi International Office of Campa (IOC-Campa), do Trung tá, PGS.TS. Po Dharma làm Tổng Biên tập. Từ khi ra đời cho đến khi Po Dharma qua đời tại Pháp vào ngày 22 tháng 2 năm 2019, tập san Champaka đã xuất bản tổng cộng 14 số, được đặt tên từ Champaka 1 đến Champaka 14.

Trong thời gian 12 năm công tác và học tập tại Thailand, Singapore và Malaysia, TS. Putra Podam đã có nhiều dịp cộng tác nghiên cứu với TS. Po Dharma. Đặc biệt, trong quá trình thực hiện nghiên cứu Tiến sĩ lần thứ hai chuyên ngành Công nghệ Giáo dục, TS. Po Dharma đã tham gia với vai trò người hướng dẫn thứ hai, phụ trách chuyên đề liên quan đến tiếng Cham cổ.

Website Kauthara.org, được thành lập tại Malaysia do TS. Putra Podam làm Trưởng Ban Biên tập, đã nhận được sự ủng hộ và khuyến khích từ TS. Po Dharma ngay từ những ngày đầu hoạt động.

Sau 10 năm hoạt động, website Kauthara.org đã được đổi tên miền và nâng cấp thành website Champa.one, nhằm mở rộng nội dung và phạm vi phục vụ độc giả. Website Champa.one hiện chuyển tải nhiều chuyên mục liên quan đến văn hóa, ngôn ngữ, tôn giáo và công nghệ của cộng đồng Cham.

Trong khuôn khổ hoạt động này, Champa.one sẽ giới thiệu đầy đủ 14 tập san Champaka trên website để phục vụ độc giả quan tâm đến nghiên cứu Champa.

Toàn bộ 14 tập san Champaka sẽ được TS. Putra Podam biên tập và kết nối các nội dung rời rạc thành các tệp PDF hoàn chỉnh, giúp độc giả thuận tiện trong việc tra cứu và tiếp cận.

TS. Putra Podam

Chịu trách nhiệm biên tập và phát hành bản PDF của tập san Champaka.

Lời mở đầu

IOC-Champa (International Office of Champa) là tổ chức hội đoàn ra đời vào năm 1988 có trụ sở đặt tại Hoa Kỳ, tập trung những thành viên Champa ở hải ngoại (Á Châu, Âu Châu và Mỹ Châu) gồm nhiều dân tộc như Stieng, Jarai, Radê, Bahnar, Chăm, v.v. Trong số thành viên này, dân tộc Chăm là cộng đồng chiếm đa số và đóng một vai trò chủ động trong mọi sinh hoạt của tổ chức.

IOC-Champa là một lực lượng văn hóa, đấu tranh nhằm bảo vệ di sản lịch sử và nền văn minh Champa, một vương quốc ở miền trung Việt Nam bị xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832.

Sau 8 thế kỷ chiến tranh tàn khốc chống lại cuộc Nam Tiến của dân tộc Việt, lịch sử Champa chỉ để lại cho hậu thế một chuỗi di tích đền đài hoang phế và hai nhóm tộc người, đó là dân tộc Chăm vào khoảng 100.000 người ở hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận; dân tộc Tây Nguyên vào khoảng 700.000 người sinh sống ở vùng cao nguyên và vào khoảng 400.000 người Chăm lưu lạc ở Campuchia, Thái Lan, Mã Lai, v.v.

Trong suốt chiều dài của cuộc đấu tranh xây dựng và bảo vệ đất nước, dân tộc Champa đã gánh chịu bao biến cố tang thương của lịch sử: lãnh thổ đất đai bị chiếm đóng, chính quyền và vua chúa bị sụp đổ, đền đài cung điện bị phá hủy, hàng triệu

Bản đồ Champa của R. P. Placide vẽ vào năm 1686

Thánh địa Mỹ Sơn

người dân bị tiêu diệt để rồi hôm nay người ta không tìm thấy dấu vết một người Chăm nào ở miền duyên hải chạy dài từ tỉnh Quảng Bình đến vịnh Cam Ranh.

Một khi đã mất quê hương và tổ quốc, dân tộc Champa không còn làm chủ trên định mệnh của mình nữa. Sau năm 1832, họ trở thành một nhóm người dân bản địa không qui chế pháp lý, một tập thể công dân ngoại lệ của quốc gia Việt Nam đa chủng tộc, một cộng đồng đang sống trong một bối cảnh xã hội suy đồi và thoái hóa từ phong tục tập quán, đời sống tâm linh, ngôn ngữ chữ viết cho đến tư duy và nhân phẩm để rồi không ai có thể tiên đoán được thế nào là sự sống còn của họ trong thế kỷ thứ 21 này.

Cũng vì ý thức đến nguy cơ của dân tộc Champa trên đà bị diệt chủng, không phải vì sùng

Tháp Po Klaong Garai, Phan Rang

đạn của bạo lực mà vì họ không thể thoát ra khỏi qui luật bị đồng hóa bởi sức ép của một cộng đồng khổng lồ hơn 85 triệu người Kinh, hòa theo chính sách của nhà nước Việt Nam không quan tâm đúng mức đến sự sống còn của sắc dân thiểu số này, cho nên một số trí thức Chăm tại hải ngoại đã cùng nhau quyết tâm xây dựng một phong trào đấu tranh để bảo vệ sự hiện hữu của dân tộc này trong thế kỷ thứ 21, bảo đảm quyền được sống trong biên giới đất đai thuộc quyền sở hữu của họ, quyền được tôn trọng từ danh dự đến nhân phẩm trong một quốc gia Việt Nam đa chủng tộc. Chính đó là nguyên nhân giải thích cho sự ra đời của tổ chức IOC-Champa vào năm 1988.

Ban nhạc cổ truyền Chăm

Sự hình thành IOC-Champa có một xuất xứ lâu dài trong không gian của lịch sử. Đây chỉ là thành tựu của một làn sóng đấu tranh của dân tộc Champa sau hiệp định Genève vào năm 1954.

Nói đến làn sóng đấu tranh trong lịch sử cận đại của Champa, thì người ta phải nói đến Fulro, một lực lượng vũ trang giải phóng Champa ra khỏi ách thống trị của Việt Nam thời đó.

Fulro, chữ viết tắt của “Front Unifié de Lutte des Races Opprimées” là một tổ chức liên hiệp giữa 3 mặt trận hình thành tại vương quốc Campuchia vào năm 1964 đặt dưới quyền bảo trợ của chính quyền Norodom Sihanouk:

Mặt Trận Giải Phóng Campuchia Krom (từ Sài Gòn đến mũi Cà Mau)

Mặt Trận Giải Phóng Campuchia Nord (khu vực Champasak, nước Lào)

Mặt Trận Giải Phóng Champa

Hiệu kỳ của tổ chức Fulro

Hiệu kỳ của Mặt Trận Giải Phóng Champa

Buổi tiếp kiến của thành viên Fulro với Tổng Thống Cộng Hòa Khmer. Từ trái sang phải: Thượng Nghị Viện Chăm, Đại Tá Les Kosem, Thống Tướng Lon Nol

Người lãnh đạo trực tiếp của tổ chức Fulro là thống tướng Lon Nol, thủ tướng của vương quốc Cao Miên. Trong 3 tổ chức liên hiệp cấu thành phong trào Fulro, Mặt Trận Giải Phóng Champa là một lực lượng hùng mạnh nhất, tập trung hai nhóm sắc tộc: dân tộc Chăm và dân tộc Tây Nguyên, đặt dưới quyền lãnh đạo của thiếu tướng Les Kosem, gốc người Chăm Campuchia có uy thế và quyền lực trong chính phủ Cao Miên và Y Bham Enuôl, sắc tộc Radê, lãnh tụ phong trào Bajaraka đã từng ra vào ngục tù dưới thời Ngô Đình Diệm từ năm 1958 đến năm 1964.

Mở màn cho cuộc đấu tranh, Fulro vùng dậy vào ngày 20 tháng 9 năm 1964 tấn công đồn Sarpa gần biên giới Cao Miên, chiếm đóng một số khu vực trên Tây Nguyên, xua quân chiếm đài phát thanh Ban Mê Thuột để truyền bá mục tiêu đấu tranh của tổ chức, sau đó kéo quân về hậu cứ ở tỉnh

Đại Tá Les Kosem viếng thăm lực lượng Fulro

Mondulkiri, Campuchia.

Sự vùng dậy của Fulro vào năm 1964 đã làm đảo lộn bàn cờ chính trị ở Đông Dương lúc bấy giờ, đưa chính quyền Sài Gòn vào một khúc quanh mới và lôi kéo cả quân đội Mỹ vào chiến cuộc. Kể từ đó, Fulro trở thành một vấn đề gai góc trên địa bàn Tây Nguyên được xem như một khu vực chiến lược quân sự tranh giành giữa 4 đối tượng thù địch: Chính quyền Sài Gòn, quân đội Mỹ, Mặt Trận Giải Phóng Miền Nam và Fulro.

Sau 6 năm hoạt động, Fulro gặp phải một biến cố chính trị đã đưa tổ chức này vào con đường suy vong. Năm 1970, thủ tướng Lon Nol với sự yểm trợ của thiếu tướng Les Kosem lật đổ hoàng thân Norodom Sihanouk để thành lập Cộng Hòa Khmer, kêu gọi chính phủ Hoa Kỳ và quân đội Việt Nam Cộng Hòa giúp đỡ.

Để trả lời cho biến cố này, Sihanouk kết hợp với các quốc gia cộng sản, nhất là Trung Quốc và chính quyền Hà Nội, hình thành một lực lượng đấu tranh chống lại chính quyền Lon Nol, quyết tâm tiêu diệt những tay sai của chính quyền này trong đó Fulro là tổ chức thù địch quan trọng nhất.

Sau ngày lật đổ hoàng thân Norodom Sihanouk, quân đội Việt Cộng nằm trong hậu cứ ở Campuchia, quay súng tấn công Cao Miên. Chỉ vài tuần sau, Việt Cộng làm chủ tình hình hầu hết các tỉnh miền bắc của quốc gia này, trong đó có tỉnh Mondulkiri, nơi tập trung lực lượng vũ

Hội Nghị Các Quốc Gia Trung Lập tại Bandung, Nam Dương. Từ trái sang phải: Nara Vija, tức là Ngụy Văn Nhuận, Peng Gafour, Les Kosem

Lực lượng Fulro tại chiến khu 2

Lực lượng Fulro chuẩn bị ra chiến trường

trang Fulro.

Không còn giải pháp để phòng vệ chiến khu, Fulro quyết định rút quân về thủ đô Nam Vang, tập trung thành một lữ đoàn gọi là Lữ Đoàn 5 Bộ Binh Đặc Biệt (5BIS) đặt dưới quyền chỉ huy của thiếu tướng Les Kosem. Lữ đoàn này là cơ quan quân sự có qui chế riêng biệt, nhưng trực thuộc Bộ Quốc Phòng của Cộng Hòa Khmer.

Biến cố tại Cao Miên vào năm 1970 đã buộc Fulro phải duyệt xét lại

một cách triệt để chiến lược chính trị của tổ chức sau ngày lật đổ Norodom Sihanouk. Không còn hậu cứ để tiếp tục đấu tranh vũ trang và trong khi chờ đợi chiến tranh Cao Miên chấm dứt để trở lại chiến khu, Fulro nghĩ đến chương trình đào tạo lực lượng quân sự và dân sự ở nước ngoài.

Về chương trình quân sự, Fulro gửi hàng loạt sĩ quan vào các khóa quân sự ở Hoa Kỳ, Okinawa (Nhật), Nam Dương, Mã Lai, trong khi đó, hạ sĩ quan và binh lính thì được huấn luyện trong các trại lính của Mỹ ở Việt Nam.

Về mặt đào tạo lực lượng dân sự, nước Pháp là trung tâm thí điểm của chương trình. Từ năm 1970 đến năm 1973, Fulro gửi 5 thành viên sang Pháp du học, đó là Y Bun Sur người gốc Mnong và 4 người Chăm: Nara Vija, Yang Neh và phu nhân là Thuận Thị Trụ, Po Dharma và Đàng Văn Tấn.

Po Dharma, thành viên Fulro ở chiến khu

Khởi đầu của phong trào văn hóa Champa tại Âu Châu

Trước năm 1975, Y Bun Sur, Nara Vija, Yang Neh, Po Dharma và Đàng Văn Tấn là 5 người dân tộc Champa duy nhất có mặt tại hải ngoại. Sự hiện diện của 5 thành viên Fulro này trong đại học Pháp đã đánh dấu cho một chiều hướng đấu tranh mới, mở màn cho sự ra đời của chương trình đào tạo một lực lượng dân sự có một trình độ cao để phục vụ cho bộ máy chính trị của tổ chức Fulro. Năm thành viên này đều theo ngành khoa học xã hội và nhân văn, chuyên về Champa học. Họ được đào tạo trong một trường lớp cơ bản tại đại học Sorbonne đặt dưới sự hướng dẫn của Gs. P-B. Lafont, cũng là người rất thân cận với tướng Les Kosem.

Được đào tạo trong ngành chuyên về Champa học, những thành viên Fulro du học tại Pháp bắt đầu nghĩ đến phong trào văn hóa Champa tại hải ngoại, hướng về chiến lược dùng yếu tố văn hóa làm công cụ cho cuộc đấu tranh nhằm bảo vệ cho danh dự và quyền lợi dân tộc, lợi dụng kiến thức để chuyển tải di sản lịch sử và nền văn minh Champa đến mọi người, đánh thức lòng yêu nước, yêu quê hương và yêu dân tộc.

Lúc ban đầu, những thành viên Fulro tại Pháp chỉ chú tâm đến trách nhiệm học hành mà tổ chức Fulro đã giao phó. Năm 1975, cả 3 nước Đông

Y Bun Sur

Nara Vija
(Nguyễn Văn Nhuận)

Yang Neh
(Đàng Năng Giáo)

Po Dharma

Dương đều rơi vào tay Cộng Sản và lực lượng Fulro tại Campuchia hoàn toàn bị Khmer Đỏ tiêu diệt không còn sống sót một người nào, ngoại trừ thiếu tướng Les Kosem thoát thân ra khỏi Campuchia trước ngày biến cố và một số sĩ quan Fulro gốc Tây Nguyên du học ở Hoa Kỳ.

Bên lề biến cố chính trị này, nhóm sinh viên Fulro tại Pháp cũng trải qua một cơn gió lốc. Năm 1970, Y Bun Sur có lệnh trở về Campuchia để tăng cường guồng máy chính trị trung ương của tổ chức Fulro. Năm 1971, Yang Neh tự tử không để lại một vết tích nguyên nhân. Việc tự tử này đã làm chấn động dư luận trong đại học Pháp. Năm 1972, Les Kosem không muốn Thuận Thị Trụ trở về Campuchia tham gia phong trào nữa, nên ra lệnh cho bà ta trở về Việt Nam. Thế là thành viên Chăm tại Pháp chỉ còn lại 3 người: Nara Vija, Po Dharma và Đàng Văn Tấn.

Đàng Văn Tấn

Yang Neh và Thuận Thị Trụ

Năm 1978, Nara Vija, sau ngày tốt nghiệp phó tiến sĩ, rời Paris để sang Hoa Kỳ định cư. Sau đó, Đàng Văn Tấn cũng bỏ ghế nhà trường để tìm công ăn việc làm. Po Dharma là người còn lại, tiếp tục chương trình đại học cho đến tốt nghiệp tiến sĩ vào năm 1986.

Sự hội ngộ giữa cộng đồng Chăm tại thủ đô Paris

Trước năm 1978, Cộng Hòa Pháp là quốc gia vắng bóng dân tộc Châu Á, ngoại trừ những sinh viên sang Pháp du học. Sau năm 1978, nước Pháp bắt đầu đón nhận một cộng đồng tị nạn đến từ Đông Dương sau biến cố 1975 gồm có người Việt, Kampuchia, Lao. Trong nhóm tị nạn này có vào khoảng 100 người Chăm, đa số là Chăm Campuchia và Châu Đốc và 3 người Chăm Phan Rang-Phan Rí: Bá Trung Thắng, Dương Tấn Thi, Nguyễn Đố. Thêm vào đó có khoảng 10 sinh viên gốc Tây Nguyên sang Pháp du học qua Viện Công Giáo vào năm 1974 và một số cựu chiến binh gốc dân tộc Tây Nguyên đã từng tham gia trong trận chiến ở Điện Biên Phủ.

Cộng Hòa Pháp là trụ sở của sinh viên Fulro, nơi có mặt ông Po Dharma. Sự hiện diện của cộng đồng Chăm trên lãnh thổ Pháp là ngày hội ngộ lịch sử giữa người Chăm xuất thân cùng chung một quê hương Champa, nhưng rời bỏ quê cha đất tổ trong hai hoàn cảnh hoàn toàn khác biệt. Po Dharma từ già Việt Nam vào năm 1968 để gia nhập phong trào đấu tranh vũ trang Fulro nhằm phục hồi vương quốc Champa. Ngược lại cộng đồng Chăm ra đi sau năm 1975 không vì mục tiêu Fulro mà là thoát thân ra khỏi ách thống trị của Khmer Đỏ và chế độ cộng sản Việt Nam.

Bá Trung Thắng

Dương Tấn Thi

Nguyễn Đố

Gia đình Phú Thị Mận và gia đình Po Dharma

Dù ra đi trong hoàn cảnh nào đi nữa, cộng đồng người Chăm ở Pháp cũng có một hoàn cảnh chung, đó là không chấp nhận chế độ cộng sản đối với dân tộc Chăm. Kể từ đó, tư gia của Po Dharma trở thành trụ sở hội họp. Lúc ban đầu, họ chỉ bàn về chính sách khắc khe của chế độ Cộng Sản, sau đó là đề tài mang tính chất thời sự liên quan đến định mệnh thống khổ của dân tộc Chăm trong bối cảnh xã hội thời đó và thế nào là giải pháp để cứu nguy dân tộc Chăm trên đà bị diệt chủng.

Ai cũng biết, Cộng Hòa Pháp là quốc gia tập trung hơn 60 triệu người. Sự hiện diện của 100 người Chăm ở quốc gia này chỉ là một hạt cát trong bãi sa mạc. Ngoại trừ những giới nghiên cứu về Đông Nam Á, hầu hết 60 triệu công dân Pháp

Từ trái sang phải: Kati, Zaron, Đàng Văn Tấn, Jay Scaborough, Bá Trung Thắng

chưa từng nghe đến dân tộc Champa là ai và lãnh thổ Champa nằm ở đâu. Trước tình thế này, làm sao 100 người Chăm có thể vận động quần chúng và chính quyền Pháp biết đến thế nào là định mệnh của dân tộc Champa trong bối cảnh lịch sử hôm nay, nếu họ không có một tổ chức vững mạnh. Chính đó là nguyên nhân giải thích cho sự ra đời của phong trào văn hóa Champa tại Âu Châu.

Sinh hoạt cộng đồng Chăm tại Paris

Sự ra đời của CSC-Champa tại Pháp

Po Dharma là sinh viên đại học Sorbonne trực thuộc Trung Tâm Lịch Sử và Nền Văn Minh Bán Đảo Đông Dương (viết tắt là Trung Tâm Đông Dương) đặt dưới quyền điều hành của Gs. P-B. Lafont, bậc thầy hướng dẫn Po Dharma trong đại học Sorbonne. Po Dharma là thành viên Fulro, cũng là người thân cận với G. Moussay, một ông linh mục thường sang Cao Miên gặp ông ta trong những thời kháng chiến. Với vai trò này, Po Dharma trở thành người chủ động phát sinh phong trào văn hóa Champa tại Âu Châu.

Mở màn cho sự đấu tranh, cộng đồng Champa thành lập vào năm 1983 một tổ chức mang tên là Trung Tâm Văn Hóa Xã Hội Champa (viết tắt là Trung Tâm Văn Hóa Champa) đặt dưới quyền lãnh đạo của ông Y Lo Nie, cựu hạ sĩ quan Pháp, gốc người Radê và Po Dharma là tổng thư ký, để xây dựng hai mục tiêu duy nhất, đó là:

- Phát triển và bảo tồn di sản văn hóa Champa

Cô Rochem H'Cheo, gốc dân tộc Jarai và Y Lo Nie, Chủ Tịch Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp

Po Dharma

Thành viên của Trung Tâm Văn Hóa Champa

- Góp phần vào công trình bảo vệ sự sống còn của dân tộc Champa

Sự ra đời của Trung Tâm Champa là một biến cố lịch sử. Lần đầu tiên tại hải ngoại, dân tộc Chăm và anh em Tây Nguyên chấp nhận sinh hoạt chung trong một mái nhà Champa đa chủng tộc, đa tôn giáo, đa văn hóa và đa ngôn ngữ.

Ngày Văn Hóa Champa đầu tiên tại Paris, nhân dịp mùa Kate 1983

1. Xây dựng lực lượng bảo trợ tinh thần

Phát triển và bảo tồn di sản văn hóa Champa là chủ đề rất bao quát tập trung hàng ngàn vấn đề, đòi hỏi nhiều thời gian, nhân lực và vật lực để tiến đến mục tiêu. Chính vì thế, Trung Tâm Văn Hóa Champa chỉ triển khai một số chủ đề mà tổ chức này xem đó là vấn đề ưu tiên cần phải thực hiện trước.

Vận động một số nhân vật lãnh đạo nằm trong chính quyền Pháp để xây dựng một lực lượng bảo trợ tinh thần cho Trung Tâm Văn Hóa Champa là mục tiêu hàng đầu của tổ chức. Nó trở thành một yếu tố quyết định cho mọi chương trình hoạt động. Không có sự yểm trợ của chính quyền Pháp, Trung Tâm Văn Hóa Champa chỉ là một tổ chức hội hè đình đám, không viễn tượng tương lai.

Với vai trò là sinh viên tại đại học Sorbonne, Po Dharma được Trung Tâm Văn Hóa Champa giao trách nhiệm kết nối liên hệ với chính quyền Pháp, vận động giới trí thức và một số nhân vật Pháp để bảo trợ cho tổ chức. Sự hiện diện của một số nhân vật này trong Trung Tâm Văn Hóa Champa trở thành một yếu tố cần thiết mà Trung Tâm không thể bỏ qua. Bốn nhân vật đứng ra bảo trợ cho phong trào văn hóa Champa tại Pháp, đó là:

Giáo sư. P-B. Lafont

Gs. P-B. Lafont, Giám Đốc Trung Tâm Đông Dương tại đại học Sorbonne, là người rất thân cận với thiếu tướng Les Kosem, lãnh tụ phong trào Fulro và cũng là người đỡ đầu cho Po Dharma sang Pháp du học. Ông Lafont cũng là bạn thân của Lưu Quý Tân trong thời gian ông ta làm giảng viên tại Đại Học Văn Khoa Sài Gòn.

Gs. P-B. Lafont

Trong đại học Sorbonne, Gs. P-B. Lafont là sáng lập viên chương trình Champa học, lúc nào cũng đứng về phe đấu tranh bảo vệ di sản văn hóa Champa. Chính vì sự liên hệ này, ông ta không ngần ngại đảm nhiệm vai trò cố vấn trực tiếp cho Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp.

Sự hiện diện của Gs. Lafont trong tổ chức đã đem lại cho Trung Tâm một hậu thuẫn quý giá, tập trung hầu hết các giáo sư, chuyên gia nghiên cứu và sinh viên thuộc Trung Tâm Đông Dương của đại học Sorbonne do ông ta điều hành. Nói đến thành viên tích cực nhất thuộc

Trung Tâm Đông Dương đã góp phần xây dựng Trung Tâm Champa, chúng tôi phải nói đến Gs. Pierre Lamant, Ts. G. Moussay, Ts. Mak Phoeun, Ts. Urany Antypa, Ts. Kinh Hoc Dy, Ts. B. Gay, Ts. Quach Langlet, Ts. Phan Thanh Thuy, v.v.

Ông P-B. Lafont cũng là một Giáo Sư có ảnh hưởng lớn trong các tổ chức của đại học. Lời kêu gọi của ông ta nhằm bảo vệ di sản văn hóa Champa tại Pháp có một hiệu lực rất cao. Chính vì thế, Gs. Lafont trở thành một động cơ chính yếu trong mọi sinh hoạt của Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp.

Linh mục G. Moussay

G. Moussay không phải là người xa lạ đối với dân tộc Chăm. Ông ta là linh mục thuộc Viện Truyền Giáo Paris, một tổ chức công giáo có ảnh hưởng mạnh tại Pháp, đã từng sinh sống với cộng đồng Chăm từ năm 1968 cho đến 1975, cũng là sáng lập viên Trung Tâm Văn Hóa Chăm tại Phan Rang. Biết đọc và nói tiếng Chăm, G. Moussay rất đam mê nghiên cứu về Champa, đã từng đứng ra xuất bản tập san Roh Duah nhằm tái bản lại những tác phẩm văn học viết bằng Akhar Thrah Chăm. Hai tác phẩm khoa học quý giá do ông ta thực hiện đó là Tự Điển Chăm-Pháp-Việt (1973) và Văn Phạm Chăm (2006). Bên cạnh những công tác này, G. Moussay còn là người rất thân cận với Les Kosem, đứng ra đỡ đầu tinh

Linh Mục G. Moussay

thần cho những sinh viên Chăm do tổ chức Fulro gửi sang Pháp du học, trong đó có Ts. Po Dharma.

Qua mối liên hệ này, ông ta trở thành một nhà cố vấn cho Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp, đóng vai trò vô cùng tích cực trong mọi sinh hoạt của tổ chức.

Bộ Trưởng Xavier Deniau

Qua trung gian của Gs. Lafont, Po Dharma được cơ hội tiếp xúc với ông Xavier Deniau, Dân Biểu Quốc Hội (từ năm 1962 đến năm 2002) kim Bộ Trưởng Bộ Đặc Trách Lãnh Thổ Thuộc Địa Pháp, để trình bày mục tiêu đấu tranh của tổ chức. Ông Xavier Deniau cũng là anh ruột của Jean François Deniau, Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao Pháp thời đó.

Ông Xavier Deniau là người đã từng giữ chức vụ trên Tây Nguyên dưới thời Pháp thuộc, rất đam mê văn hóa Champa và cũng là người rất thân cận với gia đình Nay Louet, Bộ Trưởng Bộ Phát Triển Sắc Tộc dưới thời Việt Nam Cộng Hòa. Qua sự liên hệ lịch sử này, Bộ Trưởng X. Deniau chấp nhận đứng ra làm người bảo trợ tinh thần cho Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp.

Sự hiện diện của ông Bộ Trưởng X. Deniau trong Trung Tâm Văn Hóa Champa là một biến cố lịch sử, đã đem lại cho tổ chức Champa một niềm vinh hạnh lớn lao, làm tăng thêm sức mạnh tinh thần cho cuộc đấu tranh bảo vệ di sản văn hóa Champa tại hải ngoại. Dựa vào sự bảo trợ của ông Bộ Trưởng X. Deniau, Trung Tâm Champa phát triển

Dân Biểu-Bộ Trưởng Xavier Deniau

nhau chóng mối liên hệ với các cơ quan nằm trong chính phủ Pháp.

Đại Tướng Guy Simon

Qua lời giới thiệu của Bộ Trưởng X. Deniau, Đại Tướng Guy Simon, một tướng lĩnh có vai trò quan trọng trong Bộ Quốc Phòng Pháp cũng chấp nhận đứng ra bảo trợ tinh thần cho Trung Tâm Văn Hóa Champa.

Sự hiện diện của Đại Tướng Simon trong tổ chức có một nguyên nhân sâu xa của nó. Trong thời đệ nhị chiến tranh ở Đông Dương, Đại Tướng Simon, lúc đó ông còn là Đại Úy, đã từng chỉ huy quân đội viễn chinh Pháp tại Việt Nam, có mấy lần đóng quân ở trạm ga xe lửa Hòa Trinh gần thôn Văn Lâm, xã Phước Nam, tỉnh Ninh Thuận hiện nay. Chính vì thế, văn hóa Chăm không phải là vấn đề xa lạ đối với ông ta. Thêm vào đó, ông ta cũng là người đưa một số hạ sĩ quan và binh lính gốc Tây Nguyên và Chăm sang Pháp sau ngày thất bại trận chiến Điện Biên Phủ vào năm 1954. Và hôm nay, ông ta vẫn còn gánh trách nhiệm tinh thần đối với cựu chiến binh gốc Champa tại quốc gia này, trong đó có ông Y Lo Nie, Chủ Tịch Trung Tâm Văn Hóa Champa.

Vai trò bảo trợ của Đại Tướng G. Simon cho Trung Tâm Văn Hóa Champa là một động cơ rất tích cực làm tăng cường thêm chính sách liên hệ với các nhà lãnh đạo trong chính quyền Pháp, nhất là giới quân sự đã từng có mặt tại Đông Dương trước năm

Đại Tướng G. Simon

1954.

*

Sự bảo trợ tinh thần của 4 nhân vật quan trọng trong chính quyền Pháp đã đem lại cho Trung Tâm Văn Hóa Champa một niềm hãnh diện lớn lao, làm nổi bật thêm sức mạnh của phong trào văn hóa Champa trước những hội đoàn của các nước Đông Dương có mặt tại Paris. Và sự hiện diện này đã trở thành một yếu tố quan trọng, giúp Trung Tâm Champa phát triển nhanh chóng phong trào đấu tranh bảo vệ di sản văn hóa Champa tại hải ngoại; thu hút sự lưu ý đặc biệt của chính phủ Pháp đối với cộng đồng Champa sinh sống tại Pháp và sự sống còn của dân tộc Champa hôm nay; lôi kéo các cơ quan khoa học Pháp tăng cường thêm công tác nghiên cứu về bộ môn Champa học đã bị gián đoạn kể từ năm 1945.

2. Phục hưng tên gọi Champa

Năm 1832, vua Minh Mạng xóa bỏ vương quốc Champa trên bản đồ, tìm mọi cách để ngăn chặn cuộc vùng dậy của dân tộc Champa nhằm khôi phục đất nước. Kể từ đó, Champa trở thành một danh xưng cấm kỵ trong ngôn ngữ và chữ viết hay trong các cuộc đàm thoại hàng ngày của dân tộc này. Vì rằng, nhắc đến danh xưng Champa tức là khơi dậy lòng ái quốc và bày tỏ ý đồ khôi phục quyền Champa độc lập.

Sau ngày ra đời của Mặt Trận Giải Phóng Champa-Fulro vào năm 1964, danh xưng Champa lại trở thành một đối tượng thù địch của chính quyền Sài Gòn. Nhắc đến danh xưng Champa đồng nghĩa với hành vi phản động tiếp tay cho tập đoàn Fulro đòi quyền tự trị trên Tây Nguyên Champa.

Sự cấm kỵ sử dụng danh xưng Champa kể từ năm 1832 đã biến dân tộc này thành một tập thể mất gốc, không còn biết thế nào là tên gọi vương quốc của họ nữa. Bằng chứng cụ thể, người Chăm Phan Rang và Phan Rí cho đến ngày vùng dậy của phong trào Fulro vào năm 1964, không bao giờ nghe đến tên gọi Champa là gì. Họ chỉ biết họ là người Chăm. Tất cả di sản văn hóa và lịch sử Champa đối với họ chỉ là di sản của dân tộc Chăm. Họ biến vua chúa Champa thành vua chúa Chăm, đền tháp

Biên giới Champa qua các thời đại

Champa thành đền tháp của người Chăm, v.v., hay nói một cách khác, người Chăm không phân biệt được giữa di sản riêng biệt của dân tộc Chăm và di sản chung của vương quốc Champa, một quốc gia đa chủng tộc, đa tôn giáo và đa văn hóa.

Sau năm 1975, danh xưng Champa vẫn còn là một đối tượng thù địch của chính quyền Việt Nam. Kể từ đó, người Chăm rất e ngại khi nói đến tên gọi Champa, vì sợ chính quyền Hà Nội kết vào tội phản động, có ý đồ giải phóng Champa hay liên hệ với tổ chức Fulro. Trước tình thế này, công tác phục hưng danh xưng Champa, đưa cụm từ này đi vào cuộc sống hàng ngày của người Chăm định cư ở Âu Châu trở thành một chướng ngại đáng kể mà Trung Tâm Văn Hóa Champa đã gặp phải lúc ban đầu.

Biểu dương hiệu kỳ Mặt Trận Giải Phóng Champa

Đối với cộng đồng người Chăm Campuchia, danh xưng Champa chỉ là vấn đề xa lạ hay mờ nhạt. Đa số người Chăm Campuchia theo Islam chính thống. Mọi sự sinh hoạt của họ đều dựa vào giáo điều Islam. Đối với họ, Islam vừa là triết lý tôn giáo, vừa là yếu tố để định nghĩa cho nguồn gốc chủng tộc. Chính vì thế, họ không gọi họ là người Chăm mà là “Chăm Islam” hay “Khmer Islam”. Một khi đã trở thành con chiên ngoan đạo, người Chăm Campuchia phải loại bỏ tất cả di sản văn hóa Champa, từ phong tục tập quán, lễ nghi, v.v. ra khỏi cuộc sống của mình, để rồi từ đó, mọi di sản Champa đối với họ đều trở thành điều cấm kỵ, vì chứa đựng nhiều yếu tố không phù hợp với giáo lý Hồi Giáo.

Chính vì lòng tin vào tín ngưỡng quá nặng nề, đa số người Chăm Campuchia phải ly khai ra

khỏi danh xưng Champa để thay vào đó một tên gọi mới: Chăm Islam hay Khmer Islam. Trước tình thế này, Trung Tâm Văn Hóa Champa phải tốn bao nhiêu thì giờ để chinh phục cộng đồng Chăm Campuchia trở về cội nguồn của họ, có nghĩa là cứ gọi mình là Chăm Islam nhưng phải công nhận họ là thần dân Champa xưa kia.

Nhóm thứ 3 là anh em Tây Nguyên cấu thành một cộng đồng có một ý thức hệ riêng biệt về nguồn gốc Champa.

Đứng trên phương diện lịch sử, dân tộc Tây Nguyên cũng là thần dân của vương quốc Champa xưa kia. Năm 1471 đánh dấu ngày thất thủ thành Đồ Bàn và cũng là điểm mốc thời gian cho sự ly cách lâu dài giữa dân tộc Tây Nguyên và chính quyền Champa còn tồn tại ở miền nam cho đến năm 1832. Kể từ 1471, anh em Tây Nguyên trở thành một tập thể sống hoàn toàn cô lập trên cao nguyên, không còn biết nguồn gốc lịch sử Champa của họ nữa và cũng không có sự liên hệ với thế giới bên ngoài cho đến khi người Pháp giẫm chân lên Đông Dương vào cuối thế kỷ thứ 19.

Sau ngày vùng dậy của Fulro vào năm 1964 qua danh xưng Mật Trận Giải Phóng Champa-Fulro mà đa số thành viên là anh em Tây Nguyên, vấn đề nguồn gốc lịch sử Champa trở thành một yếu tố thù địch của chính quyền Sài Gòn. Kể từ đó, các nhà cầm quyền Việt Nam dựa vào “chính sách chia để trị” đưa ra chiêu bài cho rằng Champa là vương quốc của người Chăm không liên hệ gì với dân tộc Tây Nguyên và khu vực Tây Nguyên là lãnh thổ bị người Chăm xâm chiếm để làm thuộc địa xưa kia.

Vì quá tin vào sự tuyên truyền của chính

Hiệu kỳ Mật Trận Giải Phóng Champa trong những ngày lễ hội

quyền Sài Gòn, đa số anh em Tây Nguyên, mặc dù là thành viên của Mặt Trận Giải Phóng Champa, không chấp nhận danh xưng Champa như một yếu tố lịch sử chung mà là tên gọi của vương quốc người Chăm mà thôi. Trước tình thế này, Trung Tâm Văn Hóa Champa phải dày công chinh phục anh em Tây Nguyên để họ trở về chung sống trong một mái nhà Champa.

*

Di sản lịch sử là yếu tố quan trọng trong mối liên hệ giữa những thành viên nằm trong không gian liên đới của một xã hội đa chủng tộc và đa văn hóa. Một khi yếu tố lịch sử bị hiểu lầm, những thành viên trong không gian liên đới này không thể kết hợp với nhau trên danh nghĩa Champa nữa. Chính vì thế, công trình phục hưng danh xưng Champa trong cộng đồng là điều thiết yếu và được xem như công tác hàng đầu trong chương trình hoạt động của Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp.

Cũng nhờ phong trào phục hưng danh xưng này, tên gọi Champa không còn là điều cấm kỵ nữa và dân tộc Champa trong và ngoài nước rất hãnh diện về danh xưng này, để rồi hôm nay Champa trở lại thành danh xưng chính thức được sử dụng trong các văn bản của nhà nước Việt Nam.

3. Phát động phong trào Ngày Văn Hóa Champa

Sau khi nhận được sự đỡ đầu của Bộ Trưởng X. Deniau, Đại Tướng Guy Simon, Gs. P-B. Laont và linh mục G. Moussay, Trung Tâm Champa tiến hành phát động phong trào mang tên là “Ngày Văn Hóa Champa” được tổ chức lần đầu tiên vào năm 1984 tại thủ đô Paris, nhân dịp Katé, một lễ hội truyền thống Champa. Sự chọn lựa ngày Katé không mang nội dung tín ngưỡng, nhưng mang tính chất văn hóa. Ai cũng biết, Katé là lễ tục của người Chăm Ahiér, nhưng đã trở thành di sản văn hóa của Champa. Chính vì thế, Trung Tâm này không tổ chức lễ Katé, vì đa số thành viên của Trung Tâm Champa không phải là Chăm Ahiér, mà chỉ lợi dụng mùa Katé để tổ chức “Ngày Văn Hóa Champa” nhằm chuyển tải đến mọi người di sản văn hóa của vương quốc này qua các màn văn nghệ truyền thống. Kể từ đó, “Ngày Văn Hóa Champa” nhân dịp Katé được tổ chức hàng năm tại Âu Châu, trở thành một lễ hội Champa tại hải ngoại không có

Đoàn văn nghệ Champa

mục tiêu mua vui cho khán giả đại trà mà là phương tiện nhằm phát triển chiến lược phổ biến di sản lịch sử và nền văn minh Champa tại hải ngoại.

Trách nhiệm của Chế Linh và Từ Công Phụng

Gs. Charles Mayer (deo gương bên trái), cố vấn nghệ thuật sân khấu Champa

Nói đến “Ngày Văn Hóa Champa”, thì phải nói đến công lao của Chế Linh và Từ Công Phụng, hai ca nhạc sĩ nổi tiếng gốc người Chăm đã đứng ra điều hành và thiết kế hàng năm chương trình văn nghệ có tầm vóc dành cho khán giả nước ngoài.

Sự hiện diện của Chế Linh và Từ Công Phụng đã cấu thành động cơ thiết yếu cho sự thành công của ngày văn hóa, làm tăng cường thêm chất lượng và giá trị nghệ thuật sân khấu hầu đền đáp lại sự hưởng ứng nhiệt tình của chính khách người Pháp có mặt trong hội trường. Kể từ đó, Chế Linh và Từ Công Phụng trở thành một biểu tượng mà Trung Tâm

Chế Linh

Từ Công Phụng

Champa thường dùng làm bích chương quảng cáo
hầu thu hút khán giả hướng về “Ngày Văn Hóa
Champa” tại hải ngoại.

Vai trò của quan khách tham dự

Lần đầu tiên trong lịch sử của Cộng Hòa
Pháp, tên gọi Champa được vang dội hàng năm
trong khắp thủ đô Paris qua bích chương quảng cáo
“Ngày Văn Hóa Champa” nhân dịp Katé, thường
được tổ chức trong hội trường trang nghiêm đầy
nghet khán giả không phải là quần chúng đại trà mà

Hội trường nhân dịp Ngày Văn Hóa Champa. Từ trái sang phải, kể từ người thứ 5: Y Lo Niê,
Bộ Trưởng X. Deniau, Đại Tướng G. Simon, Bà Nelly Olin, Thị Trưởng Garges les Gonesse
nơi đặt trụ sở Trung Tâm Champa

Y Lo Nie, Chủ Tịch Trung Tâm
Văn Hóa Champa

là những quan khách chọn lọc, tập trung những nhân vật quan trọng trong chính quyền, chuyên gia nghiên cứu khoa học, cơ quan truyền thông và báo chí Pháp, các đại diện ngoại giao đoàn của một số quốc gia thuộc khu vực Đông Nam Á.

Ngày Văn Hóa Champa thường đặt dưới quyền khai mạc của Bộ Trưởng X. Deniau và lúc nào cũng có sự hiện diện của Đại Tướng G. Simon, bà Nelly Olin, Thị Trưởng Garges les Gonesse nơi có trụ sở của Trung Tâm Champa, Gs. P-B. Lafont, Linh Mục G. Moussay.

Trong bài diễn văn ngắn gọn trong “Ngày Văn Hóa Champa” đầu tiên vào năm 1984, Bộ Trưởng X. Deniau tuyên bố một câu đầy ý nghĩa:

Bộ Trưởng Xavier Deniau khai mạc Ngày Văn Hóa
Champa nhân dịp Kate 1984

Màn văn nghệ Tây Nguyên

“Trong suốt chiều dài của lịch sử, Cộng Hòa Pháp lúc nào cũng mở rộng bàn tay đón nhận biết bao nhiêu dân tộc trên lãnh thổ của mình, trong đó có dân tộc thuộc khu vực Đông Nam Á, như người Việt, Khmer, Lào, Thái, v.v. Hôm nay, Cộng Hòa Pháp nên đốt thêm một ngọn nến để đón nhận thêm một dân tộc nữa mà công dân Pháp chưa hề biết đến họ là ai, đó là dân tộc Champa, một vương quốc có một nền văn minh cao độ nằm ở miền trung Việt Nam xưa kia”.

Lời tuyên bố của Bộ Trưởng X. Deniau được loan truyền rộng rãi trên mặt báo chí và đài phát thanh Pháp đã nói lên sự quan tâm của cá nhân ông ta và chính phủ Pháp đối với vấn đề nhân quyền và di sản văn hóa của dân tộc Champa bản địa tại miền trung Việt Nam hôm nay.

Bà Nelly Olin, Thị Trưởng Garges Les Gonesse, khai mạc Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate 1986, có sự hiện diện của Bộ Trưởng X. Deniau

Sự hiện diện của một số chính khách quan trọng người Pháp trong “Ngày Văn Hóa Champa” nhân dịp Kate đã mang lại cho dân tộc Champa một niềm hãnh diện lớn lao, một hậu thuẫn tinh thần giúp dân tộc này có một chân đứng vững mạnh trong cộng đồng người Đông Dương tị nạn tại Âu Châu, một thông điệp văn hóa mang một nội dung rõ ràng: dân tộc Champa có một chiều dài lịch sử và một nền văn hóa phồn thịnh cấu thành di sản văn hóa của nhân loại, cần được phát triển và bảo tồn. Cộng hòa Pháp trở thành trung tâm thế giới góp phần tích cực nhất vào công trình nghiên cứu, phổ biến và bảo tồn văn hóa Champa nói riêng và sự tồn tại của dân tộc này nói chung.

Phú Thị Mận có đôi lời đón chào quan khách

Ý nghĩa của Ngày Văn Hóa Champa

Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate do Trung Tâm Champa tổ chức tại Paris là một biến cố chính trị. Lần đầu tiên trong lịch sử cận đại, lễ hội này đã quy tụ hầu hết các sắc dân Champa sinh sống ở Âu Châu, trong đó có sắc dân Radê, Jarai, Bahnar, Sedăng, Stiêng, Chăm Kampuchia, Chăm Châu Đốc, Chăm Phan Rang và Phan Rí. Mỗi sắc tộc đều trình diễn một màn văn nghệ tiêu biểu nhất của văn hóa mình, bên cạnh với tiếng ca của Chế Linh và Từ Công Phụng, và màn độc vũ của Phú Thị Mận, vũ sư điệu múa Chăm từ Hoa Kỳ sang tham dự.

Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Katé còn có một ý nghĩa khác nữa, đó là nơi hội ngộ hàng

Ya Chau, gốc dân tộc Churu, trưởng ban nhạc của Trung Tâm Champa

Lễ khai mạc Ngày Văn Hóa Champa 1986. Từ trái sang phải: Y Suai, cố vấn Trung Tâm Champa, Đại Tướng G. Simon, Bà Thị Trưởng Nelly Olin, Bộ Trưởng X. Deniau, Gs. P-B. Lafont, Y Lo Nie

năm của tất cả thành viên chấp nhận họ là thần dân Champa xưa kia, có cùng chung một nguồn gốc lịch sử của một vương quốc đa chủng tộc, đa tôn giáo và đa văn hóa. Chính vì thế, mọi sinh hoạt của tổ chức đều dựa vào một qui ước chung: Trung Tâm Văn Hóa Champa là không gian liên đới giữa những thành viên kết hợp với nhau trên danh nghĩa dân tộc Champa, không phân biệt tôn giáo, chủng tộc, địa phương và đảng phái chính trị, nhằm xây dựng một dự án chung hầu bảo vệ sự sống còn của dân tộc này trên đà bị diệt chủng.

Ảnh kỷ niệm với Chế Linh và bà Phú Thị Mận tại tư gia Po Dharma

4. Phát triển mối liên hệ với chính khách nước ngoài

Mối liên hệ với chính khách nước ngoài cấu thành mục tiêu chính yếu của Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp nhằm củng cố một lực lượng bảo trợ tinh thần cho Trung Tâm và bảo vệ sự sống còn của dân tộc Champa đang sống trong một xã hội trên đà thoái hóa, chờ ngày bị diệt chủng. Nhưng đây cũng là một công tác nan giải nhất, đòi hỏi nhiều điều kiện khó khăn mà tổ chức này phải đối phó. Nói đến ngoại giao thì phải nói đến nhân vật lãnh trọng trách vai trò ngoại giao, tức là người phải có khả năng về kiến thức, có vây cánh và ảnh hưởng trong xã hội Pháp. Để trả lời cho câu hỏi trên, Trung Tâm Văn Hóa Champa chỉ còn cách là giao trách nhiệm này cho Po Dharma, một sinh viên tại đại học Sorbonne, cũng là một thành viên tích cực trong Trung Tâm Đông Dương của Gs. P-B. Lafont để phát họa mọi dự án phát triển phong trào liên kết với chính khách nước ngoài.

Để tiến đến mục tiêu, Trung Tâm Văn Hóa Champa thường lựa chọn những cơ hội thuận tiện để tổ chức những buổi tiếp tân quan khách nước ngoài hay tham gia thường trực vào những lễ hội mà chính quyền Pháp tổ chức để nói lên tiếng nói của dân tộc Champa và quảng bá văn hóa của dân tộc này.

Sau mấy năm hoạt động, Trung Tâm Văn Hóa Champa đã tạo ra một số biến cố đáng kể.

Buổi tiếp tân dành cho ca sĩ Chế Linh

Chế Linh hát bài tặng
thính giả

Lợi dụng sự có mặt của Chế Linh trong chương trình “Ngày Văn Hóa Champa” lần đầu tiên tại Pháp vào năm 1984, Trung Tâm Champa tổ chức tại Paris một buổi gặp mặt giữa ca sĩ này và quan khách Pháp, tại phòng tiếp tân của Bộ Ngoại Giao, có sự hiện diện của ông Bộ Trưởng X. Denieau, Gs. P-B. Lafont, những nhà nghiên cứu khoa học và phóng viên báo chí Pháp. Đây cũng là cơ hội để Trung Tâm Champa thông báo đến quan khách mục tiêu của tổ chức và nội dung sơ khởi của lễ ra mắt Ngày Văn Hóa Champa sắp tới.

Từ trái sang phải: Bộ Trưởng X. Daniau, Dương Tấn Thi, Chế Linh, Gs. Thái Văn Kiểm

Lễ kỷ niệm chiến sĩ Đông Dương hy sinh cho Cộng Hòa Pháp

Trung Tâm cũng thường tham gia vào những ngày lễ kỷ niệm Đông Dương do hội đoàn Pháp tổ chức hàng năm, như lễ kỷ niệm chiến sĩ Đông Dương hy sinh cho Cộng Hòa Pháp tại Đài Kỷ Niệm Vincennes (Paris) do hội Anai (Association Nationale des Anciens et Amis de l'Indochine et du Souvenir Indochinois) tổ chức. Đại Tướng G. Simon là một trong những thành viên tích cực của tổ chức này. Sự hiện diện của Trung Tâm Champa trong những buổi lễ này cũng là cơ hội để kết nối đường dây liên hệ với những hội đoàn Pháp để đẩy mạnh chính sách ngoại giao của tổ chức.

Hiệu kỳ của tổ chức ANAI

Đài kỷ niệm chiến sĩ Đông Dương tại Paris

Lễ kỷ niệm Đông Dương

Trung Tâm cũng không bao giờ vắng mặt trong những buổi lễ do chính phủ Pháp tổ chức, như lễ Kỷ Niệm Đông Dương của Bộ Quốc Phòng vào năm 1986 tại thành phố Versailles, miền nam Paris, có sự hiện diện của ông André Giraud, Bộ Trưởng Bộ Quốc Phòng Pháp và Hoàng Đế Bảo Đại.

Nhân dịp này, Bộ Trưởng Bộ Quốc Phòng cho phép Trung Tâm Văn Hóa Champa treo cờ Mặt Trận Giải Phóng Champa-Fulro bên cạnh cờ Việt Nam Cộng Hòa, Campuchia và Lào.

Sau buổi lễ, báo chí Pháp đặt vấn đề tại sao Lễ Kỷ Niệm Đông Dương năm nay lại có thêm một lá cờ nữa mà họ không biết từ đâu tới. Bộ Trưởng A. Giraud trả lời rằng, đó là hiệu kỳ Champa, biểu tượng cho vương quốc nằm ở miền trung Việt

Nam xưa kia. Đây là ngày kỷ niệm về Đông Dương dưới thời Pháp thuộc, chứ không phải ngày kỷ niệm của quốc gia Đông Dương. Chính vì thế dân tộc nào nằm trong lãnh thổ Đông Dương thời trước đều có quyền treo hiệu kỳ của họ trong buổi lễ.

Một phóng viên khác đưa ra thắc mắc, như vậy thì Hoàng Đế Bảo Đại không làm vua trên đất Việt Nam mà là trên lãnh thổ của Champa. Bộ Trưởng A. Giraud trả lời rằng câu hỏi này nên dành cho Hoàng Đế Bảo Đại thì đúng hơn.

Nhân dịp này, Hoàng Đế Bảo Đại tuyên bố

Hoàng Đế Bảo Đại

rằng đây là sự thật của lịch sử, vì Annam là lãnh thổ xưa kia của vương quốc Champa bị vua chúa Việt Nam chiếm đóng trong thời Nam Tiến của dân tộc Việt.

Lời tuyên bố của Hoàng Đế Bảo Đại đã được đưa ra bàn luận trên nhiều trang báo chí Pháp chung quanh vấn đề: Hoàng Đế Bảo Đại không làm vua trên đất nước Việt Nam mà là trên lãnh thổ Champa bị chiếm đóng, kéo theo hàng loạt phản ứng trong giới nghiên cứu khoa học, nhất là Gs. P-B. Lafont, Giám Đốc Trung Tâm Đông Dương của đại học Sorbonne. Theo Gs. Lafont, Bảo Đại là một ông vua sáng suốt và can đảm, dám công nhận Việt Nam là một quốc gia để quốc xâm chiếm đất đai Champa ở miền trung để sát nhập vào lãnh thổ của mình. Phản ứng này càng làm tăng cường tiếng vang di sản lịch sử Champa tại Cộng Hòa Pháp.

Bộ Trưởng Quốc Phòng Pháp trong ngày lễ Đông Dương

Lễ đón chào Đô Đốc Philippe de Gaulle

Nhân cơ hội Đô Đốc Hải Quân Philippe de Gaulle, con của Charles de Gaulles cựu Tổng Thống Pháp, sang ghé thăm Bộ Trưởng X. Deniau tại tư dinh của ông ta ở vùng Loiret, phía nam Paris, Trung Tâm Văn Hóa Champa được hân hạnh tổ chức, thể theo lời yêu cầu của Bộ Trưởng Deniau, một buổi lễ tiếp đón ông Đô Đốc Philippe de Gaulle theo truyền thống Champa qua nghi lễ uống rượu cần Radê, hòa theo tiếng gồng chiêng và điệu múa truyền thống Champa trong một bầu không khí nhộn nhịp và tưng bừng, có sự hiện diện của ông Jean Francois Deniau, Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao Pháp và hàng ngàn người

Lễ tiếp đón Đô Đốc Philippe De Gaulle. Từ trái sang phải: Đô Đốc De Gaulle, Jean Francois Deniau (Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao), Ya Chau (chủ lễ chương trình), Xavier Deniau (Bộ Trưởng Bộ Thuộc Địa)

Pháp đến tham dự.

Nhân dịp này, Trung Tâm Văn Hóa Champa trao tặng cho một số chính khách Pháp những món quà kỷ niệm, giải thích thêm thế nào là mục tiêu của Trung Tâm Champa và kêu gọi sự yểm trợ tinh thần của họ nhằm bảo tồn sự sống còn của dân tộc Champa.

Quang cảnh ngày tiếp tân

Buổi gặp gỡ với một số nhà lãnh đạo quan trọng trong chính phủ Pháp, như Đô Đốc Philippe de Gaulle (con của Tổng Thống Charles de Gaulle), Jean François Deniau (Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao), X. Deniau (Bộ Trưởng Bộ Lãnh Thổ Thuộc Địa) là một biến cố lịch sử, đã nói lên vai trò vững mạnh của Trung Tâm Văn Hóa Champa trong mối quan hệ ngoại giao với chính khách quan trọng tại hải ngoại.

Hình kỷ niệm. Từ trái sang phải: Đô Đốc Philippe De Gaulle, Po Dharma, Bộ Trưởng X. Deniau, Dương Tấn Thi

Những buổi gặp gỡ với các chính khách Đông Nam Á

Tiếp tân Ts. Thành Phần sang
Paris du học

Hàng năm, Trung Tâm Văn Hóa Champa cũng thường có những buổi gặp gỡ với một số nhà nghiên cứu khoa học Pháp và nước Châu Á, như Việt Nam, Campuchia, Lào, Thái Lan, Nam Dương, Mã Lai, Nhật Bản, v.v, nhằm trao đổi một số vấn đề liên quan đến văn hóa và xã hội Champa. Những buổi tiếp xúc này rất cần thiết đối với Trung Tâm nhằm tăng cường thêm lực lượng trí thức nước ngoài góp phần vào công trình nghiên cứu về Champa, truyền bá di sản văn hóa Champa đến khắp mọi người.

Tiếp tân Gs. Cao Xuân Phổ và
Đặng Nghiêm Vạn (Hà Nội)

Tiếp tân Ts. C. Pelras
(Trung Tâm Nghiên Cứu Pháp)

Tiếp tân Ts. Abd. Rahman (Bộ Văn Hóa Mã Lai)

5. Phát triển ngành Champa học

Đặt dưới quyền hướng dẫn của Po Dharma, Trung Tâm Văn Hóa Champa thường góp phần vào công trình phát triển nghiên cứu về Champa qua các buổi hội thảo khoa học tại Pháp và Đan Mạch, cung cấp cho sinh viên những tin tức về phong tục tập quán và nền văn học Champa hay mở những khóa dạy tiếng Chăm.

Sự góp phần của Trung Tâm Văn Hóa Champa đã làm tăng cường thêm lực lượng nghiên cứu về Champa tại Pháp, đấu tranh để Bộ Đại Học Pháp chấp nhận tách rời Champa học ra khỏi Việt Nam học, để trở thành một bộ môn Champa độc lập và có một ghế riêng biệt cho Champa học trong đại học mà Ts. Po Dharma là người đầu tiên giữ ghế này với chức vụ là Phó Giáo Sư vào năm 2003.

Gs. P-B. Lafont

Các nhà nghiên cứu về Champa tại Pháp

6. Góp phần xây dựng xã hội

Cộng đồng Champa tại Pháp tập trung nhiều thành phần xã hội mà đa số là bà con xuất thân từ gia đình nông dân và buôn bán, thành ra không thông thạo tiếng Pháp. Trước hiện tượng này, Trung Tâm Văn Hóa Champa không thể bỏ qua công tác xã hội để giúp đỡ những thành viên trong tổ chức gặp phải khó khăn về mặt tài chánh, hướng dẫn họ về mặt giấy tờ hành chánh hay làm thông dịch cho những ai không biết tiếng Pháp, bảo trợ cho nhiều anh em Chăm sang Pháp tị nạn trong trường hợp bất hợp pháp, v.v.

Trung Tâm Văn Hóa Champa cũng giúp đỡ nhiều thành viên muốn tiếp tục vào đại học, nhất là đại học Sorbonne nơi có sự hiện diện của ông Po Dharma.

7. Phát động phong trào Champa tại Đan Mạch

Đan Mạch là nơi tập trung nhiều nhất dân tộc Champa tại Âu Châu. Họ là sắc tộc Stieng và Khmu thuộc khu vực Bình Long và Phước Long. Sự định cư của họ tại Đan Mạch có một lịch sử rất là bi đát và thảm thương.

Những anh em người Stiêng và Khmu sang Đan Mạch là những trẻ em chưa đầy 14 tuổi, sinh sống trong viện mồ côi ở Bình Long được sáng lập bởi ông Henry Becker, phóng viên báo chí gốc Đan Mạch. Trước biến cố chính trị vào năm 1975, ông Becker đưa tất cả con em này, vào khoảng 100

Thành viên SKI-Champa, Đan Mạch

Ngày Văn Hóa Champa, Đan Mạch

người vượt biên sang Hoa Kỳ. Khi đến nơi, chính phủ Hoa Kỳ không cho phép định cư vì họ không có cha mẹ, kết tội ông Henry Becker là người làm nghề buôn bán trẻ con. Không còn giải pháp, ông Becker phải bán hết tài sản của mình để mua vé máy bay đưa những con em mồ côi này sang Đan Mạch. Một khi giẫm chân lên xứ Đan Mạch, những con em người Stiêng và Khmu cũng

gặp phải bao khó khăn khác, vì chính phủ Đan Mạch cũng không nhận những trẻ con trên lãnh thổ của họ mà không có giấy chứng nhận của cha mẹ. Chính vì thế, chính phủ Đan Mạch tập trung họ trên một hòn đảo riêng biệt, chờ ngày giải quyết vấn đề.

Mặc dù ông Henry Becker đã hết sức đấu tranh để xin Đan Mạch cấp giấy tạm trú, nhưng không thành. Hơn 3 năm sống trong tù, con em tội nạn này vùng dậy biểu tình yêu cầu nhà nước giúp đỡ họ, không nên đày họ trở về Việt Nam lại. Kể từ đó, báo chí và quần chúng lên tiếng rầm rộ phản đối thái độ nhà nước Đan Mạch đối với con em mồ côi này. Cũng nhờ sự phản ứng của người dân, chính phủ Đan Mạch cứu xét lại vấn đề và chấp nhận cho phép những con em Champa được quyền định cư tại Đan Mạch.

Bích chương Chế Linh

Đa số con em này theo đạo Tin Lành, phần còn lại là Phật Giáo. Sống gần biên giới Campuchia trong một không gian hoàn toàn cô lập, vấn đề nguồn gốc lịch sử Champa đối với họ chỉ là một vấn đề ảo tưởng. Cũng nhờ liên lạc được với Diêu Sen, được xem như là người lớn tuổi nhất trong nhóm,

Trung Tâm Văn Hóa Champa đã chinh phục được lòng của họ và kêu gọi họ trở về nguồn gốc lịch sử để cùng chung sống trong mái nhà Champa. Chính đó là nguyên nhân của sự ra đời tại Đan Mạch một tổ chức mang tên là SKI-Champa (Det Socio-Kulturelle Institut Champa), tức là Viện Văn Hóa Xã Hội Champa.

Buổi viếng thăm Gs. Egeroth. Từ trái sang phải: Lâm Chau, Dieu Sen, Po Dharma, Aziz Deraman (Bộ Văn Hóa Mã Lai), ông bà Gs. Egeroth

SKI-Champa tại Đan Mạch là một lực lượng hùng mạnh so với các tổ chức khác của Champa hiện nay mà đa số thành viên là những thanh niên rất hăng say đấu tranh và rất tôn trọng kỷ luật chung. Sự ra đời của SKI-Champa đã làm tăng cường thêm sức mạnh cho phong trào Champa tại Âu Châu. Thế là SKI-Champa tại Đan Mạch và Trung Tâm Văn Hóa Champa tại Pháp cấu thành một khối đấu tranh bảo tồn di sản văn hóa Champa tại hải ngoại lúc bấy giờ. Hai hội đoàn này thường tổ chức chung Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Katé tại Pháp và Đan Mạch, những sinh hoạt thanh niên Champa qua các trận đá bóng, những đêm văn nghệ chung để xây dựng ngân sách.

Buổi tiếp kiến với Thị Trưởng Haslew. Từ trái sang phải: Thị Trưởng, Lâm Ba, Po Dharma, Lâm Châu

8. Bước vào khúc quanh của lịch sử

Năm 1986, Po Dharma tốt nghiệp tiến sĩ đại học Sorbonne. Năm 1987, ông ta được thăng chức Giám Đốc Trung Tâm của Viện Viễn Đông Pháp tại Kuala Lumpur, Mã Lai. Kể từ đó, Po Dharma không còn ở Pháp nữa, giao chức Tổng Thư Ký Trung Tâm Văn Hóa Champa cho Bá Trung Thắng. Sự vắng mặt của Po Dharma tại Pháp đã làm giảm bớt đi sự sinh hoạt của tổ chức này, nhất là sinh hoạt ngoại giao và phát triển chương trình nghiên cứu về Champa.

Mặc dù không còn ở Pháp nữa, nhưng Po Dharma lúc nào cũng yểm trợ cho Bá Trung Thắng để triển khai những chương trình hoạt động của tổ chức. Sau cuộc bầu ban chấp hành mới, Y Lo Nie và Bá Trung Thắng không còn trong cơ quan điều hành nữa và Trung Tâm Văn Hóa Champa hoàn toàn nằm trong tay anh em Chăm Campuchia để rồi vài năm sau, tổ chức này bị tan rã.

Bá Trung Thắng

Đội bóng SKI-Champa,
Đan Mạch

Tia sáng Champa trên vòm trời Châu Mỹ

Sự ra đời của phong trào đấu tranh văn hóa Champa tại Mỹ Châu có một đặc thái riêng biệt hơn.

Khởi đầu cho cuộc hành trình này là sự hiện diện của Po Dharma tại Đại Học Cornell, New York vào năm 1980 để nghiên cứu đề tài luận án tiến sĩ của ông ta. Nhân dịp này, Po Dharma đã dùng xe buýt, vì không đủ tiền mua vé máy bay, đi từ New York đến tận Salt Lake City, Utah để tìm gặp 4 thanh niên Chăm vừa sang Hoa Kỳ tị nạn, đó là Thành Công Thỏa (Musa Porome), Thành Ngọc Ách (A. Rohim), Thành Ngọc Vàng và Thành Ngọc Sĩ. Nhân buổi gặp gỡ này, Po Dharma và anh em Chăm tại Utah đề nghị thành lập Nhóm Ái Hữu Champa tại Hoa Kỳ đặt dưới quyền điều hành của Thành Ngọc Ách và Thành Công Thỏa, đóng góp một số tiền để giúp bà con Chăm trong trại tị nạn Thái Lan và kêu gọi bà Phú Thị Mận đứng ra bảo lãnh một số người Chăm sang Hoa Kỳ tị nạn,

Sự ra đời của Nhóm Ái Hữu Champa tại Utah vào năm 1980 là điểm khởi đầu của phong trào đấu tranh Champa tại Mỹ Châu. Nối gót Nhóm Ái Hữu Champa, Haji Halim (Nguyễn Văn Xưng), thành lập hội Indo-Chinese Refugee Program vào năm 1980 để cứu trợ người Chăm tị nạn, bảo lãnh nhiều gia

Po Dharma viếng thăm anh em Chăm ở Utah.

Từ trái sang phải: Thành Ngọc Sĩ, Thành Ngọc Ách, Po Dharma, Thành Công Thỏa

Phiên họp Liên Linh Chăm Tị Nạn

đình Chăm sang Hoa kỳ định cư. Ba năm sau, một tổ chức khác cũng ra đời đó là Liên Minh Chăm Tị Nạn USA có trụ sở đặt tại San Francisco, đặt dưới quyền điều hành của ông Hoàng Kim Gia. Đây là liên hội đoàn phi chính phủ với mục tiêu là giúp đỡ xã hội, nhất là giúp đỡ người Chăm trong trại tị nạn Thái Lan, hướng dẫn thủ tục hành chánh xin tiền trợ cấp cho nhiều gia đình người Chăm định cư tại Hoa Kỳ.

Nằm trong phong trào giúp đỡ xã hội của Indo-Chinese Refugee Program và Liên Minh Chăm Tị Nạn USA, một số sinh viên và thanh niên Chăm bắt đầu chuyển hướng sang phong trào đấu tranh mang tính chất văn hóa, như phong trào Sinh Viên Học Sinh Chăm có trụ sở tại Po Box 4234 Santa Clara, CA 95050, USA, thông qua trại hè vào năm 1983, có sự hiện diện của một số anh em Tây Nguyên còn gọi là nhóm Dega (Dega có nghĩa là dân tộc sống trên miền cao), như Y Klong, Tuneh Hàn Thọ, v.v. Mặc dù mang tên là Nhóm Sinh Viên Học Sinh Chăm, nhưng tổ chức này vẫn dựa vào yếu tố tín ngưỡng Hồi Giáo để làm cứu cánh trong chương trình sinh hoạt của mình.

Năm 1984, một số thanh niên Phan Rang

(Ninh Thuận) như Thành Công Thỏ (Musa Porome), Thành Ngọc Ách (A. Rohim), v.v. thành lập Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa có trụ sở đặt tại nhà Musa Porome, 2343 Orlando Dr, San Jose , CA 95122. Sự ra đời của Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa đánh dấu cho sự chuyển động mới trong ý thức hệ đấu tranh của cộng đồng người Chăm tại Hoa Kỳ. Mặc dù chưa có giấy phép hoạt động, nhưng Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa là một tổ chức đầu tiên sáng tạo ra chủ thuyết đấu tranh không dựa vào yếu tố tôn giáo mà là yếu tố lịch sử Champa để định hướng cho tương lai của tổ chức.

Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa chụp hình chung với Touneh Han Tho và Y Klong

Trại hè tại Cunningham Park, San Jose nhằm kỷ niệm cuộc vùng dậy Fulro tại Buon Sarpa (20-9-1964), tập trung hơn 200 bà con Chăm có sự hiện diện của ông Touneh Hàn Thọ gốc dân tộc Churu, là một thí dụ điển hình. Tiếp theo đó, Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa cũng tìm cách xây dựng mối liên hệ mật thiết với hội đoàn anh em Dega ở North Carolina, tổ chức những buổi hội thảo mời Po Dharma sang Hoa Kỳ để thuyết trình về nguồn gốc

lịch sử Champa tại một số địa phương như Sacramento, Santa Ana, Olympia, Seattle, San Francisco, v.v. Năm 1987, Đoàn Thanh Niên Thiện Chí Champa tổ chức một Hội Thảo Champa lần đầu tiên tại Hungary Center, San Francisco, Hoa Kỳ, nhằm chuyển tải di sản văn hóa Champa đến mọi người thông qua buổi thuyết trình về lịch sử Champa do Ts. Po Dharma đảm trách, kèm theo chương trình văn nghệ Champa và những món ăn truyền thống Champa.

Viếng thăm Hoa Kỳ 1986 của Trung Tâm Văn Hóa Champa (Pháp). Từ trái sang phải: Po Dharma, Yahya Amath, Y Lo Niê (Chủ tịch Trung Tâm Champa)

Những tiến trình sinh hoạt của cộng đồng người Chăm tại Hoa Kỳ từ năm 1980 đến năm 1988 là biểu tượng của tia sáng Champa trên vòm trời Châu Mỹ và cũng là điểm khởi hành cho một tổ chức qui mô hơn, đó là IOC mà chúng tôi sẽ trình bày trong chương sắp tới.

Viếng thăm Hoa Kỳ 1986 của Trung Tâm Văn Hóa Champa (Pháp). Từ trái sang phải: Thành Ngọc Ách, Từ Công Thu, Y Lo Nie, Po Dharma, Bá Trung Xin, Y Klong, Ngụy Văn Nhuận

Hành trình văn hóa Champa sang Á Châu

Năm 1987 Po Dharma nhận lệnh sang Mã Lai để điều hành Trung Tâm của Viện Viễn Đông Pháp tại Kuala Lumpur và cũng là năm đánh dấu một khúc quanh mới trong tiến trình đấu tranh văn hóa Champa tại hải ngoại.

Viện Viễn Đông Pháp là cơ quan nghiên cứu chuyên về lịch sử và nền văn minh Châu Á, trực thuộc Bộ Đại Học và đặt dưới quyền bảo trợ của Bộ Ngoại Giao Pháp. Viện này có văn phòng thường trực nằm tại 15 quốc gia ở khu vực Á Châu, trong đó có Mã Lai.

Lần đầu tiên trong lịch sử của cộng đồng dân tộc Đông Dương tại Pháp, Po Dharma, gốc người Chăm, là nhân vật đầu tiên được chính phủ Pháp giao trách nhiệm để điều hành một cơ quan nghiên cứu của Công Hòa Pháp tại nước ngoài. Với chức vụ này, Po Dharma bắt đầu triển khai chương trình nghiên cứu về mối liên hệ giữa Champa và Thế Giới Mã Lai, còn gọi là “Chương Trình Thế Giới Mã Lai” để phát triển di sản văn hóa Champa tại vương quốc này. Khi đã đến Mã Lai, Po Dharma thường làm việc trực tiếp với Ngài Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và đã thành công chinh phục Sứ Quán Pháp tại Kuala Lumpur yểm trợ cho chương trình này.

Viện Viễn Đông Pháp tại Kuala Lumpur có

Champa và Mã Lai

trụ sở nằm ngay trong Bộ Văn Hóa Mã Lai, nhằm phát triển nhanh chóng chương trình hợp tác giữa hai quốc gia. Là một nhà nghiên cứu khoa học, Po Dharma đã gây lòng tin nhanh chóng trong giới lãnh đạo Mã Lai. Người thân cận nhất của Po Dharma trong thời gian công tác tại quốc gia này là ông Dato' Sabbaruddin Chik, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai. Kể từ đó, Po Dharma xây dựng đường dây liên hệ mật thiết với các đại học và cơ quan nghiên cứu khoa học Mã Lai, Viện Bảo Tàng Quốc Gia, Thư Viện Quốc Gia, các tổ chức hội đoàn trí thức người Mã và từng quen biết với một số hoàng tử thuộc gia đình hoàng gia của vương quốc này, v.v.

Tháp đôi, Kuala Lumpur

1. Buổi họp báo về Chamapa học

Champa là một vương quốc có nhiều mối liên hệ với thế giới Mã Lai, từ ngôn ngữ, văn chương cho đến phong tục tập quán và cách ăn mặc. Nhưng Champa vẫn là chủ đề mà người Mã chưa từng biết đến. Chính vì thế, Po Dharma đề nghị với Bộ Văn Hóa Mã Lai, Sứ Quán Pháp và Viện Viễn Đông Pháp tổ chức tại Kuala Lumpur vào năm 1988 “Ngày Văn Hóa Champa” để chuyển tải đến quần chúng và giới khoa học Mã Lai di sản văn hóa Champa, vương quốc nằm ở miền trung Việt Nam bị xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832.

Ngày 17 tháng 4 năm 1988, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và Viện Trưởng Viện Viễn Đông Pháp tổ chức buổi họp báo tại Kuala Lumpur để thông tin đến cơ quan báo chí và truyền hình Mã Lai về sự hiện của Po Dharma tại quốc gia này và thông báo về chương trình “Ngày

Văn Hóa Champa” sẽ tổ chức tại Kuala Lumpur vào tháng 9 sắp tới. Kể từ đó, Champa trở thành đề tài quan trọng lan tràn trên mặt báo chí và trong giới khoa học Mã.

Ngày Văn Hóa Champa tại Kuala Lumpur mang chủ đề: “Thế Giới Mã Lai và Champa” được tổ chức vào ngày 12 và 13 tháng 9 năm 1988 bởi Bộ Văn Hóa Mã Lai, Sứ Quán Pháp và Viện Viễn Đông Pháp. Chương trình này gồm có 3 mục:

- Triển lãm văn hóa Champa,
- Hội thảo khảo học về nền văn minh Champa
- Đêm văn nghệ Champa do ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng thực hiện

Nhằm thực hiện chương trình này, Po Dharma đề nghị Bộ Văn Hóa Mã Lai mời hơn 40 người Champa từ Âu Châu và Mỹ Châu sang tham dự buổi lễ và trình diễn hai đêm văn nghệ Champa truyền thống tại thủ đô Kuala Lumpur. Phái đoàn Champa gồm đủ thành phần sắc tộc, Chăm Việt Nam, Chăm Campuchia và sắc tộc Tây Nguyên, như Radê, Jarai, Stiêng, v.v. Mọi chi phí dành cho 40 đại biểu Champa do Bộ Văn Hóa Mã Lai và Sứ Quán Pháp tài trợ.

Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa viếng thăm triển lãm sách Chăm cổ.

1. Khai mạc Đại Hội Champa

Lần đầu tiên trong lịch sử, danh xưng Champa trở thành biểu tượng tràn ngập trên thủ đô Kuala Lumpur qua các bích chương quảng cáo, đài phát thanh và truyền hình Mã Lai.

Mở màn cho ngày văn hóa này là Triển Lãm Văn Hóa Champa tại Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai đặt dưới quyền khai mạc của Dato' Sabbaruddin Chik, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai và ngài Jean Perrin, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp tại Kuala Lumpur,

Po Dharma tiếp đón Bộ Trưởng Văn Hóa

Lễ khai mạc Ngày Văn Hóa Champa. Từ trái sang phải: Azid Deramen (Tổng Giám Đốc Bộ Văn Hóa), Ngài J. Perrin (Đại Sứ Toàn Quyền Pháp), Dato' Sabbaruddin Chik (Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa), Dato' A. Souleiman (Thứ Trưởng Văn Hóa), Gs. F. Gros (Giám Đốc Viện Viễn Đông Pháp), Giám Đốc Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai.

có sự hiện diện của Gs. F. Gros, Viện Trưởng Viện Viễn Đông Pháp.

Buổi lễ ra mắt Ngày Văn Hóa Champa là một biến cố lịch sử có sự hiện diện của nhiều nhân vật lãnh đạo trong chính quyền Mã Lai, phái đoàn ngoại giao, cơ quan báo chí, đài phát thanh và truyền hình.

Nhân dịp này, ông Hassan Poklaun là người đại diện cho cộng đồng Champa trong buổi lễ khai

Từ Công Thu tiếp đón Đại Sứ Toàn Quyền
Phi Luật Tân

mạc, tiếp đón chính khách đến tham dự và trao quà kỷ niệm cho Bộ Trưởng Văn Hóa Mã Lai và Đại Sứ Toàn Quyền Pháp để nói lên lời tri ân của cộng đồng Champa về sự quan tâm của chính phủ Mã Lai và Pháp đối với di sản văn hóa Champa, một vương quốc có một chiều dài lịch sử và nền văn minh cao độ, nay bị xóa bỏ trên bản đồ.

Phái đoàn Champa. Bên phải là
Bá Văn Đông

Từ Công Thu trao quà tặng cho Bộ Trưởng Văn Hóa

Từ Công Thu hướng dẫn quan khách thăm
triển lãm

2. Hội thảo khảo học về nền văn minh Champa

Ngày 13 tháng 9 năm 1988 dành cho Hội thảo khảo học tại khách sạn Merlin tập trung nhiều nhà nghiên cứu Mã Lai và Pháp chuyên về Thế Giới Mã Lai và Champa. Tiêu biểu nhất là bài thuyết trình của Jean Hourcade, tùy viên văn hóa của Sứ Quán Pháp nhằm giải thích tại sao chính phủ Pháp rất quan tâm đến vấn đề di sản văn hóa Champa

Sau ngày hội thảo này, giới nghiên cứu khoa học Mã Lai bắt đầu chú tâm đến vấn đề Champa và hình thành nhiều chương trình nghiên cứu về sự liên hệ giữa Thế Giới Mã Lai và Champa.

Hội thảo về Champa. Từ trái sang phải: Po Dharma, Gs. Zainan Kling (Đại Học Malaya), Gs. F. Gros (Giám Đốc Viện Viễn Đông Pháp), J. Hourcade (Tùy Viên Văn Hóa, Sứ Quán Pháp)

Abd, Souleiman (Thứ Trưởng Văn Hóa) trao quà cho J. Hourcade (Tùy Viên Văn Hóa, Sứ Quán Pháp)

3. Đêm văn nghệ Champa

Đêm văn nghệ Champa truyền thống do ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng thực hiện tập trung nhiều nghệ nhân Chăm và dân tộc Tây Nguyên từ Hoa Kỳ, Gia Nã Đại, Pháp và Đan Mạch đến trình diễn.

Đêm văn nghệ Champa mang chủ đề “Hoàng Tử Mã Lai đến Champa” là chương trình thu hút rất nhiều bài bình luận. Một số báo chí Mã cho rằng đêm văn nghệ này chỉ là một chương trình văn nghệ dân gian do nghệ nhân Champa thực hiện, nhưng rất là mới lạ đối với thính giả người Mã.

Trong một bài bình luận, Gs. Zainal Kling của đại học Malaya cho rằng đêm văn nghệ Champa, dù không đạt được đỉnh cao về nghệ thuật sân khấu, nhưng đã đưa khán giả người Mã vào một không gian mới lạ và huyền ảo. Các nghệ nhân Champa không diễn tuồng trên sân khấu mà là đang “gào thét tiếng kêu than náo nùng từ bãi nghĩa địa của một nền văn minh Champa suy tàn và cũng là lời trăng trối cuối cùng về thân phận đau thương của người Champa mất nước” thì đúng hơn.

Tamimi, phóng viên truyền hình Mã Lai đang giới thiệu ca sĩ Chế Linh

Đoàn văn nghệ Champa

Ngày Văn Hóa Champa tại Kuala Lumpur phát sinh ra 3 hiện tượng rất là mới lạ.

Hiện tượng báo chí là điểm đáng chú tâm nhất. Từ ngày độc lập của vương quốc Mã Lai vào năm 1957, báo chí Mã Lai chưa hề biết đến dân tộc Champa là ai và vương quốc Champa nằm ở đâu. Sự ra đời “Ngày Văn Hóa Champa” vào năm 1988 đã biến di sản Champa thành một thông tin bùng cháy liên tục trong 3 tháng trường trên các trang báo chí và đài phát thanh và truyền hình Mã.

Hiện tượng thứ hai là biến cố chính trị. Trước “Ngày Văn Hóa Champa” tại Kuala Lumpur, tất cả người Chăm Hồi Giáo tị nạn tại quốc gia này hơn 25 ngàn người không dám nhắc đến tên Champa mà chỉ khai với chính quyền Mã Lai rằng họ là người Islam Kampuchia, tức là người Khmer theo đạo Hồi. Sau Ngày Văn Hóa Champa, chính phủ Mã phát hiện rằng không có người Campuchia Hồi Giáo tị nạn tại vương quốc Mã Lai mà chỉ có dân tộc Champa Hồi Giáo sinh sống ở Campuchia mà thôi. Kể từ đó, hàng ngàn người Chăm đổ xô vào cơ quan tị nạn để xin thay đổi danh xưng người Campuchia thành dân tộc Champa để nhận sự bảo trợ của chính phủ.

Hiện tượng thứ ba là giới nghiên cứu khoa học. Sau Ngày Văn Hóa Champa, danh xưng Champa trở thành một chủ

Ca sĩ Từ Công Phụng

Hình kỷ niệm. Từ trái sang phải: Bá Trung Xin, Dương Tấn Thi, Từ Công Ánh, Thập Thị Thiệu, Y Lo Nie, Thạch Ngọc Huệ

đề hấp dẫn lôi kéo hàng loạt cơ quan nghiên cứu Mã Lai chú tâm đến vấn đề của vương quốc này qua các cuộc hội thảo và thiết kế chương trình nghiên cứu, thu hút đài phát thanh và truyền hình truyền bá thông tin về Champa.

Ban văn nghệ SKI-Champa Đan Mạch chụp chung với Ts. Abd. Rahman, Bộ Văn Hóa Mã Lai

Lời mở đầu

Sau ngày “Đại Hội Champa”, Po Dharma tổ chức một buổi họp mặt tại khách sạn Merlin (hôm nay là khách sạn Concorde) vào ngày 14-9-1988, tập trung hơn 50 đại biểu Champa toàn thế giới có mặt tại Kuala Lumpur, để bàn về viễn tượng tương lai của dân tộc Champa tại hải ngoại.

- Phái đoàn Hoa Kỳ gồm có: Hassan Poklaun (Từ Công Thu), Từ Công Phụng, Bá Trung Xin, Musa Porome, A. Rohim, Từ Công Ánh, Thạch Ngọc Huệ, Đàng Reo, Thành Ngọc Vàng, Bá Văn Đông, Sử Thị Thiệu, Ahmath Yahya, v.v, và một số sinh viên Chăm ở Seattle.
- Phái đoàn Pháp: Dương Tấn Thi, Y Lo Nie
- Phái đoàn Đan Mạch: Lâm Châu, Diệu Thơm, v.v.
- Phái đoàn Gia Nã Đại: Chế Linh và phu nhân
- Phái đoàn Mã Lai: Châu Văn Tần, Mohamath Zain Mousa, v.v.

Sau cuộc đàm luận, tất cả thành viên tán thành quan điểm là dân tộc Champa tại hải ngoại nên có một tổ chức chung, cấu thành một cơ quan đại diện cho cộng đồng Champa tại nước ngoài, không phải trên phương diện chính trị mà là trên pháp lý văn hóa và chủng tộc hầu bảo vệ danh dự

và quyền lợi chung của dân tộc Champa, nhất là bảo tồn với bất cứ giá nào sự sống còn của dân tộc Champa thoát ra khỏi không gian bị diệt chủng trong thế kỷ thứ 21 này, vì chính sách đồng hóa và sức ép của một tập thể khổng lồ tập trung hơn 80 triệu người Việt.

Hassan Poklaun và Po Dharma là 2 người được hội đồng đại biểu giao trách nhiệm biên soạn dự án để hình thành một tổ chức chung mang tên là International Office of Champa (IOC-Champa) “Văn Phòng Champa Quốc Tế”.

Thế là, ngày 14 tháng 9 năm 1988 đánh dấu ngày ra đời của IOC-Champa tại khách sạn Merlin, Kuala Lumpur, Mã Lai.

Một khi trở về Hoa Kỳ, Hassan Poklaun thành lập ban tổ chức lâm thời của IOC-Champa vào đầu năm 1989 để chuẩn bị hồ sơ xin giấy phép hoạt động và khởi đầu công tác tiếp xúc với các đại biểu Chăm San Francisco, Seattle, Santa Ana, Fullerton, Olympia, San Jose, Sacramento, v.v. và một số anh em dân tộc Tây Nguyên định cư ở Hoa Kỳ để bàn thảo về dự án tại sao cộng đồng Champa tại hải ngoại cần phải có một mái nhà chung mang tên là IOC-Champa.

Sau mấy tháng hoạt động, IOC-Champa trở thành một tổ chức được pháp lý Hoa Kỳ công nhận vào ngày 2-9-1989 mang số: Corporation # 1621909.

Lễ ra mắt IOC-Champa

Ngày 30 tháng 8 năm 1990 đánh dấu ngày ra đời chính thức của IOC-Champa. Buổi lễ ra mắt được tổ chức tại Center for Southeast Asia Studies của Đại Học Berkeley, California, Hoa Kỳ, trong một hội trường trang nghiêm và cổ kính, kèm theo một chương trình rất phong phú gồm có 3 phần:

- Hội thảo khoa học về Champa
- Triển lãm Champa
- Văn nghệ truyền thống Champa

Lễ ra mắt IOC-Champa vào ngày 30-8-1990 là một biến cố lịch sử, vì nó biểu tượng cho sự ra đời của một “phong trào đấu tranh mới” dựa vào yếu tố văn hóa để bảo vệ cho sự sống còn của dân tộc Champa trong thế kỷ 21 này. Đây là một buổi lễ rất long trọng tập trung hầu hết các đại biểu Champa gồm nhiều sắc dân (Stieng, Jarai, Rade, Chăm, v.v.) định cư trên thế giới như Pháp, Đan Mạch, Mã Lai và đông đảo nhất là đại biểu Chăm Hoa Kỳ, từ các tiểu bang đến tham dự, để nói lên tiếng nói của mình trong một mái nhà chung đó là IOC-Champa và chấp nhận xã hội Champa là cộng đồng đa chủng tộc, đa văn hóa, đa tôn giáo và đa ngôn ngữ, nhưng lúc nào cũng tôn trọng lẫn nhau và chung vai sát cánh với nhau để bảo vệ danh dự và quyền lợi chung của dân tộc.

a). Hội thảo khoa học

Hội thảo khoa học mang chủ đề: “Champa và thế giới Mã Lai” tập trung 8 nhà khoa học thế giới trong hai ngày hội thảo 30-31 tháng 8 năm 1990 tại đại học Berkeley để bàn về lịch sử Champa và sự liên hệ của vương quốc này với thế giới Mã Lai, trong đó có Gs. P-B. Lafont (Đại Học Sorbonne, Paris), Ts. M. Jacq-Hergoualc’h (Trung Tâm Nghiên Cứu Khoa Học Quốc Gia Pháp), Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp), Ts. E. Cristal (Đại Học Berkeley, USA), Ts. Nor Taylor (Đại Học Cornell, USA), Ts. G. Moussay (Trung Tâm Bán Đảo Đông Dương, Paris), Gs. J. Collins (Đại Học Hawaii, USA), Gs. Zakaria Ali (Đại Học Khoa Học Penang, Mã Lai), Hassan Poklaun (IOC-Champa).

Để đánh dấu ngày ra đời của IOC-Champa, ban tổ chức đã vận động được 8 nhà khoa học trên thế giới để bàn thảo về di sản văn hóa và lịch sử Champa đã nói lên thế nào là ý nghĩa lịch sử của ngày lễ ra mắt.

b). Triển lãm Champa

Lần đầu tiên trong lịch sử, hiện vật văn hóa và lịch sử Champa được đưa ra trưng bày tại Hoa Kỳ. Mặc dù số lượng hiện vật này quá ít, nhưng buổi triển lãm này đã nói lên ý nghĩa cao cả của nó: Vương quốc Champa đã bị xóa bỏ trên bản đồ, nhưng dân tộc Champa vẫn còn hiện hữu bên cạnh những dân tộc lớn tại Hoa Kỳ.

Buổi triển lãm Champa do 50 thanh niên và sinh viên Chăm Seattle đứng ra tổ chức đặt dưới quyền cố vấn của Ts. Po Dharma.

3). Văn Nghệ Champa

Phần văn nghệ Champa được tổ chức tại hội trường âm nhạc của Đại Học Berkely đặt dưới quyền điều hành của hai ca sĩ Chăm là Chế Linh và Từ Công Phụng.

Đêm văn nghệ mang tính chất văn nghệ dân gian tập trung những màn ca vũ truyền thống Champa của từng bộ phận sắc tộc Chăm và Tây Nguyên. Đây cũng là cơ hội nhằm chuyển tải di sản nghệ thuật Champa đến quần chúng, nhất là quần chúng Mỹ chưa từng thấy dân tộc Champa là ai.

Sự ra đời Đêm Văn Nghệ Champa nhân dịp ngày ra mắt IOC-Champa đã trở thành một “làn sóng mới” dựa vào yếu tố nghệ thuật để tạo dựng phong trào đấu tranh văn hóa.

Mục tiêu IOC

IOC-Champa là một tổ chức phi chính phủ có 4 mục tiêu rõ rệt ghi trong điều 2 và 3 của bản điều lệ:

- a). Bảo vệ quyền lợi dân tộc Champa trên thế giới
- b). Tạo tình đoàn kết và giúp đỡ lẫn nhau giữa những thành viên nằm trong tổ chức của IOC-Champa
- c). Bảo trợ và phát triển những chương trình nghiên cứu và bảo tồn lịch sử và nền văn minh Champa
- d). Ấn hành sách báo để chuyển tải di sản lịch sử và nền văn minh của vương quốc này đến mọi người.

Nhìn qua nội dung của 4 mục tiêu này, IOC-Champa không phải là một tổ chức chính trị nhằm đòi quyền Champa tự trị hay độc lập, mà là một tổ chức nằm trong làn sóng của phong trào đấu tranh văn hóa Champa ra đời ở Âu Châu từ năm 1984.

Bên cạnh mục tiêu bảo vệ quyền lợi dân tộc Champa trên thế giới và tạo tình đoàn kết giữa những thành viên nằm trong tổ chức cấu thành 2 mục tiêu mang tính chất nhất thời, cuộc thách đố gay go nhất mà IOC-Champa đã nhận lãnh phần

trách nhiệm của mình trước lịch sử cận đại Champa, đó là cuộc đấu tranh văn hóa nhằm bảo vệ sự sống còn của dân tộc Champa trên đà bị diệt chủng trong thế kỷ thứ 21 này, không phải vì súng đạn của chiến tranh, mà là chính sách đồng hóa trước sức ép của một cộng đồng khổng lồ hơn 85 triệu người Việt hiện nay.

Bảo vệ sự sống còn của một dân tộc không nhằm mục tiêu giải quyết vấn đề sinh nhai của họ mà là duy trì sự hiện hữu của họ trong không gian văn hóa truyền thống Champa trong đó mọi giá trị di sản tinh thần của dân tộc này, từ phong tục tập quán, đời sống tâm linh, nhân tâm và đạo đức, ngôn ngữ chữ viết, văn học cho đến phong cách ăn mặc, món ăn tiêu khiển, v.v. cần được phát triển và bảo tồn. Chính vì thế, IOC-Champa không còn giải pháp nào khác hơn là hình thành một lực lượng nghiên cứu và chuyển tải đến dân tộc Champa những yếu tố cơ bản lịch sử của vương quốc này nhằm nâng cao ý thức hệ của họ về nghĩa vụ và trách nhiệm của một dân tộc mất nước đối với quê hương và tổ quốc của mình. Một dân tộc không biết nguồn gốc lịch sử của họ sẽ trở thành một tập thể lai căng và mất gốc. Đó là qui luật chung của xã hội.

Xây dựng ý thức hệ mới về dân tộc Champa

Sau 16 thế kỷ đấu tranh dựng nước và xây dựng đất nước trong một bối cảnh đầy tang thương và đẫm máu trước đà Nam Tiến của dân tộc Việt, lịch sử Champa chỉ để lại cho hậu thế hôm nay một di sản điêu tàn và đổ nát. Trước bối cảnh xã hội này, IOC-Champa không ngần ngại dấn thân vào sự nguy nan khổ ải để làm một chút gì mà mình có thể làm được hầu cứu vớt dân tộc Champa ra khỏi hố sâu vực thẳm, cứu vớt trong tầm tay của mình và cứu vớt với khả năng mình.

Trong suốt 20 năm hoạt động, nếu IOC-Champa không lập được những chiến công hiển hách như những bậc tiền nhân đã làm, nhưng tổ chức này đã thực hiện được một số mục tiêu đáng được ghi vào trang sử.

Đối với cộng đồng người Chăm và dân tộc Tây Nguyên, dù định cư ở Hoa Kỳ hay sinh sống ở Âu Châu, danh xưng Champa là một cụm từ trừu tượng, bị bỏ quên trong suốt chiều dài lịch sử.

Trước bối cảnh lịch sử này, IOC-Champa phải đổ dồn bao sức lực và công lao để giải thích và chinh phục hầu đưa dân tộc Tây Nguyên, dân tộc Chăm Phan Rang-Phan Rí, Chăm Châu Đốc-

Campuchia cùng nhau chấp nhận một yếu tố chung của lịch sử: Champa là vương quốc đa chủng tộc tập trung tất cả tất cả sắc tộc nằm trong biên giới chính trị của Champa thời trước, dù họ là Rade, Jarai, Bahnar, Churu, Kaho, Ma, Raglai, Chăm, v.v., là quốc gia đa tôn giáo, đa văn hóa và đa ngôn ngữ cấu thành một nền văn minh đa dạng. Chấp nhận là đứa con Champa thì phải chấp nhận sống chung với nhau trong một không gian liên đới dựa trên ý thức hệ: dân tộc Champa là trên hết.

Sự nỗ lực của IOC-Champa trong công trình phục hưng danh xưng Champa và xây dựng xã hội trên ý thức hệ dân tộc đã đem lại một thành công rõ rệt. Bằng chứng cụ thể trong tổ chức IOC có đủ các thành phần chủng tộc, tôn giáo và địa phương. Kể từ đó, vấn đề tôn giáo, chủng tộc và địa phương đã tan dần trong không gian xã hội Champa tại hải ngoại, ngoại trừ một nhóm người lẻ loi, không tiêu biểu cho lắm.

Sáng lập Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate

Ai cũng biết Kate là lễ tục của người Chăm Ahier thường được tổ chức hàng năm tại quê nhà. Nhân dịp mùa Kate, IOC-Champa phát động phong trào “Ngày Văn Hóa Champa” thành một lễ hội hàng năm tại hải ngoại nhằm phục vụ cho những mục tiêu sau đây:

a). Tạo cơ hội để các thành viên IOC và bà con Champa xa gần trở về sinh hoạt chung trong mái nhà Champa hầu chúc mừng mùa lễ hội Kate.

b). Dùng sân khấu nghệ thuật để phổ biến di sản văn hóa Champa qua các màn ca, vũ, nhạc truyền thống của từng sắc dân Champa, do các nghệ nhân của dân tộc này thực hiện tập trung

Diễn văn khai mạc của Từ Công Thu, Chủ Tịch IOC

Ngày văn hóa Champa nhân dịp Kate 1994 tại Đại Học San Jose. Ban văn nghệ đặt dưới quyền điều hành của Phú Thị Mận và Lưu Quang Sang

Ca sĩ Chế
Linh

nhều thành phần sắc tộc, Chăm, Stieng, Rade, Jarai, v.v, và nhiều thành phần tôn giáo, như Hồi Giáo, Bà La Môn Giáo, Tin Lành, v.v.

c). Quảng bá một khái niệm mới về ý thức hệ dân tộc đối với nền văn hóa Champa đa dạng. Kate là lễ tục của Chăm Ahier, nhưng Kate đã cấu thành một di sản văn hóa Champa, cũng như các lễ hội Champa khác (Suk Yeng, Ramawan, lễ gồng chiêng Tây Nguyên, v.v.). Chính vì thế, dân tộc Champa không phân biệt chủng tộc và tôn giáo phải

Đoàn vũ IOC-Champa

có nghĩa vụ bảo tồn, phát triển, tổ chức hay tham gia lễ hội Kate này.

Hình chụp chung nhân ngày tổng dợt
Kate 1994

d). Xây dựng một thông điệp mới về ý thức hệ tôn giáo đối với di sản lịch sử của dân tộc. Tôn giáo, dù là Hồi Giáo, Thiên Chúa Giáo, Tin Lành Giáo, v.v. là đời sống tâm linh của mỗi cá nhân, nhưng không vì lý do tôn giáo, mà dân tộc Champa lại khai trừ đi di sản văn hóa Champa ra khỏi cuộc sống của mình.

Thông điệp của IOC chứa đựng 2 nội dung rõ rệt. Nếu tôn giáo là lòng tin thiêng liêng của mỗi cá nhân đối với Đấng Tạo Hóa, thì văn hóa là lòng tin thiêng liêng của một tập thể đối với di sản lịch sử của một dân tộc. Chính vì thế, tôn giáo của mỗi cá nhân và văn hóa của một dân tộc lúc nào cũng gắn liền với nhau, cấu thành yếu tố cơ bản trong cuộc sống của con người. Đây là một thí dụ điển hình:

Mã Lai và Nam Dương là 2 quốc gia Hồi Giáo tập trung hơn 150 triệu người dân. Bên cạnh yếu tố Hồi Giáo này, người Mã Lai và Nam Dương

Nhạc sĩ Từ Công Phụng

Diễn văn khai mạc của Phú Thị Mận, trưởng ban văn nghệ IOC

Màn vũ Tây Nguyên

có di sản văn hóa riêng, phong tục tập quán riêng, hệ thống tổ chức xã hội riêng. Chính vì thế, người Mã Lai và Nam Dương rất tôn sùng tín ngưỡng Hồi Giáo, nhưng không bao giờ từ bỏ nguồn gốc văn hóa, từ lời ca, điệu múa, âm nhạc, văn chương, ngôn ngữ chữ viết của họ.

Sau lễ ra mắt vào năm 1990, IOC thường tổ chức hàng năm Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate, một ngày văn hóa trọng thể tập trung hầu hết

Hình kỷ niệm Kate 1994

các đoàn văn nghệ Champa trên thế giới, lúc nào cũng có sự hiện diện của ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng và bà vũ sư Phú Thị Mận, những nghệ sĩ chuyên nghiệp Champa đã góp phần tích cực vào công trình chuyển tải di sản nghệ thuật Champa đến mọi người. Tiêu biểu nhất là Ngày Văn Hóa Champa tại Đại Học Sacramento vào năm 1992; tại Asian Community Sacramento vào năm 1993; tại Đại Học San Jose vào năm 1994 đặt dưới quyền chủ tọa của ông Gs. Khoa Trưởng Phân Khoa Văn Hóa và Nghệ Thuật của đại học này với sự tài trợ của chính phủ Hoa Kỳ; tại Trung Tâm Quốc Tế và Nghệ Thuật San Francisco vào năm 1995 tập trung những đoàn nghệ thuật của 30 quốc gia tham dự, trong đó đoàn Nghệ Thuật Champa đã đoạt giải thưởng hạng nhất. Kể từ đó, Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate trở thành lễ hội lan tràn khắp nơi tại Hoa Kỳ và lưu hành cho đến hôm nay tại hải ngoại.

Màn múa đập lửa của Dương Tấn Thi

Từ trái sang phải: Từ Công Hoàng, Dương Tấn Thi, Đắc Văn Kiệt, Chế Linh

Văn nghệ Kate tổ chức bởi anh em Chăm Hồi Giáo tại Seattle, Washington State

Sariya Tu, Vũ nữ Chăm

Nuôi dưỡng thế hệ trẻ qua Trại Hè Thanh Niên Champa

Thế hệ trẻ Champa là một tập thể đông đảo nhất của cộng đồng Champa tại hải ngoại và cũng là tập thể rời rạc nhất vì không có dịp để hội tụ với nhau hầu định hướng một tương lai chung, góp phần vào công trình xây dựng một thế hệ thanh niên có đủ tiềm năng trong quốc gia tân tiến này, có một tổ chức chặt chẽ sẵn sàng gánh lấy trách nhiệm trước lịch sử.

Ai cũng biết, cộng đồng người Chăm ở hải ngoại đã trải qua một cơn sóng gió kể từ năm 1996, không phải vì hiềm thù nhau vì quyền lợi và danh vọng, nhưng vì hiểu lầm nhau trên một số chi tiết

Thanh niên Champa

mang tính chất cá nhân và gia đình hơn là tranh chấp ý thức hệ chính trị hay tôn giáo. Bắt đầu từ đó, xã hội Chăm không còn là xã hội đơn thuần nữa mà là một xã hội đa tổ chức, đa hội đoàn, đa bè phái, càng ngày càng xa cách nhau, nhất là giữa bậc lãnh đạo đàn anh. Hậu quả của sự khủng hoảng này đã biến thanh niên Champa thành một nạn nhân vô tội vạ.

Muốn cho tầng lớp thanh niên trở thành một thế hệ trưởng thành, tích cực, tiến tới nắm vai trò lãnh đạo và điều hành xã hội một cách trực tiếp mà không cần có sự nhúng tay của bậc cha mẹ và đàn anh nữa, thì tập thể thanh niên phải có cơ hội giao lưu trong một tổ chức chung không dựa trên màu cờ hội đoàn, tôn giáo, chủng tộc và địa phương. Chính vì nguyên nhân đó mà IOC-Champa không ngần ngại đứng ra bảo trợ cho Nhóm Thiện Chí Champa đặt dưới quyền điều hành của Tài Đại An, Musa

Trại Hè Thanh Niên Champa 2005 tại Los

Porome và Từ Công Nường để phát động một phong trào mới dành cho thế hệ trẻ, đó là Trại Hè Thanh Niên Champa ra mắt lần đầu tiên tại Los Angeles vào năm 2005, tại Sacramento vào năm 2006 và tại Los Angeles vào năm 2008.

Trại Hè Thanh Niên Champa
2005 tại Los

Trại Hè Thanh Niên Champa là trại hè của “niềm hy vọng” nhằm hàn gắn lại vết thương quá khứ giữa anh em thanh niên đã từng xa cách từ năm 1996. Họ gặp gỡ nhau không phải trên danh nghĩa hội đoàn mà là trên danh nghĩa thanh niên Champa, không phân biệt tôn giáo, địa phương hay chủng tộc. Họ chấp nhận quên đi những gì đã xảy ra trong quá khứ để làm lại một thế hệ mới lành mạnh hơn, độc lập hơn và có trách nhiệm hơn.

Trại Hè Thanh Niên
Champa 2006 tại

Ngoài việc nâng cao ý thức hệ đoàn kết giữa tầng lớp thanh niên, trại hè còn có một đặc trưng khác, đó là phát triển tinh thần tôn trọng sự khác biệt tín ngưỡng trong một xã hội Champa đa tôn giáo, nhất là xây dựng phong trào hòa đồng và hòa giải dân tộc nhằm đưa xã hội Chăm trở về đúng với vị trí của nó, đó là xã hội an bình và thịnh vượng. Đây là mục tiêu cao quý nhất mà Trại Hè Thanh Niên Champa đã mang lại cho xã hội Champa hôm nay.

Phát huy phong trào đưa vấn đề Champa lên diễn đàn quốc tế

Ai cũng biết, dân tộc Champa hôm nay đang gánh chịu một số phận hẩm hiu, không còn làm chủ trên định mệnh của mình nữa. Đây là một chủ đề ưu tiên mà tổ chức IOC thường đưa ra bàn bạc, phân tích và nhận định trong suốt chặng đường đấu tranh của tổ chức.

Đối với IOC, dân tộc Champa là một cộng đồng tộc người bị bỏ quên trên thế giới, không thể nào cứu vớt định mệnh của mình, nếu không có hậu thuẫn từ yếu tố bên ngoài, nhất là các quốc gia yêu chuộng tự do, các cơ quan quốc tế có chức năng, các viện nghiên cứu trên thế giới về Champa học. Tiếc rằng công trình xây dựng một hậu thuẫn để đưa vấn đề Champa lên diễn đàn quốc tế là một thách đố to lớn vượt ra khỏi tầm tay của cộng đồng Champa tại hải ngoại.

IOC là tổ chức phi chính phủ mà mục tiêu chính yếu là xây dựng một lực lượng văn hóa đấu tranh nhằm bảo vệ di sản lịch sử và nền văn minh Champa. Hoàn toàn khác biệt với mô hình tổ chức của một số hội đoàn Champa tại hải ngoại, IOC là một tổ chức văn hóa Champa, nhưng IOC không làm văn hóa mà là gây phong trào đấu tranh văn hóa qua mọi hình thức để bảo vệ danh dự và quyền lợi dân tộc Champa.

Đối với IOC, đấu tranh văn hóa để bảo vệ sự

sống còn của dân tộc Champa trong thế kỷ thứ 21 này là một hành trình vô cùng khó khăn, đòi hỏi một lực lượng dân sự có đầy đủ kinh nghiệm về lịch sử Champa và phương tiện vật chất để tài trợ cho chương trình đã đề ra. Để tiến đến mục tiêu này, IOC không còn cách nào khác là kêu gọi Po Dharma nhận lãnh trách nhiệm điều hành chương trình khoa học Champa cho tổ chức IOC.

Po Dharma gốc người Chăm Palei Baoh Dana (thôn Chất Thường, Ninh Thuận), một thành viên của tổ chức Fulro, tốt nghiệp tiến sĩ tại Đại Học Sorbonne Paris, đã từng giữ chức vụ Giám Đốc Trung Tâm của Viện Viễn Đông Pháp gần 12 năm tại Kuala Lumpur, một nhân vật có chân đứng trong giới khoa học thế giới, rất thân cận với nhiều nhân vật trong chính quyền Pháp và Mã Lai và cũng là một thành viên tích cực của tổ chức IOC ngay từ buổi ban đầu. Hôm nay, ông ta là Phó Giáo Sư tại Đại Học INALCO, Paris. Sự hiện diện của Po Dharma trong chương trình khoa học Champa do IOC đề xướng đã đưa mô hình của tổ chức này chia thành hai ban rõ rệt:

a). Ban hành chánh IOC bao gồm các hồ sơ pháp lý của tổ chức và sinh hoạt mang tính chất cộng đồng và xã hội, đặt dưới quyền điều hành của Hassan Poklaun (Chủ Tịch IOC) và A. Rohim (Tổng Thư Ký).

Hassan Poklaun (Từ Công Thu), anh ruột của ca sĩ Từ Công Phụng, gốc người Chăm Palei Ram (thôn Văn Lâm, Ninh Thuận) xuất thân từ trường trung học Pháp (Lycée Yersin Đà Lạt), tốt nghiệp quốc gia hành chánh, thông thạo tiếng Anh và

Pháp, nhân vật có uy tín trong cộng đồng Chăm Hồi Giáo tại hải ngoại và cũng là chuyên gia về giáo lý đạo Hồi đã dịch kinh thánh Hồi Giáo sang tiếng Việt.

A. Rohim (Thành Ngọc Ách), người Chăm Palei Mblap (thôn Phước Nhơn, Ninh Thuận), tốt nghiệp kỹ sư tại Hoa Kỳ, một nhà trí thức nghiêm túc, có tinh thần thiện chí cao độ lúc nào cũng chấp nhận lãnh trọng trách do tổ chức giao phó nhưng không bao giờ than phiền và đòi hỏi quyền lợi.

Sự hiện diện của Hassan Poklaun và A. Rohim trong ban chấp hành của IOC trở thành một yếu tố cần thiết để đưa tổ chức này đến thành công.

b). Ban khoa học IOC có nhiệm vụ phác họa các chương trình đưa vấn đề Champa lên diễn đàn quốc tế và hình thành các dự án kinh phí để tài trợ cho chương trình này. Ban khoa học là thành viên của IOC, nhưng là một tổ chức tự trị đặt dưới quyền điều hành của Po Dharma, lúc nào cũng chung vai sát cánh với IOC để thực hiện những dự án mà tổ chức IOC yêu cầu.

Sự hình thành một ban khoa học trong IOC không đi ngược lại với qui chế của tổ chức này. Vì IOC không phải là cơ quan nghiên cứu mà là một tổ chức văn hóa nhằm huy động giới khoa học để phát huy chương trình nghiên cứu về Champa. Kể từ đó, cuộc hành trình của IOC trên chặng đường đấu tranh văn hóa để bảo vệ cho sự sống còn của dân tộc Champa trong thế kỷ thứ 21 này hoàn toàn nằm trong tay của 3 nhân vật: ông Hassan Poklaun và A. Rohim thì lo về mặt hành chánh; Po Dharma chịu

trách nhiệm về mặt khoa học trong tổ chức IOC.

Cũng nhờ mô hình tổ chức này, IOC đã thành công đưa vấn đề dân tộc Champa lên diễn đàn thế giới hầu làm sáng tỏ lại thế nào là định mệnh hẩm hiu của dân tộc này trong bối cảnh lịch sử hôm nay.

Mục tiêu của diễn đàn quốc tế

Ai cũng biết, gần nửa thế kỷ qua, trí thức Champa trong và ngoài nước đang sống trong một không gian xã hội hoàn toàn bị cô lập với thế giới bên ngoài.

Trong nước, các giới trí thức và nhà nghiên cứu người Chăm tạo thành một lực lượng đông đảo có trình độ hiểu biết rất cao về văn hóa và xã hội Chăm, nhưng không bao giờ có cơ hội ra nước ngoài để giao lưu văn hóa, trao đổi kiến thức và học hỏi thêm những điều mới lạ. Tại hải ngoại, dân tộc Chăm có đủ phương tiện để đi thăm quan bất cứ nơi nào nhưng không phát huy được mối liên hệ với các tổ chức chính quyền hay cơ quan có chức năng nghiên cứu về Champa học. Sự cô lập này không giúp cho dân tộc Champa phát huy tầm nhìn xa của mình trên vấn đề dân tộc hay tiếp thu thêm những tiến bộ mới về di sản văn hóa và nền văn minh của họ.

Đối với IOC, sự hiện diện của trí thức Chăm trên diễn đàn quốc tế là điều cần thiết trong cuộc hành trình đấu tranh văn hóa. Đây cũng là cơ hội để quảng cáo danh xưng Champa, tiếp thu thêm những phát hiện mới về Champa và nhất là được dịp tiếp xúc với một số chính khách nước ngoài. Để thực

hiện chương trình này, Ban Khoa Học của IOC do Po Dharma điều hành, đã đưa ra bao dự án để mời đại biểu Chăm trong và ngoài nước đến tham dự một số đại hội quốc tế và thiết kế ngân sách để tài trợ cho chương trình. Một số dự án chỉ tốn kém vài ngàn đôla, như cuộc viếng thăm Mã Lai của Nguyễn Văn Tỷ và Thành Phú Bá vào năm 2001 hay của Lộ Minh Trại và Đàng Năn Quạ vào năm 2002. Nhưng một số chương trình khác thì đòi hỏi một ngân sách khổng lồ. Chỉ cần đưa ra hai thí dụ sau đây để chứng minh chương trình đưa vấn đề Champa lên diễn đàn quốc tế rất là tốn kém:

- Lễ ra mắt CD dân ca Chăm của Chế Linh tại Kuala Lumpur vào năm 2000, tập trung hơn 12 người Chăm từ Hoa Kỳ sang Mã Lai tham dự tốn kém gần 25.000 đôla.

- Hội Thảo Ngôn Ngữ Chữ Viết Chăm tại Kuala Lumpur 2006 tập trung 15 đại biểu người Chăm từ Pháp, Hoa Kỳ và Việt Nam sang tham dự tốn gần 15.000 đôla.

Những thành tựu của phong trào

Ban Khoa Học của IOC do Po Dharma điều hành là một tổ chức thiện nguyện, vì chức năng của Po Dharma trong chính phủ Pháp là nhà nghiên cứu khoa học và giáo sư đi dạy học về ngành Champa học, chứ không phải là công chức làm nghề giúp đỡ xã hội Champa. Cũng vì mục tiêu của IOC đề ra, Po Dharma phải hy sinh thì giờ nghiên cứu khoa học của ông ta để làm tròn nhiệm vụ mà tổ chức IOC đã

Từ Công Thu với phái đoàn Pháp

giao phó.

Cũng nhờ dự án mà tổ chức IOC đề ra, tiếng nói dân tộc Champa trên diễn đàn quốc tế càng ngày càng phát triển.

1. Đại Hội tháng 8 năm 1989

Từ Công Thu với Dato' Nik Mohamad,
Tổng Thư Ký Bộ Nội Vụ Mã Lai (từ phải
sang trái, ngôi thứ hai)

Tháng 8 năm 1989, Hassan Poklaun sang Kuala Lumpur tham dự Đại Hội Nền Văn Minh Thế Giới Mã Lai để trình bày một số vấn đề liên quan đến di sản văn hóa Champa. Sự hiện diện của Hassan Poklaun đã gây một sự chú ý đặc biệt trong hội trường tập trung hơn 500 đại biểu của 20 quốc gia tham gia Đại Hội. Vì lần đầu tiên trong lịch sử, một trí thức người Chăm đứng ra trình bày thực trạng xã hội Champa trước diễn đàn quốc tế.

Từ phải sang trái: Bộ
Trưởng Văn Hóa, Tù
Công Thu, Po Dharma

2. Đại Hội tháng 7 năm 1992

Tháng 7 năm 1992, Phú Thị Mận, Trưởng Ban Văn Nghệ IOC và chồng của bà, đến Kuala Lumpur để tham gia hội thảo quốc tế về Chế Độ Mẫu Hệ, một thể chế gia đình vẫn còn thịnh hành tại tiểu bang Sembilan của vương quốc Mã Lai. Sự hiện diện của bà Phú Thị Mận trong hội trường quốc tế với bộ áo dài Chăm truyền thống đã gây nhiều sự chú ý của cơ quan báo chí và truyền hình Mã Lai. Đây cũng là dịp để quảng cáo sự hiện diện văn hóa Champa trên làn sóng báo chí quốc tế.

Trong buổi tiệc tiếp tân, bà Phú Thị Mận, nhân danh IOC và cộng đồng Champa tại hải ngoại có trao món quà thổ cẩm Chăm cho Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai, có sự hiện diện của ngài Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và Giám Đốc Viện Viễn Đông Pháp.

Phú Thị Mận trao quà tặng cho Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai

Diễn văn khai mạc của Tổng Thư Ký Bộ Văn Hóa với sự hiện diện của Tùy Viên Văn Hóa Sứ Quán Pháp và Giám Đốc Viện Viễn Đông

Phú Thị Mận và J. Jones đang tiếp kiến với Tổng Thư Ký Bộ Văn Hóa

Phú Thị Mận trong ngày hội thảo về chế độ mẫu hệ

3. Đại Hội tháng 1 năm 1994

Bá Trung Phụ, Po Dharma và Gs. Ismail Hussein, Chủ Tịch Hội Nhà Văn Mã Lai

Ngày 4 tháng 1 năm 1994 A. Rohim (Tổng Thư Ký) đại diện cho tổ chức IOC sang Mã Lai tham dự Đại Hội Quốc Tế Thế Giới Mã Lai đặt dưới quyền khai mạc của Dato' Anwar Ibrahim, Phó Thủ Tướng Mã Lai. Bên cạnh A. Rohim là Ts. Bá Trung Phụ, đại diện cho dân tộc Chăm Việt Nam. Sự hiện diện của A. Rohim và Bá Trung Phụ trong ngày Đại Hội cũng là cơ hội để quảng bá danh xưng Champa và tổ chức IOC-Champa trên sân khấu văn hóa thế giới, thu hút sự chú ý rất là đặc biệt của cơ quan ngôn luận Mã. Bằng chứng cụ thể, tờ báo New Strait Time đăng ngay trang đầu hình của Bá Trung Phụ chụp chung với Phó Thủ Tướng Mã Lai.

Thành Ngọc Ách và ông Thủ Tướng của tiểu bang Selangor, Mã Lai

4. Đại Hội tháng 10 năm 1996

Tháng 10 năm 1996, di sản văn hóa Champa trở lại trên nền trời thủ đô Kuala Lumpur qua cuộc triển lãm về ngôn ngữ chữ viết Chăm đặt dưới quyền khai mạc của Dato' Abdullah Badawi, Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao, nay là thủ tướng Mã Lai, với sự hiện diện của một phái đoàn Chăm tập trung hơn 100 đại biểu do Abdullah Sani (Châu Văn Tấn) hướng dẫn.

Po Dharma và cộng đồng Chăm Mã Lai hướng dẫn Dato' Abdullah Badawi, Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao Mã Lai viếng thăm triển lãm

Bộ Trưởng Bộ Ngoại Giao tiếp đồng bào Chăm

5. Đại Hội tháng 11 năm 1997

Tháng 11 năm 1997, một cuộc triển lãm khác mang chủ đề “Y Phục Champa” được tổ chức tại Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai đặt dưới quyền khai mạc của Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai và Ngài Đại Sứ Toàn Quyền Pháp.

Đây là lần đầu tiên trong lịch sử, dân tộc Mã có dịp ngưỡng mộ hơn 200 bộ y phục cổ truyền Chăm và kỹ nghệ dệt thổ cẩm do 4 nghệ nhân Chăm từ Việt Nam sang trình diễn đó là Thuận Thi Trụ và Nguyễn Thị Bạch Cúc, Trương Tồn và Quảng Văn Đại.

Bộ Trưởng Văn Hóa viếng thăm triển lãm y phục Champa

6. Đại Hội tháng 11 năm 2000

Tháng 11 năm 2000, Chế Linh (thành viên IOC), Lưu Quang Sang (thành viên cũ của IOC), Đặng Chánh Anh (Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa) và đoàn văn nghệ Chế Linh gồm 12 nghệ nhân có mặt tại Kuala Lumpur để trình diễn hai đêm văn nghệ Champa nhân dịp ngày lễ ra mắt CD dân ca Chăm của Chế Linh do Bộ Văn Hóa Mã Lai ấn hành, có sự hiện diện của Dato' Tengku Alaudin Majid, Hoàng Tử Mã Lai và Ngài Xavier Driencourt, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp tại Kuala Lumpur.

Sau buổi lễ, Po Dharma tổ chức buổi tiếp kiến giữa phái đoàn Champa do Chế Linh hướng

Hợp báo ngày ra mắt CD Chế Linh. Từ trái sang phải: Tùy Viên Văn Hóa Sứ Quán Pháp, Hoàng Tử Tengku Alaudin Majid, Gs. Ismail Hussein (Chủ Tịch Hội Nhà Văn Mã Lai), Ts. Adi Taha (Giám Đốc Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai)

Hoàng Tử Tengku Alaudin Majid khai mạc buổi lễ ra mắt CD Chế Linh

Po Dharma và Tùy Viên Văn Hóa Sứ Quán Pháp hướng dẫn Hoàng Tử Tengku Alaudin Majid xem triển lãm về Chế Linh

dẫn và Đại Sứ Toàn Quyền Pháp tại tư dinh của ông ta trong một buổi tiệc tiếp tân do Sứ Quán Pháp tổ chức.

Hassan Poklaun là người đại diện cho IOC trong buổi lễ này, nhưng không đến tham dự được vì lý do sức khỏe. Tiếc rằng đoàn văn nghệ Chế Linh sang Kuala Lumpur trình diễn không có một nghệ sĩ nào nằm trong tổ chức IOC. Chính vì thế, một số thành viên IOC trách Po Dharma đã quên đi công lao ban văn nghệ IOC đã từng đóng góp cho sân khấu nghệ thuật Champa do IOC tổ chức. Đây là vấn đề mang tính chất thời sự mà chúng tôi không muốn bàn ở đây.

Ban văn nghệ Champa, có sự hiện diện của Chế Linh, Lưu Quang Sang

Ban văn nghệ Champa

Lưu Quang Sang và Lưu Quang Sáng

7. Giao lưu văn hóa

Sự hiện diện tại Kuala Lumpur của ông Nguyễn Văn Tỷ (Ban Biên Soạn Sách Chữ Chấm) và Thành Phú Bá (cựu Quản Đốc trường Po Klong) vào năm 2001 và cuộc viếng thăm Mã Lai của Lộ Minh Trại (Ban Biên Soạn Sách Chữ Chấm) và Đàng Năng Quạ (Giáo Viên) vào năm 2002 cấu thành chương trình giao lưu văn hóa giữa dân tộc Chấm và dân tộc Mã Lai, hai dân tộc anh em xuất thân từ gia đình ngôn ngữ Đa Đảo, có mối liên hệ rất mật thiết trong quá trình lịch sử, từ liên hệ ngôn ngữ, văn học cho đến liên hệ văn hóa và nghệ thuật.

Bên cạnh chuyến thăm quan này, Po Dharma có nêu ra vấn đề sách giáo trình dạy tiếng Chấm của Ban Biên Soạn, vì một số sai lầm có thể làm đảo lộn di sản Akhar Thrah Chấm truyền thống. Các nhà lãnh đạo Ban Biên Soạn đồng ý sẽ tìm cách chỉnh đốn lại những sai lầm này.

Nguyễn Văn Tỷ

Thành Phú Bá

Lộ Minh Trại

Po Dharma, Trương Văn Món

8. Đại Hội tháng 8 năm 2004

Tháng 8 năm 2004, Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai, Viện Viễn Đông Pháp và Sứ Quán Pháp tại Kuala Lumpur tổ chức một hội thảo quốc tế về «Ngôn Ngữ Đa Đảo» tại Kuala Lumpur. Nhân dịp này Po Dharma mời Ts. G. Moussay với 3 chuyên gia Chăm từ Việt Nam là Ts. Thành Phần, Ts. Phú Văn Hãn và Trương Văn Món sang Mã Lai tham dự để bàn về ngôn ngữ chữ viết Chăm nằm trong gia đình Đa Đảo.

Ts. Phú Văn Hãn và Linh Mục
G. Moussay

Thành Phần (chính giữa) nhận quà tặng
của ngày hội thảo

Po Dharma tiếp đón Đại Sứ
Toàn Quyền Pháp

9. Đại Hội tháng 11 năm 2005

Ngày 30 tháng 11 năm 2005, vấn đề Champa trở lại trên bàn hội thảo quốc tế tại Kuala Lumpur do Viện Nghiên Cứu Lịch Sử, Chính Trị và Chiến Lược của Đại Học Quốc Gia Mã Lai tổ chức.

Hai chủ đề chính yếu của hội thảo, đó là :

- Sự liên hệ giữa Champa và thế giới Mã Lai
- Lịch sử văn hóa xã hội Champa

Đại hội này tập trung 15 nhà nghiên cứu của 5 quốc gia trong đó có Mã Lai, Pháp, Hoa Kỳ, Việt Nam và Kampuchia: 1). Nik Mohamed Nik Mohd Salleh: «Sự liên hệ gia đình giữa Champa và Mã Lai»; 2). Ts. Phú Văn Hãn: «Ngôn ngữ văn hóa Đa Đảo tại Việt Nam»; 3). Ts. Keng Phong Phang: «Người Chăm tại hòn đảo Hải Nan, Trung Quốc»; 4). Abd. Karim (Lộ Trung Cân): «Truyện cổ tích Chăm : Sọ Dừa»; 5). Võ Thị Thu Nguyệt: «Nghệ thuật Champa ở miền nam cũ thủ đô Champa, từ thế kỷ thứ 11 đến thế kỷ thứ 15»; 6). Gs. Abd. Rasak Salleh: «Vấn đề toán học trong văn hóa Chăm»; 7). Ts. Mohammad Alinor A Kadir: «Hệ thống mã số ở vương quốc Champa»; 8). Gs. Shaharir Md Zain: «Yếu tố tổ chức chính quyền Champa»; 9). Ts. Nicolas Weber «Vai trò quân đội Champa trong lịch sử Đông

Phòng hội thảo của Đại Học Quốc Gia Mã Lai

Gs. Mohamad Zain Musa, chủ nhiệm
chương trình hội thảo

Nam Á»; 10). Pgs. Mohamad Zain Mousa: «Vấn đề định cư người Chăm Kampuchia sau cuộc vùng dậy của họ vào năm 1853»; 11). Gs. Jamil Osman: «Vấn đề giáo dục người Chăm tại Kampuchia»; 12). Ts. Michel Tranet: «Dân tộc Chăm tại Kampuchia : nên xây dựng lại một dĩ vãng đã suy tàn»; 13). Gs. Ros Chantrabot: «Vai trò chính trị và kinh tế của người Chăm tại Kampuchia»; 14). Ismail Yosoff (Thứ Trưởng, cố vấn Thủ Tướng Kampuchia): «Sự hiện diện của người Chăm trên bàn cờ chính trị tại Kampuchia»; 15). P. Gs. Po Dharma: «Sự xung đột giữa dân tộc Champa ở miền nam Đông Dương và chính quyền Việt Nam từ năm 1954 đến năm 2004».

Ts. Michel Tranet (Thứ Trưởng) và Gs.
Ros Chantrabot của vương quốc

Ts. Phú Văn Hãn và Trương Văn Món

10. Đại Hội tháng 9 năm 2006

Tháng 9 năm 2006, để thống nhất Akhar Thrah Chăm truyền thống, một chủ đề nổi cộm trong bối cảnh di sản văn hóa Chăm trên đà thoái hóa, một hội thảo quốc tế về Ngôn Ngữ Chữ Viết Chăm được tổ chức tại Kuala Lumpur dưới sự bảo trợ của Viện Viễn Đông Pháp, Sứ Quán Pháp và Đại Học Ngoại Ngữ Tokyo (Nhật Bản)

Hội thảo này tập trung 13 đại biểu Chăm và 2 đại biểu quốc tế để đặt lại vấn đề di sản ngôn ngữ chữ viết Chăm trong bối cảnh xã hội hôm nay. Đây là những đề tài trong ngày hội thảo :

- 1). Po Dharma : Ngôn ngữ và chữ viết Chăm trong quá trình lịch sử
- 2). Fatimah Hoa : Đặc điểm chữ viết Chăm trong tư liệu hoàng gia Panduranga-Champa

Các đại biểu của ngày hội thảo. Từ trái sang phải: Ts. Shine Toshihiko (Nhật Bản), Lưu Quang Sang, Thành Phú Bá, Nguyễn Văn Tỷ, Lộ Minh Trại, Thuận Ngọc Liêm, Quảng Văn Đại, Po Dharma, Abd. Karim, Trương Văn Món, Báo Thị Hoa, Thành Phần, Nguyễn Đố

3). Lưu Quang Sang : Sự phát triển ngôn ngữ chữ viết Chăm dưới thời tri huyện Dương Tấn Phát

4). Thành Phú Bá : Vấn đề chỉnh lý akhar thrah năm 1964

5). Quảng Văn Đại : Ngôn ngữ chữ viết dùng trong cộng đồng chức sắc Chăm Ahiér

6). Thành Phần : Ngôn ngữ chữ viết dùng trong cộng đồng Chăm Awal

7). Nguyễn Văn Tỷ : Sự hình thành của Ban Biên Soạn Sách Chữ Chăm Tỉnh Ninh Thuận

8). Lộ Minh Trại: Sự cải tiến về cách viết chữ Chăm của Ban Biên Soạn Sách Chữ Chăm Tỉnh Ninh Thuận

9). Thuận Ngọc Liêm : Vấn đề cải biến một số chữ viết Chăm

10). Shine Toshihiko: Kinh nghiệm người nước ngoài học chữ Akhar Thrah Chăm

11). Sử Thị Thu Trang : Học chữ Chăm akhar thrah qua chương trình của Ban Biên Soạn và Viện Viễn Đông Pháp

12). Dominique Nguyen : Chung Quanh Vấn Đề Sự Chỉnh Lý Tiếng Chăm sau 1975

13). Phú Văn Hấn : Akhar Thrah với việc cải tiến của Ban Biên Soạn Sách Chữ Chăm

14) Trương Văn Món : Giáo trình dạy chữ Chăm và hậu quả của cuộc cải biến ngôn ngữ chữ viết của Ban Biên Soạn Sách Chữ Chăm Ninh Thuận-Việt Nam

15). Abd. Karim : Vấn đề chữ viết Chăm hôm nay.

11. Đại Hội tháng 7 năm 2007

Lần đầu tiên trong lịch sử cận đại, cộng đồng Champa ở hải ngoại đứng ra tổ chức một đại hội quốc tế vào ngày 7 tháng 7 năm 2007 tại San Jose, California, USA với chủ đề: Vấn Đề Văn Hóa Xã Hội Champa. 175 năm sau khi vương quốc này bị xóa bỏ trên bản đồ (1832-2007) đặt dưới quyền bảo trợ của IOC-Champa và tập san Champaka.

Đại hội Champa 2007 có mục tiêu sau đây:

1) Nêu ra những yếu tố đã làm đảo lộn nền tảng văn hóa và xã hội Champa.

2) Phân tích những dữ kiện đã làm trì hoãn sự phát triển kinh tế và mức sống của dân tộc Champa.

3) Tổng kết lại những thành tựu và đưa ra

Quang cảnh hội trường của ngày Đại Hội

Các nhà nghiên cứu thế giới. Từ trái sang phải: Ts. Mathieu Guerin, Ts. Marc Brunelle, Pgs. Po Dharma, Pgs. Mohamad Zain Mousa

Các đại biểu Champa. Từ trái sang phải: Dương Tấn Sở, Ahmath Yahya (Dân Biểu Campuchia), Từ Công Thu, Zaki Jacques (Chủ Tịch Hội Cham Muslim, Pomona, California)

Các đại diện thanh niên Champa. Từ trái sang phải: Rohimah Moly, Zakariya Tin (Radio Sap Cham, Campuchia), Karim (University Seattle), Tài Đại An, Salamah Kieu (Chamyouth website), Farina So (Cambodian Documentary)

những giải pháp thực tiễn nhằm bảo tồn di sản văn hóa và sự sống còn của dân tộc Champa.

Khán giả của ngày đại hội tập trung đa số là dân tộc Champa, trong đó có sắc dân Chăm sinh sống ở Mỹ Châu và Âu Châu cộng thêm những phái đoàn Chăm từ Việt Nam, Campuchia, Mã Lai sang tham dự. Trong số dân tộc Champa này, người ta còn nhận thấy có sự hiện diện của một phái đoàn anh em Champa gốc Tây Nguyên ở Hoa Kỳ đến tham dự. Ngoài khán giả Champa, đại hội Champa 2007 cũng thu hút nhiều trí thức Việt kiều và những nhà khoa học Hoa Kỳ.

Đại hội Champa 2007 đặt dưới quyền khai mạc của ông Chuck Reed, Thị Trưởng của thành phố San Jose. Sự hiện diện của Thị Trưởng thành phố San Jose trong ngày đại hội này đã nói lên tầm quan trọng của một diễn đàn quốc tế, nơi mà các nhà khoa học và các đại biểu Champa (đại diện cho dân tộc Chăm và Tây Nguyên) đưa ra những dữ kiện mới nhằm giải thích nguyên nhân phát sinh sự nghèo đói và khốn cùng của dân tộc Champa, nạn mù chữ tiếng mẹ đẻ của họ, sự cấm đoán dân tộc Champa biết đến nguồn gốc của họ, vấn đề chiếm đoạt đất

đai của họ, vấn đề quốc hữu hóa đến các tháp mà họ đang thờ phượng, vấn đề đảo lộn thế giới tâm linh của họ, sự chênh lệch về mức sống kinh tế của họ cũng như chính sách áp lực và đe dọa mà hôm nay họ đang gánh chịu.

*

Phát động phong trào đưa vấn đề Champa lên diễn đàn quốc tế mà IOC đã đề ra là một chương trình rất là tốn kém về ngân sách. Sự thành tựu này cũng nhờ sự bảo trợ của cơ quan nhà nước như Cộng Hòa Pháp, Mã Lai và Nhật Bản.

Trong 20 năm hoạt động, Ban Khoa Học của IOC đã tạo điều kiện để tiếng nói của dân tộc Champa được vang lên 8 lần trên diễn đàn quốc tế. Đây là công trình thực tiễn và hữu ích nhằm huy động quần chúng thế giới không bỏ quên vấn đề dân tộc Champa bên lề xã hội nữa, giúp đỡ hơn 20 trí thức Chăm trong và ngoài nước được dịp tiếp thu thêm những kinh nghiệm về mặt giao lưu văn hóa với nước ngoài.

Vũ Lộc (đài truyền hình Dân Sinh Việt Nam) phỏng vấn chương trình Đại Hội

Hình kỷ niệm vào ngày bế mạc của đại hội

Huy động lực lượng nghiên cứu về Champa

Lịch sử là tổng thể của những biến cố đã xảy ra trong quá khứ cấu thành một tờ di chúc bất di bất dịch được xem như là di sản thiêng liêng của một dân tộc. Lịch sử là yếu tố quyết định để phân biệt nguồn gốc của một dân tộc, nâng cao ý thức hệ đấu tranh và lòng yêu nước của một tập thể. Chính vì thế, lịch sử đã trở thành một chủ đề giáo dục hàng đầu tại các nước độc lập và được xem như là di sản thiêng liêng của một quốc gia. Hoa Kỳ từ chối bất cứ ai xin làm quyền công dân nhưng không biết lịch sử của quốc gia này là một thí dụ điển hình.

Sau ngày vương quốc bị xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832, danh xưng Champa và lịch sử của quốc gia này trở thành một vấn đề chính trị nhạy cảm, được xếp vào danh sách đối tượng thù địch của nhà nước Việt Nam. Chính vì thế lịch sử Champa bị ngăn cấm giảng dạy trong các trường lớp và không được quyền đưa ra bàn bạc trong xã hội người Chăm. Kể từ đó, dân tộc Champa trở thành một tập thể vong quốc và vong thân, vì họ không biết một chút gì về nguồn gốc lịch sử của họ nữa, từ lịch sử văn hóa và nền văn minh cho đến lịch sử dựng nước và xây dựng đất nước của vương quốc này.

Một dân tộc đã mất đi nguồn gốc lịch sử chỉ

là một tập thể tộc người vong thân, gắn bó với nhau trong một không gian liên đới mang tính cách cá nhân, gia đình và thân tộc hay kết hợp với nhau qua mối liên hệ tín ngưỡng, không còn vũ khí tinh thần để bảo vệ quyền lợi chung của tập thể này. Nếu xã hội Chăm hôm nay đang lâm vào con đường thoái hóa trong đó sự chia rẽ và chống phá lẫn nhau đã trở thành một vấn đề nổi cộm, là vì những thành viên trong xã hội này chỉ biết họ là dân tộc Chăm, nhưng họ không biết yếu tố lịch sử của dân tộc Chăm là gì. Một xã hội người Chăm tại Hoa Kỳ chưa đầy 100 gia đình, nhưng chia thành 4 hội đoàn đối chọi nhau đã nói lên thế nào là ý nghĩa mù mờ của cộng đồng này đối với lịch sử của họ.

Đứng trước thảm trạng xã hội của một dân tộc trên đà bị diệt chủng, IOC chấp nhận gánh lấy một trách nhiệm vô cùng khó khăn, đó là xây dựng một lực lượng văn hóa nhằm chuyển tải những yếu tố lịch sử Champa đến mọi người, với niềm hy vọng là dân tộc Champa sẽ nhận diện được thế nào là vai trò và nghĩa vụ của một dân tộc vong quốc trong bối cảnh xã hội hôm nay.

Mơ ước của IOC không phải là kêu gọi bà con Champa đoàn kết với tổ chức IOC, mà là tìm cách để chứng minh rằng nguồn gốc dân tộc Champa không thể dựa vào yếu tố biết nói tiếng Chăm, mặc đồng phục Chăm, biết thưởng thức món ăn Chăm, v.v. mà là chấp nhận lịch sử Champa như là không gian tổng thể của bao biến cố đã xảy ra trong quá khứ, cấu thành một tờ di chúc bất di bất dịch và thiêng liêng mà mỗi thành viên phải tôn trọng triệt để, không quyền sửa đổi, thêm bớt nay bán nhượng dù là một ngôn từ đi nữa đã ghi trong tờ di chúc này.

Mỗi thành viên nằm trong không gian liên đới của xã hội Champa phải có bốn phận và nghĩa vụ học thuộc lòng nội dung lịch sử của vương quốc này. Vì dân tộc vong quốc mà không biết di sản lịch sử của họ thì chỉ là một tập thể vong thân, chờ ngày bị diệt chủng.

1. Khởi đầu của công trình nghiên cứu Champa

Nhân ngày lễ ra mắt của hội, IOC đứng ra tổ chức một hội thảo quốc tế mang chủ đề: Champa và thế giới Mã Lai vào ngày 30-31 tháng 8 năm 1990 tại đại học Berkeley. Những bài khảo luận của ngày hội thảo được đăng trong tác phẩm:

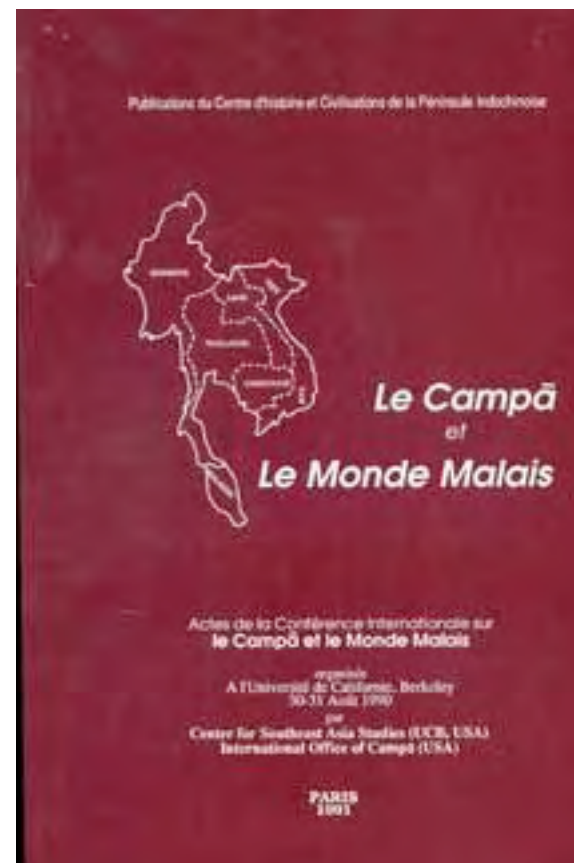
Le Campa et le Monde Malais
Acte de la Conférence Internationale
sur le Campa et le Monde malais

tổ chức bởi

Center for Southaest Asia Studies (UCB, USA)
International Office of Champa (USA)

ấn hành bởi

Centre d'Histoire et Civilisations de la
Péninsule Indochinoise
Paris, 1991

Mục lục:

Gs. P-B. Lafont (Đại Học Sorbonne, Paris): «Những biến cố trọng đại đã xảy ra trong lịch sử Champa».

Ts. M. Jacq-Hergoualc'h (Trung Tâm Nghiên Cứu Khoa Học Quốc Gia Pháp): «Tổ chức quân sự Champa vào đầu thế kỷ thứ 13»

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): «Nguyên nhân suy tàn của vương quốc Champa từ thế kỷ thứ 16 đến thế kỷ thứ 19»

Ts. E. Cristal (Đại Học Berkeley, USA): «Champa trong các công trình nghiên cứu khu vực Đông Nam Á»

Ts. Nor Taylor (Đại Học Cornell, USA): «Những pho tượng trong không gian cận đại và sự liên hệ của nó với thế giới Mã Lai»

Ts. G. Moussay (Trung Tâm Bán Đảo Đông Dương, Paris): «Trường ca Um Marup trong văn học Chăm»

Gs. J. Collins (Đại Học Hawaii, USA): «Chăm ngữ, Mã ngữ và Aceh ngữ trong thế giới Mã Lai»

Zakaria Ali (Đại Học Khoa Học Penang, Mã Lai): «Nghệ thuật Islam tại Champa»

Hassan Poklaun (IOC-Champa): «Môi trường nhân sinh của cộng đồng Champa tại Hoa Kỳ».

Sự ra đời của tác phẩm *Le Campa et le Monde Malais* (Vương Quốc Champa và Thế Giới Mã Lai) vào năm 1991 tập trung những bài viết trong ngày hội thảo quốc tế về Champa do IOC tổ chức là điểm mốc thời gian cho công trình đấu tranh của IOC nhằm huy động lực lượng nghiên cứu về Champa và cũng là điểm khởi hành của danh xưng

IOC trên diễn đàn quốc tế.

Ba năm sau, tức là năm 1994, IOC xin ngân sách của Southeast Asia Community Resource Center để xuất bản tác phẩm thứ 2 bằng tiếng Anh mang chủ đề:

Proceedings of the Seminar on Champa

ấn hành bởi
Southeast Asia Community Resource Center
Rancho Cordova, CA, 1994

Mục lục:

Gs. P-B. Lafont (Đại Học Sorbonne, Paris): «Những thành tựu của công trình nghiên cứu về Champa».

Pgs. T. Quach-Langlet (Đại Học Sorbonne, Paris): «Bối cảnh địa dư dưới thời cổ đại Champa»

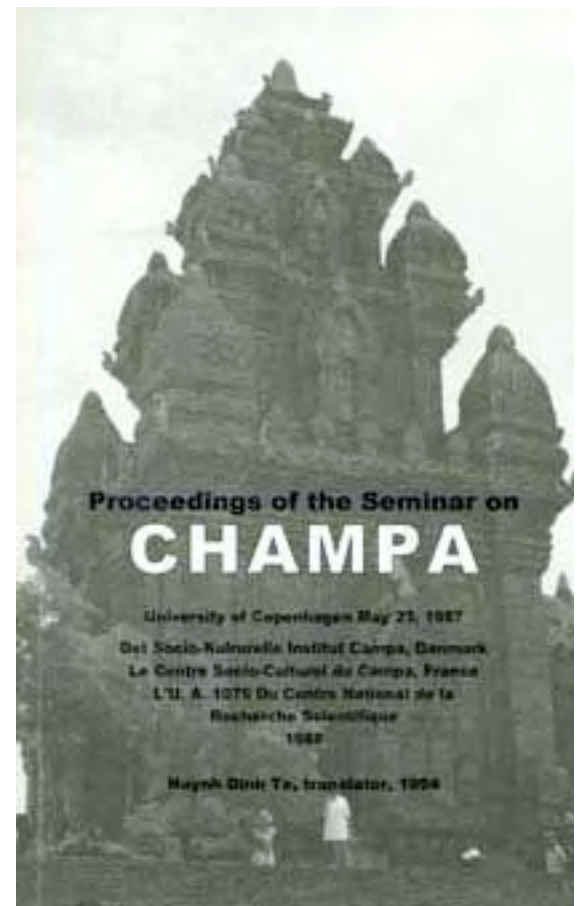
Ts. Bernard Gay (Trung Tâm Nghiên Cứu Quốc Gia Pháp): «Những thành phần sắc tộc thuộc vương quốc Champa»

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): «Những niên đại xâm chiếm đất đai Champa bởi dân tộc Việt»

Gs. P-B. Lafont (Đại Học Sorbonne, Paris): «Mối liên hệ giữa Champa và Đông Nam Á»

Ts. Mak Phoeun (Trung Tâm Nghiên Cứu Quốc Gia Pháp): «Cộng đồng người Chăm tại Campuchia, từ thế kỷ 15 đến thế kỷ 19»

Ts. H. Chambert-Loir (Viện Viễn Đông Pháp): «Mối liên hệ lịch sử và văn học giữa Champa và thế giới Mã Lai»

Pts. Abdul Rahman Al-Ahmadi (Bộ Văn Hóa Mã Lai): «Champa nhìn qua văn chương Mã Lai»

Ts. U. Antipa (Trung Tâm Đông Dương, Paris): «Lịch sử cộng đồng người Chăm tại hải ngoại»

2. Sự ra đời của Champaka

Mục tiêu hàng đầu của IOC là chuyển tải những yếu tố lịch sử và nền văn minh Champa đến mọi người. Sau 8 năm hoạt động (1990-1998), IOC ấn hành 2 tác phẩm để phổ biến di sản văn hóa Champa. Đây cũng là điều đáng khích lệ, nhưng không phải là mục tiêu mong ước của tổ chức này. Vì rằng, mọi nghị lực của IOC trong thời điểm đó là tập trung vào chiến lược dùng sân khấu nghệ thuật, nhân dịp ngày Kate, để làm công cụ cho chương trình truyền bá di sản văn hóa Champa.

Năm 1998, IOC quyết định chuyển hướng chiến lược đấu tranh bằng cách rời bỏ sân khấu nghệ thuật để hình thành Champaka đặt dưới quyền điều hành của Ts. Po Dharma, một tổ chức tập trung những nhà khoa học trên thế giới chuyên về nghiên cứu lịch sử và nền văn minh Champa.

Champaka là một thành viên chính thức của IOC nhưng có qui chế tự trị về hệ thống tổ chức hành chánh và nội dung khoa học của bài viết. Champaka có trụ sở đặt tại Pháp và có giấy phép hoạt động mang số 0952008839 cấp bởi Préfecture du Val-D'Oise và được công nhận trên Công Báo của Cộng Hòa Pháp.

Tổ chức Champaka có 3 thành phần:

Tập san Champaka, là tờ báo khoa học chuyên về lịch sử và nền văn minh Champa, do IOC-Champa ấn hành.

Harak Champaka là tờ báo điện thư chuyên về thông tin và nghị luận liên quan đến vấn đề văn hóa xã hội Champa

Web Champaka là trung tâm lưu trữ và phổ biến tư liệu Champa.

Sáng lập viên

Hassan Poklaun, Po Dharma

Tổng biên tập

Pgs. Ts. Po Dharma

(Viện Viễn Đông Pháp, Paris)

Ban biên tập

Pgs. Ts. Danny Wong Tze-Ken

(Đại Học Malaya, Mã Lai)

Ts. Nicolas Weber

(Đại Học INALCO, Pháp)

Ts. Shine Toshihiko

(Đại Học Ngoại Ngữ Tokyo, Nhật Bản)

Pts. Emiko Stok

(Đại Học Nanterre, Pháp)

Pts. Fabien Chebaut

(Đại Học Sorbonne, Paris)

Abdul Karim

(Viện Bảo Tàng Thế Giới Mã Lai)

Ban quản Trị

Musa Porome, Qasim Tu, Kieu Dai Vinh

Trụ sở biên tập

56 Square des Bauves
95140 Garges Les Gonesse, France
Email: <champaka1999@aol.com,
champaka@club-internet.fr>

Trụ sở cơ quan ấn hành

International Office of Champa (IOC-Champa)
P.O. Box 60577, Irvine, CA. 92602, USA

Đứng trên phương diện pháp lý, Ban Biên Tập Champaka là cơ quan chịu trách nhiệm về sự tuyển chọn những bài nào có giá trị khoa học để đăng trong tập san và có quyền từ chối những bài nào không phù hợp với chủ trương của tổ chức. Mỗi tác giả phải chịu trách nhiệm hoàn toàn về quan điểm cũng như mức độ chính xác trong nội dung của bài mình. Chính vì thế, những bài đăng trong tập san Champaka không tiêu biểu cho quan điểm hay lập trường của Ban Biên Tập Champaka hay của IOC-Champa.

Mục tiêu của Champaka là xây dựng một lực lượng nghiên cứu tập trung những nhà khoa học trên thế giới và những trí thức Champa có nhiệt huyết, nhằm phát triển những công trình nghiên cứu về lịch sử và nền văn minh Champa, chuyển tải di sản lịch sử và nền văn minh của vương quốc này đến mọi người và chỉnh đốn lại những quan điểm sai lầm của bất cứ tác giả nào liên quan đến yếu tố lịch sử, văn hóa và xã hội Champa.

3 Những thành tựu của chương trình nghiên cứu Champa

Từ ngày ra đời vào năm 1998, IOC đã ấn hành 9 số Champaka tổng cộng hơn 2200 trang, gồm những bài viết có giá trị liên quan đến lịch sử và nền văn minh Champa do những nhà nghiên cứu khoa học trên thế giới và một số trí thức Chăm thực hiện. Đây là một công trình đồ sộ, tập trung những nguồn tư liệu chính xác về di sản văn hóa của dân tộc Champa mà IOC đã đem lại cho độc giả.

Có thể một ngày nào đó, tổ chức IOC không còn trên thế gian này nữa, nhưng nội dung của Champaka do IOC ấn hành sẽ cấu thành một di sản tinh thần Champa không thể phai mờ trong không gian của lịch sử. Chính đó là trách nhiệm cao cả mà IOC đã thực hiện trong suốt 20 năm đấu tranh văn hóa Champa tại hải ngoại.

Champaka 1

ấn hành bởi

International Office of Champa

San Jose, California, 1999

I). Lịch sử

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Sơ lược về lịch sử Champa

Gs. P-B. Lafont (Đại Học Sorbonne, Paris): Những

niên đại quan trọng trong lịch sử Champa

II). Quan hệ lân bang

Ts. Danny Wong Tze-Ken (Đại Học Malaya, Mã Lai): Mối quan hệ giữa chúa Nguyễn và vương quốc Champa. Bước nghiên cứu sơ khởi

Ts. Charuwan Lowira & Ts. Jean Baffie (Trung Tâm Nghiên Cứu Quốc Gia Pháp): Ban Khrua ở Bangkok: Khu vực người Chăm đầy kỷ niệm trong quá khứ và đầy hứa hẹn trong tương lai
Nicolas Weber (Đại Học INALCO, Paris): Dân tộc Chăm và vương quốc Champa trong bộ sách giáo khoa ở Việt Nam

III). Văn hóa xã hội

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Sự xung đột xã hội Champa trong quá khứ (từ thế kỷ thứ 11 đến năm 1832)

Lộ Trung Cân (Đại Học Putra, Mã Lai): Xin hãy chấm dứt! Quan điểm về cuộc tranh cử dân biểu người Chăm 1967

Hassan Poklaun (IOC-Champa): Vấn đề định cư người Chăm tại Hoa Kỳ

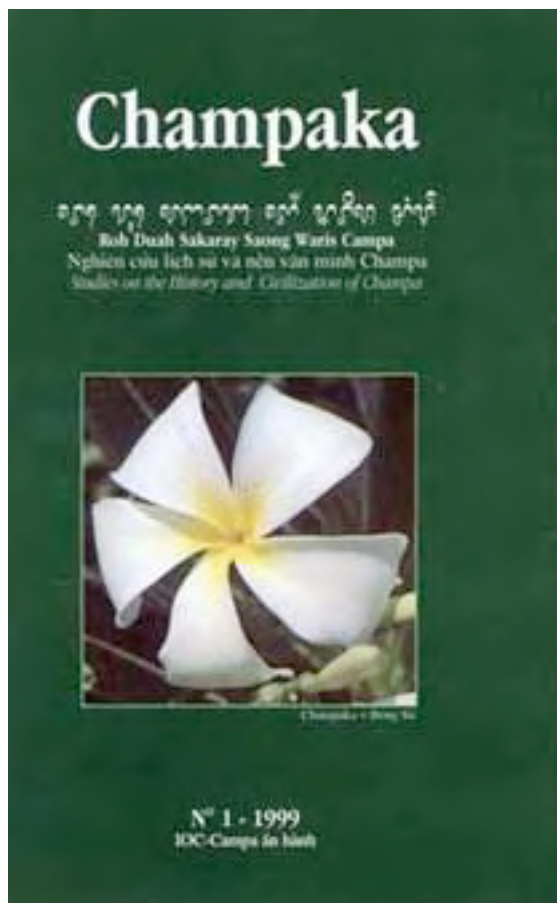
Báo Thị Hoa (Chương Trình Thế Giới Mã Lai): Sự thành hình trường trung học Po Klong

Dương Tấn Thi (Chương Trình Thế Giới Mã Lai): Giới thiệu tập san Panrang

VI). Văn Chương

Ban biên tập: Phiên âm tiếng Chăm

Abdul Karim (Đại Học Putra, Mã Lai): Vài nhận định về nghệ thuật văn chương trong Ariya Nai Mai Meng Makah

Majid Yunos (Chương Trình Thế Giới Mã Lai):
Chàng Sọ Dừa. Một truyện cổ dân gian Chăm
Fatimah Amin (Chương Trình Thế Giới Mã Lai-
EFEO): Giới thiệu tác phẩm văn học: Ariya
Cham-Bani

V). Chuyên gia khoa học về Champa

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Etienne
Aymonier (1844-1929)

Champaka 2

Champa trên làn sóng báo chí quốc tế
từ năm 1975

phân tích và trình bày bởi

Po Dharma, Abdul Karim, Danny Wong Tze-Ken

ấn hành bởi

International Office of Champa

với sự bảo trợ của

Champa International Arts and Culture, Canada

Det Socio-Kulturell Institut Champa, Danmark

Toronto-San Jose, 2002

Ts. Danny Wong Tze-Ken (Đại học Malaya, Mã Lai):
Báo chí tiếng Anh và Âu Châu

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Báo chí
tiếng Mã Lai

Abdul Karim (Đại Học Putra, Mã Lai): Báo chí tiếng
Việt

Champaka 3

Từ vựng Hroi-Việt

Theo bản chép tay CAM 182-183
của Viện Viễn Đông Pháp

Phân tích và trình bày bởi

Dominique Nguyễn

ấn hành bởi

International Office of Champa

với sự bảo trợ của

Champa International Arts and Culture, Canada

Det Socio-Kulturell Institut Champa, Danmark

Paris, 2003

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Thay lời tựa

Bản chép tay CAM 182-183

Từ vựng Hroi-Việt xếp theo mẫu tự

Từ gốc Hroi

Từ gốc Chamic

Từ gốc ngoại quốc

Từ vựng Việt-Hroi

Từ vựng xếp theo chủ đề

Champaka 4

Những cuộc vùng dậy của nhân dân

Champa 1693-2004

ấn hành bởi

International Office of Champa

với sự bảo trợ của

Champa International Arts and Culture, Canada

Paris-San Jose-Toronto, 2004

I. Biến cố lịch sử

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Phong trào phục hưng Champa 1693-1694

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Từ phong trào Katip Sumat (1833-1834) đến mặt trận Ja Thak Wa (1834-1835)

Ts. Mak Phoeun (Trung Tâm Nghiên Cứu Quốc Gia Pháp): Po Cei Brei sang Campuchia cầu cứu viện trợ vào năm 1795

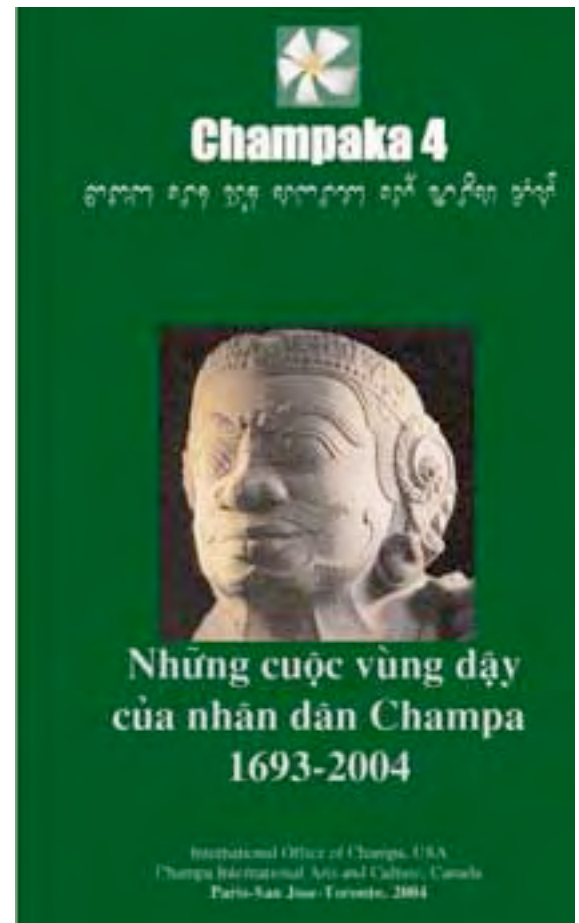
Ts. Nicolas Weber (Đại Học INALCO, Paris): Sự khởi nghĩa của Tuan Phaow 1796-1797

Dominique Nguyen (Chương trình thế giới Mã Lai): Nguyên nhân sự vùng dậy của Fulro ở Buon Sarpa 20-9-1964

Dominique Nguyen (Chương trình thế giới Mã Lai): Bóng hình Fulro 1975-2004

Ts. Nguyễn Văn Huy (Đại Học Paris 7): Cuộc nổi dậy của dân tộc Tây Nguyên ở miền trung Việt Nam vào tháng 2 năm 2001

II. Bình luận quan điểm

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Vĩnh Lộc:
Cái gọi là phong trào đòi tự trị Fulro

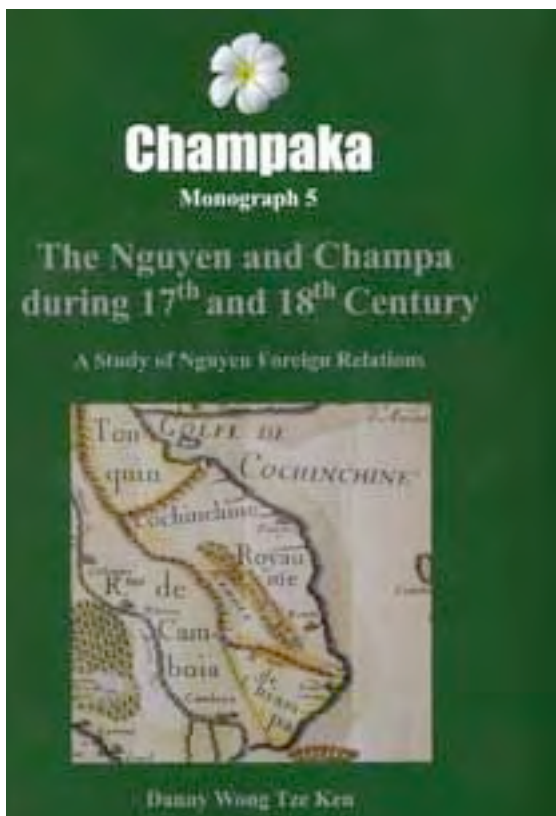
Dominique Nguyen (Chương trình thế giới Mã Lai):
Nguyễn Trắc Dĩ: Tìm hiểu phong trào đấu
tranh F.U.L.R.O. (1958-1969)

Ts. Danny Wong Tze-Ken (Đại Học Malaya, Mã
Lai): Norman Charles Labrie: Fulro, tình hình
chính trị căng thẳng ở Tây Nguyên Việt Nam

Ts. Nguyễn Văn Huy (Đại Học Paris 7): Ngôn Vĩnh:
Fulro hay là tập đoàn tội phạm

Ts. Nicolas Weber (Đại Học INALCO, Paris):
Gerald C. Heckey: Tự do trong núi rừng. Lịch
sử dân tộc thiểu số ở Cao Nguyên Việt Nam
1954-1976

Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Phan Hữu
Dật: Mấy vấn đề lý luận và thực tiễn cấp
bách liên quan đến mối quan hệ dân tộc
hiện nay

Champaka 5

The Nguyen and Champa during 17th and
18th Century. A Study of Nguyen Foreign
Relations

by

Pgs. Ts. Danny Wong Tze-Ken

ấn hành bởi

International Office of Champa

Paris-San Jose, 2007

Chapter One: The Settings

Chaper Two: Initial Contacts, 1558-1613
Chapter Three: Champa as a Contesting Power,
1613-1692
Chapter Four: Establishment of Binh Thuan Phu
and Thuan Thanh Tran
Chapter Five: Fall of Nguyen and Temporary
Cessation of
Nguyen-Champa Relations, 1738-1776

Champaka 6

Trường Pô Klong và Đặc San Ước Vọng

Giới thiệu và trình bày bởi
Abd. Karim (Lộ Trung Cân) & Báo Thị Hoa

ấn hành bởi
International Office of Champa
Paris-San Jose, 2007

Thay lời tựa

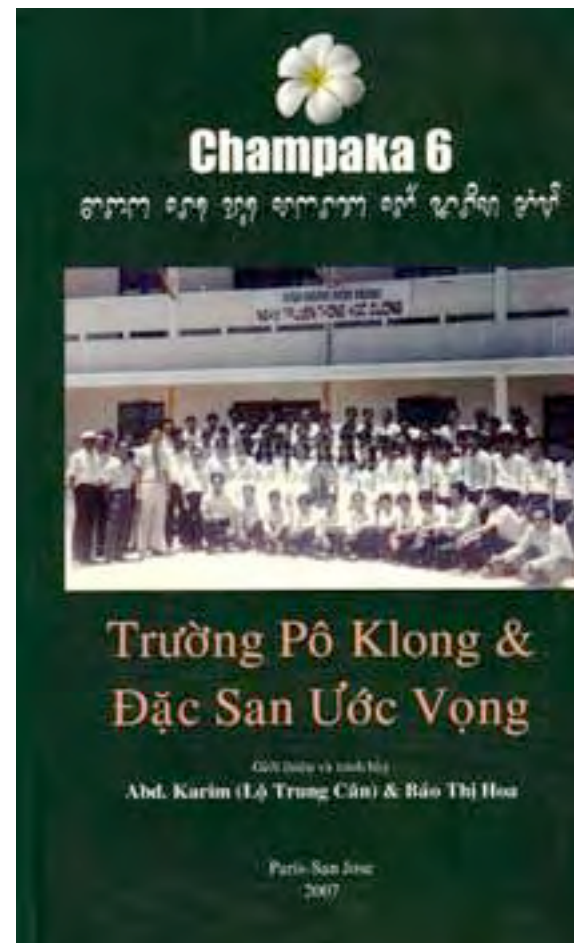
Lời mở đầu

Sự thành hình trường trung học An Phước

I. Tập san Ước vọng

Diễn văn và bức tâm thư - Nghiên cứu - Giáo dục
gia đình - Văn chương - Dân ca, gia huấn ca -
Chuyện cổ Chăm - Thơ tiếng Việt - Văn, truyện
ngắn - Phỏng vấn - Sưu tầm - Vui cười - Ban biên
tập

II. Tập san Caong Tagok

Dòng vào tập -Thơ - Văn - Takala

III. Sinh hoạt trường Pô Klong

Hình ảnh trường Po Klaong

IV. Phụ bản

Thành viên BBT và tác giả viết bài

Champaka 7

Từ Mặt Từ mặt trận FLM đến Phong Trào FULRO
Cuộc đấu tranh của dân tộc thiểu số miền nam
Đông Dương (1955-1975)

Pgs. Ts. Po Dharma

Với sự cộng tác của Ts. Mak Phoeun

Thay lời tựa của Gs. P-B. Lafont

ấn hành bởi

International Office of Champa

Paris-San Jose, 2007

Gs. P-B. Lafont: Thay lời tựa

Po Dharma: Từ Mặt Trận Giải Phóng Dân Tộc

Thượng đến phong trào Fulro (1955-1975)

1). Lời mở đầu

2). Tình hình năm 1955-1963

3). Tình hình năm 1964-1969

4). Tình hình năm 1970-1975

Po Dharma: Fulro. biến cố nhất thời trong lịch sử
hay truyền thống đấu tranh của dân tộc
Champa

Ts. Mak Phoeun: Nhìn lại mối quan hệ của
Campuchia đối với Champa và các dân tộc

Champaka 8

Số phận dân tộc Champa trong bối cảnh xã hội hôm nay

Chủ biên

Abd. Karim, Musa Porome, Qasim Tu
ấn hành bởi

Centre d'Histoire et Civilisations de la
Péninsule Indochinoise
International Office of Champa
Paris-San Jose, 2008

I). Biến cố chính trị

BBT Harak Champaka: Số phận hẩm hiu của dân tộc Chăm hôm nay

Qasim Tu (Chủ nhiệm Web Champaka): Đâu là quyền sở hữu đất đai của dân tộc bản địa?

BBT Harak Champaka: Sự chuyển động trong xã hội Chăm vào tháng 7 năm 2008

Qasim Tu (Chủ nhiệm Web Champaka): Vấn đề sinh mạng của dân tộc Chăm hôm nay

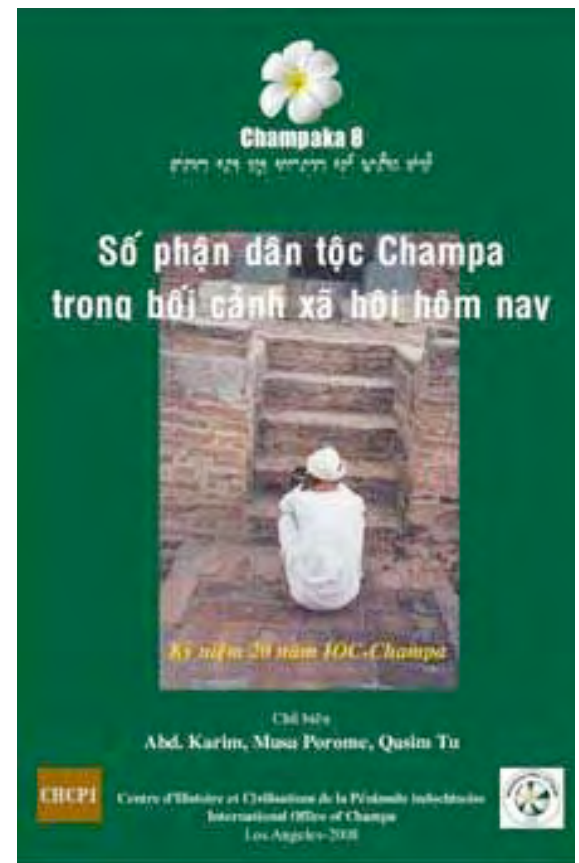
Musa Porome (IOC-Champa): Có nên tái lập lại qui chế dân tộc bản địa Champa tại Việt Nam?

BBT Harak Champaka: Lẽ ra mất tác phẩm Fulro

BBT Harak Champaka: Đại Tướng Nguyễn Khánh: Nhân chứng lịch sử của mặt trận Fulro

BBT Harak Champaka: Trao đổi với Đài Truyền Hình Việt Nam về biến cố ở Tây Nguyên

II). Vấn đề ngôn ngữ chữ viết

BBT Harak Champaka: Ngôn ngữ chữ viết Chăm trên đường thoái hóa

BBT Harak Champaka: 30 năm khủng hoảng ngôn ngữ và chữ viết Chăm

Musa Porome (IOC-Champa): Trách nhiệm của trí thức Chăm đối với di sản văn hóa của một dân tộc

III). Vấn đề văn hóa xã hội

Abd. Karim (Chương trình thế giới Mã Lai): Phê bình cái phê bình của Inrasara

Dominique Nguyen (Chương trình thế giới Mã Lai): Văn hóa-Xã hội Chăm: Nghiên cứu và đối thoại

Abd. Karim (Chương trình thế giới Mã Lai): Chân Dung Cát: Một tác phẩm khiêu dâm và phỉ báng dân tộc Chăm

BBT Harak Champaka: Đôi lời cảnh tỉnh tác giả của Chân Dung Cát

IV). Kỷ niệm 175 năm Champa bị xóa bỏ trên bản đồ

Musa Porome (IOC-Chamapa): Tại sao phải tổ chức Đại Hội Champa 2007

Ban tổ chức: Đại Hội Champa 2007 - Thư ngỏ của Ban Tổ Chức

BBT Harak Champaka: Đại Hội Champa 2007: Một bước ngoặt mới trong lịch sử cận đại Đông Dương

Ban tổ chức: Đại Hội Champa 2007 - Kiến nghị

V). Chung quanh vấn đề Đại Hội 2007

Ban tổ chức: Đại hội Champa 2007- Thư trả lời cho Ts. Thành Đài và ca sĩ Chế Linh

BBT Harak Champaka: Đại Hội Champa 2007-
Hiện tượng ca sĩ Chế Linh

Champaka 9

Những phát hiện mới về Champa

Chủ biên

Po Dharma

ấn hành bởi

Centre d'Histoire et Civilisations de la
Péninsule Indochinoise
International Office of Champa
Los Angeles-2008

Lời mở đầu

I. Nghiên cứu

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp):
Nguyên nhân sự suy tàn của vương quốc
Champa

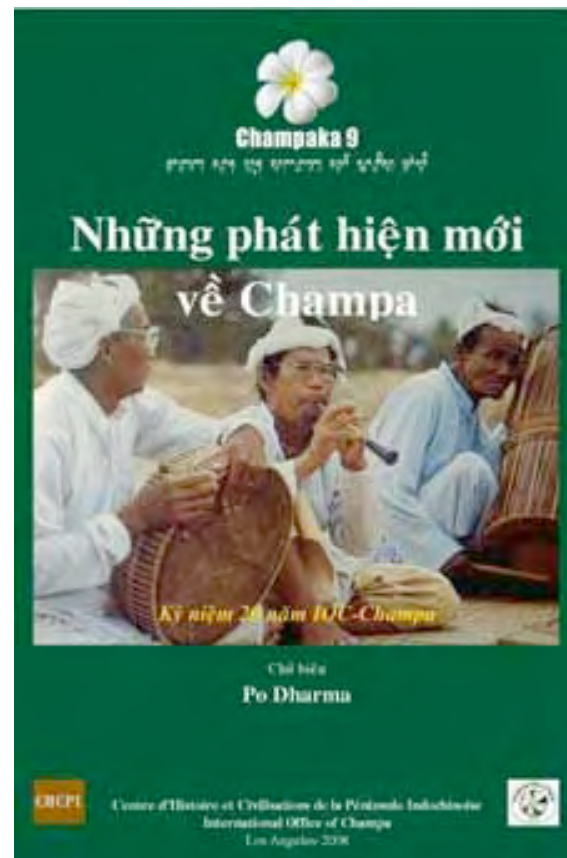
Dominique Nguyen (Chương trình thế giới Mã Lai):
700 năm cuộc tình Chế Mân và Huyền Trân Công
Chúa (1306-2006)

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Sự vùng
dậy của Ja Thak Wa (1834-1835)

BBT Harak Champaka: Palei Ram, quê hương của
nhà cách mạng Ja Thak Wa

BBT Harak Champaka: Kỷ niệm 175 năm Po Phaok
The

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Vấn đề
ngôn ngữ chữ viết Chăm sau 1975

Qasim Từ (Chủ nhiệm Web Champaka): Góp phần tìm hiểu về lễ hội Katê

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm

Nguyễn Văn Nghiêm (Cựu Trung Tá, Việt Nam Cộng Hòa): Chính sách đối với đồng bào thiểu số của chính phủ Việt Nam Cộng Hòa 1955-1975

II. Phê bình sách báo

M. S. Bertrand (Chương trình thế giới Mã Lai): Lương Ninh: Lịch sử vương quốc Champa

M. S. Bertrand (Chương trình thế giới Mã Lai): Mừng Giang: Qua những nẻo đường Bình Thuận
Nicolas Weber (Đại Học INALCO, Paris): Dorohiem và Dohamide: Bangsa Champa. Tìm về với một cội nguồn xa cách

BBT Harak Champaka: Karma Riya: Vương quốc Champa xưa kia có phải là liên bang không

Pgs. Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp): Thành Phần: Danh mục thư tịch Chăm ở Việt Nam

Abd. Karim (Chương trình thế giới Mã Lai): Inrasara và Phan Xuân Thành: Từ Điển Việt-Chăm

Qasim Tu (Chủ nhiệm www.champaka.org): Chung quanh vấn đề ngày quốc lễ Champa

III. Hội Thảo

Nicolas Weber (Đại Học INALCO, Paris): Hội thảo Champa Kuala Lumpur 30-11-2005

Hình thành cơ quan thông tin và nghị luận về Champa

Sự ra đời của chế độ Việt Nam Cộng Hòa vào năm 1954 đã biến xã hội Chăm thành một không gian tranh chấp triền miên giữa một số trí thức và bậc đàn anh lãnh đạo người Chăm, kéo theo sự chia rẽ và hận thù gây ra bao biến cố đau buồn trong cộng đồng người Chăm. Chủ đề nổi cộm nhất của sự khủng hoảng này là vấn đề tranh chấp quyền lợi, chức vụ và danh vọng. Sau năm 1975, vấn đề tranh chấp chức vụ và danh vọng trong chế độ xã hội chủ nghĩa không còn là vấn đề thời sự nữa, nhưng xã hội Chăm vẫn còn là một tập thể ô hợp, không nhà lãnh đạo, không định hướng tương lai, liên kết với nhau thành phe nhóm dựa vào danh nghĩa gia đình, địa phương hay tôn giáo.

Tại hải ngoại, không gian liên đới của xã hội Chăm hoàn toàn bị tan rã. Kể từ đó, một số thành viên trong xã hội này trở thành công dân nước ngoài, hoàn toàn độc lập đối với tập thể người Chăm, thường hành động theo cách suy nghĩ riêng tư của mình, bất chấp danh dự và quyền lợi dân tộc, lợi dụng quyền tự do ngôn luận để vu khống và nhục mạ lẫn nhau, v.v. Chính đó là những yếu tố tiêu biểu đã đưa đẩy xã hội người Chăm đến bên lề hố thẳm mà không ai đoán được thế nào là hậu quả của nó.

Gần 10 năm qua, dân tộc Chăm trong và ngoài nước đang gánh chịu bao biến cố đau buồn,

trong khi đó các tầng lớp trí thức người Chăm đang sống co cụm lại trong không gian im lặng trước sự thật. Trong khi chiến trường chữ viết Chăm cải biên của Ban Biên Soạn chưa ngã ngũ vào đâu, một số trí thức Chăm gây thêm chiến trường khác qua các màn bôi bác dân tộc và chê bai vua chúa Champa, hình thành phe nhóm tẩy chay Đại Hội Champa 2007, đập phá tổ chức IOC và Champaka, xây dựng một lực lượng dùng ngòi bút để vu khống và nhục mạ lẫn nhau, kêu gọi một đội ngũ viết thư nặc danh thông qua mạng Web và Email để bôi bác và vi phạm đời tư người khác.

Đứng trước thực trạng xã hội vô cùng bi đát này, IOC là một cơ quan bảo tồn di sản văn hóa Champa không thể bó tay để cho tình hình xã hội này ngày càng trầm trọng thêm nữa. Chính đó là nguyên nhân giải thích cho sự ra đời của Harak Champaka, một cơ quan ngôn luận nhằm:

- Chuyển tải đến quần chúng những thông tin chính xác liên quan đến các biến cố đã xảy ra bối cảnh xã hội Champa hôm nay
- Phân tích một cách trung thực đâu là xuất xứ của biến cố này và thế nào là tai hại của nó đối với danh dự và quyền lợi chung của dân tộc
- Phản đối những quan điểm sai lầm liên quan đến yếu tố cơ bản lịch sử Champa, hay làm tổn thương đến danh dự và quyền lợi của dân tộc Champa

Là một cơ quan ngôn luận, Harak Champaka có nghĩa vụ xây dựng một lực lượng nhằm đưa ra ánh sáng tất cả sự thật của biến cố, dù đó là biến cố của những nhân vật người Chăm không tôn trọng

Musa Porome, chủ nhiệm Harak Champaka

danh dự và quyền lợi dân tộc, đã phá di sản văn hóa Champa hay biến cố của bất cứ cá nhân nào và tổ chức nào có hành động đi ngược lại với truyền thống tổ chức xã hội Champa, có ý đồ chia rẽ dân tộc và gây hận thù tôn giáo, v.v.

Đối với IOC, xây dựng một phong trào để thông tin sự thật của lịch sử đến mọi người là điều cần thiết để giúp dân tộc Chăm có cơ hội phán xét những cái đúng và cái sai đã xảy ra trong xã hội. Đây cũng là vai trò và nghĩa vụ của cơ quan ngôn luận hầu đưa xã hội Chăm trở về đúng với vị trí của nó, tức là một xã hội an bình và thịnh vượng, một xã hội đa chủng tộc, đa tôn giáo, đa hội đoàn, đa tổ chức, nhưng lúc nào cũng tôn trọng lẫn nhau, chung vai sát cánh với nhau một khi danh dự và quyền lợi dân tộc Champa bị đe dọa.

Bên cạnh công tác thông tin và nghị luận, Harak Champa còn là cơ quan góp phần bảo vệ quyền lợi chung của dân tộc, thông qua các bài phân tích và nhận định liên quan đến một số biến cố đã gây thiệt hại đến quyền lợi của dân tộc này hay thông qua các kháng nghị thư để yêu cầu chính quyền cứu xét một số nguyện vọng mà dân tộc Champa yêu cầu.

Cơ quan ngôn luận là vũ khí sắc bén để bảo vệ cho sự thật của lịch sử. Một xã hội không có cơ quan ngôn luận độc lập và trung thực để đưa ra ánh sáng những tệ đoan đã xảy ra trong một tập thể chỉ là một xã hội không tên chờ ngày tan rã.

Liechtenstein ở Âu Châu là một quốc gia độc lập vào năm 1990, chỉ tập trung 31.320 người dân, sống co cụm trong một diện tích chưa đầy 160 Km² (Ninh Thuận = 3.402 Km²), nhưng có hơn 5 tờ báo

thông tin và nghị luận. Nếu dân tộc Chăm hôm nay tập trung hơn 100.000 người, chuyên sống về nghề nghe lóm tin tức hay thu thập tin đồn, là vì không có một cơ quan ngôn luận độc lập để thông tin đến quần chúng Chăm những gì đã xảy ra trong xã hội. Đây là vấn đề thực tiễn mà IOC không thể bỏ qua bên lề của cuộc đấu tranh văn hóa.

Tóm lại, Harak Champaka không phải là trung tâm hòa giải và hòa hợp dân tộc mà là cơ quan thông tin và nghị luận lúc nào cũng đi tìm phương hướng để xây dựng cho bằng được ý thức chung và nhận định chung về quê hương đổ nát này.

Muốn sự đổ nát này không còn hoành hành trên quê hương Champa nữa, Harak Champa không chủ trương kêu gọi nhau đoàn kết, hòa giải và hòa hợp dân tộc mà là kêu gọi nhau phải tôn trọng sự thật của lịch sử, chấp nhận xã hội Champa không phải là sở hữu của riêng ai, mà là không gian liên đới của nhiều thành viên cùng chung một số phận lịch sử và một nguồn gốc dân tộc. Mỗi thành viên đều có một nhận định riêng tư về quan điểm chính trị, tôn giáo văn hóa, xã hội, văn chương, văn học, v.v., nhưng phải chấp nhận một qui ước chung, đó là quyền lợi và danh dự của dân tộc Champa phải nằm trên quyền lợi và danh dự của một cá nhân.

Gần một nửa thế kỷ qua, dân tộc Chăm đang sống trong một không gian “ba phải”, lúc nào cũng im lìm trước sự thật, vì sợ làm mất lòng nhau. Mọi sự liên hệ giữa các thành viên trong xã hội hoàn toàn dựa vào tình cảm cá nhân, gia đình và phe nhóm. Kể từ đó, dân tộc Chăm chỉ biết sống về nghề «nghe lóm» hay phán xét vấn đề theo «tin đồn».

Nếu hiện tượng này đã xảy ra là vì xã hội Chăm không có cơ quan ngôn luận thật sự để thông tin những sự thật của biến cố. Đây cũng là nguyên nhân giải thích cho sự ra đời của Harak Champaka.

Mục tiêu của Harak Champa là thông tin và nghị luận. Chính vì thế, sự hình thành Harak Champa vào năm 2005 đã đưa xã hội Chăm vào một khúc quanh mới, gây chấn động trong quần chúng Chăm chung quanh vấn đề tại sao Harak Champaka lại đứng ra phê bình người Chăm, mở áo người Chăm cho thiên hạ xem lưng, v.v. Đây là quan điểm hoàn toàn sai lầm. Vì rằng, Harak Champa không phải là tổ chức hòa giải dân tộc, mà là cơ quan ngôn luận có nghĩa vụ phê bình hay phản đối những quan điểm sai lầm của bất cứ ai dù họ là người Chăm hay ngoại quốc, không tôn trọng di sản văn hóa Champa hay làm tổn thương đến danh dự và quyền lợi Champa.

Ra đời vào ngày 28-4-2005, Harak Champa do Musa Porome làm chủ nhiệm đã thực hiện cho đến tháng 11-2008 là 32 số, tập trung nhiều bài viết có giá trị, chuyển tải đến độc giả nhiều thông tin trung thực, phân tích biến cố một cách khách quan. Lúc ban đầu, Harak Champaka chỉ có vào khoảng 100 độc giả. Sau ba năm hoạt động, số lượng độc giả tăng lên gần 2000 người, đa số là độc giả trí thức, cơ quan chuyên môn có liên hệ trực tiếp với vấn đề dân tộc Champa trong bối cảnh lịch sử hôm nay.

Xây dựng trung tâm tư liệu Champa

Gần một thế kỷ qua, cộng đồng khoa học trên thế giới, nhất là tại Cộng Hòa Pháp, đã dành cho vương quốc Champa một chương trình nghiên cứu khá đặc biệt bao gồm nhiều chủ đề khác nhau: lịch sử, ngôn ngữ, văn chương, kiến trúc, điêu khắc, v.v. tập trung hơn 1000 bài viết, nằm rải rác trong thư viện thế giới.

Bên cạnh những sách báo khoa học viết về Champa, người ta còn tìm thấy hàng trăm văn bản sách cổ viết bằng tiếng Chăm còn lưu trữ tại hải ngoại, nhất là tại Pháp và Hoa Kỳ, chưa nói đến hàng ngàn trang tư liệu hoàng gia Champa viết từ năm 1702 đến 1850. Những văn bản này cấu thành một kho tàng văn chương quý giá cần được bảo tồn và phổ biến.

Nhằm phát triển dự án chuyển tải di sản văn hóa Champa đến mọi người, IOC đang hình thành một trung tâm tư liệu qua hệ thống mạng Web mang tên: www.champaka.org, đặt dưới quyền điều hành của Qasim Tũr với sự cộng tác của Adb. Karim, sẽ ra mắt nhân dịp kỷ niệm 20 năm IOC-Champa tổ chức vào ngày 27-12-2008 tại Los Angeles, Hoa Kỳ.

Trong dự án, Web Champaka tập trung các tư liệu gồm 4 thứ tiếng: Việt, Chăm, Pháp và Anh. Đây là thư viện điện tử chuyên về lịch sử và nền

Qasim Tũr
chủ nhiệm Web Champaka

Abd. Karim
Tổng biên tập Web Champaka

văn minh Champa hầu giúp độc giả có cơ hội tiếp thu trực tiếp những sách báo, tư liệu cổ viết về Champa và cũng là trung tâm ngôn luận đăng tải những bài viết liên quan đến văn hóa và xã hội Champa.

Web Champaka

www.champaka.org

Những bước thăng trầm của IOC

IOC là một tổ chức phi chính phủ tập trung các thành viên thiện nguyện cùng chung một chí hướng để thực hiện những mục tiêu mà nội qui đã đề ra. Với danh nghĩa là một hội đoàn đấu tranh vô vị lợi, IOC không thể thoát ra khỏi qui luật của tổ chức xã hội: “sau ngày vàng son, thì phải có ngày suy tàn”.

Trong tập thể IOC, mỗi thành viên của tổ chức đều là những người tình nguyện, góp phần đấu tranh tùy theo khả năng thiện chí và hoàn cảnh gia đình của mình. Chính vì thế sự sống còn của IOC không nằm trong bàn tay của ban chấp hành nữa mà hoàn toàn tùy thuộc vào hàng trăm yếu tố liên đới giữa thành viên và tổ chức, từ yếu tố gia đình, địa phương, tôn giáo cho đến bản chất cá nhân, địa vị xã hội, v.v. Chỉ cần một biến cố nhỏ, IOC không còn quyền lực để duy trì sự hiện diện của tổ chức này nữa.

Bên cạnh yếu tố liên đới đa diện này, IOC còn gặp phải một chướng ngại khác mang tính chất lịch sử cộng đồng. Trước năm 1975, xã hội người Chăm đã từng trải qua bao cơn sóng gió chung quanh vấn đề tranh giành chức vụ, quyền lợi và danh vọng, kéo theo sự rạn nứt trầm trọng giữa các bậc đàn anh lãnh đạo, biến không gian xã hội Chăm thành một bãi chiến trường tranh chấp triền

miên và đưa đẩy tầng lớp trí thức chia thành phe nhóm thù địch không đội trời chung.

Sau năm 1975, hầu hết các bậc lãnh đạo và trí thức người Chăm này đều có mặt tại hải ngoại và cũng là những thành viên của tổ chức IOC. Nhưng sự hiện diện của họ tại quốc gia dân chủ tự do này có thể là động cơ giúp họ quên đi những vết thương cũ để cùng nhau sống chung trong mái nhà Champa hay không?. Đó là câu hỏi to tát mà chỉ có thời gian mới tìm ra câu trả lời.

1. Thời kỳ vàng son

Sau ngày lể ra mắt vào năm 1990 cho đến năm 1996, IOC đã thành công gây ra phong trào đấu tranh văn hóa, xây dựng một mái nhà Champa tập trung hầu hết các thân hào nhân sĩ, sinh viên, thanh niên, trí thức và các bậc đàn anh lãnh đạo, bao gồm

Lực lượng IOC vào năm 1995 tập trung hầu hết cộng đồng Chăm tại Hoa Kỳ

nhiều thành phần sắc tộc (Stieng, Jarai, Rade, Chăm, v.v.) và nhiều thành phần tôn giáo (Hồi Giáo, Bà La Môn Giáo, Tinh Lành, v.v.), sinh hoạt chung trong một bầu không khí cởi mở và hữu nghị, thông qua các lễ hội Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate.

Đây là thời kỳ vàng son nhất của IOC, thời kỳ mà tổ chức này đã xóa bỏ biên giới ly cách cũng như vết thương dĩ vãng để làm lại một cuộc sống tương lai đầy hứa hẹn. Tất cả những đối tượng thù địch trong quá khứ đều trở thành một khối người đồng hương thân thiết, tập trung hầu hết trí thức Chăm tại hải ngoại, trong đó có Từ Công Thu, Dương Tấn Sở, Dương Tấn Thi, Lưu Quang Sang, Nguyễn Văn Nhuận, Chế Linh, Từ Công Phụng, Po Dharma, Phú Thị Mận, Bá Trung Xin, Phú Văn Lưu, Nguyễn Văn Cứng, Bá Văn Đông và những thanh niên

Phiên họp IOC vào thời kỳ vàng son. Từ trái sang phải: Dương Tấn Sở, Từ Công Thu, Po Dharma, Lưu Quang Sang, đại diện Chăm Campuchia, Nguyễn Văn Nhuận

Thời kỳ vàng son. Từ trái sang phải: Bá Trung Xin, Dương Tấn Sở, Từ Công Thu, Po Dharma

Thời kỳ vàng son. Từ trái sang phải: Từ Công Thu, Ngụy Văn Nhuận, Lưu Quang Sang

như Từ Công Anh, Nguyễn Đố, Thành Công Thỏ, Châu Văn Thủ, Từ Công Nhường, Thành Ngọc Ách, Từ Công Hoàng, Đàng Reo, v.v.

Trong tổ chức IOC, hầu hết thành viên là trí thức gốc người Chăm Phan Rang. Mặc dù người Chăm Phan Rí không

tham gia, nhưng họ không chống đối và vẫn lui tới trong các ngày lễ hội do IOC tổ chức. Sự vắng mặt cộng đồng Chăm Phan Rí trong tổ chức IOC có một nguyên nhân sâu xa của nó, mang tính chất tâm lý lịch sử mà chúng tôi sẽ bàn trong những bài sắp tới.

Trong thời điểm vàng son này, IOC chỉ chú tâm đến công trình xây dựng phong trào văn hóa Champa nhân dịp mùa Kate, dùng sân khấu kịch trường để sinh hoạt chung và chuyển tải di sản văn hóa đến mọi người. Nhưng thành công lớn lao của IOC trong thời kỳ vàng son này, không phải là phát triển “Ngày Văn Hóa Champa” nhân dịp Kate mà là phát động ý thức hệ hòa giải và hòa đồng dân tộc, xóa bỏ mọi hiềm thù dĩ vãng để ngồi chung với nhau hầu làm một chút gì cho quê hương đổ nát này.

Thời kỳ vàng son. Lưu Quang Sang và Ngụy Văn Nhuận đang dạy khóa học Akhar Thrah Chăm

2. Chặng đường rạn nứt

Mặc dù IOC đã có một thời kỳ vàng son, nhưng IOC vẫn là một tổ chức ô hợp cũng như tất cả hội đoàn khác tại hải ngoại, không phải vì IOC không biết tổ chức mà là bản chất văn hóa của dân

tộc Đông Nam Á, ngoại trừ dân tộc Hoa, chưa quen thuộc cho lắm với mô hình hội đoàn thiện nguyện như dân tộc Mỹ Châu và Âu Châu.

Đối với dân tộc của các quốc gia tân tiến, xây dựng một hội đoàn là lòng tin vào công tác thiện nguyện, xem đây là nghĩa vụ cần thiết để tiến đến mục tiêu mà họ thấy thích hợp. Họ xin gia nhập hội đoàn vì lòng tin vào mục tiêu đấu tranh để góp phần vào công trình xây dựng xã hội. Một khi đã tình nguyện làm công tác, họ luôn luôn trung thành với tổ chức và gắn bó với tổ chức như là niềm vui trong cuộc sống của họ.

IOC cũng là một tổ chức thiện nguyện, nhưng thành viên xin gia nhập IOC không phải vì lòng tin vào mục tiêu của IOC mà là sự liên hệ tình cảm mang tính cách bạn bè, gia đình, địa phương hay tôn giáo. Chính vì thế, sự hiện diện của họ hoàn toàn mang tính nhất thời. Chỉ có một người gia nhập IOC, tất cả những thành viên của gia đình này, từ bậc cha mẹ, con cái, chú bác, v.v. đều xin gia nhập vào tổ chức IOC. Nhưng một khi người này không còn trong tổ chức IOC nữa vì lý do nào đó, tất cả gia đình này đều xin ra khỏi hội.

Biết rằng thành viên của IOC xuất thân hầu hết từ một tầng lớp trí thức người Chăm, bao gồm cả cựu dân biểu, cựu quận trưởng, cựu sĩ quan, bác sĩ, kỹ sư, tiến sĩ, sinh viên, v.v., nhưng đa số không phải là những người ra đi để đấu tranh vì dân tộc và sống chết cho dân tộc, mà là người Chăm đồng hương cùng quê quán, xin góp phần tham gia với IOC, nếu vui thì ở lại, nếu có gì trở ngại thì họ sẵn sàng ra đi không ấ ý náy.

Ai cũng biết, hầu hết những thành viên IOC đều xuất thân từ nhóm người Chăm tị nạn chính trị,

tức là một tập thể thoát thân ra đi để đấu tranh cho lý tưởng tự do, vì họ không chấp nhận chế độ cộng sản. Tiếc rằng, thông điệp của họ chỉ là một loại văn chương xã hội. Đa số người Chăm thoát thân ra đi để tìm tự do cho cuộc sống cá nhân và gia đình của họ hơn là ra đi để tìm tự do cho cuộc đấu tranh vì lý tưởng dân tộc của họ. Chính vì thế, sự hiện diện của họ trong tổ chức IOC chỉ là vấn đề tạm bợ mà thôi.

Quây quần chung quanh một tập thể người Chăm chấp nhận sinh hoạt chung với nhau qua tình nghĩa bạn bè và thôn xóm, chứ không phải vì lòng tin vào mục tiêu của tổ chức như dân tộc phương Tây, IOC không thể thoát ra khỏi qui luật tổ chức hội đoàn thiện nguyện theo định nghĩa của dân tộc Đông Nam Á: chỉ cần một biến cố nhỏ không thuận lợi, IOC sẽ lâm vào con đường tan rã.

Năm 1996, một số thành viên Chăm Ahier, vì vô tình, bày lên bàn tiệc do IOC tổ chức một con heo quay, đã gây ra sự phẫn nộ trong nhóm thành viên Chăm Hồi Giáo, kéo theo cuộc tranh chấp tín ngưỡng và đưa đẩy tổ chức IOC vào con đường rạn nứt hoàn toàn.

Sau biến cố này, hầu hết những thành viên Chăm Ahier tách rời ra khỏi IOC để thành lập Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa Truyền Thống có trụ sở tại Sacramento đặt dưới quyền chỉ đạo của cựu dân biểu Lưu Quang Sang, tiếp tục phát triển phong trào lễ hội Kate nhưng nội dung hoàn toàn mang tính chất tín ngưỡng của Chăm Ahier, có cúng tế tổ tiên gia đình như ở quê nhà. Tiếp theo đó, một số người cũng rút tên ra khỏi IOC để thành lập Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa có trụ sở tại San Jose tập trung hầu hết những người Chăm Ahier Phan Rí và tiếp tục

truyền bá lễ hội Kate mang tính cách chính trị hơn, xem Kate như quốc lễ, có hát bài quốc ca, dâng vòng hoa chiến thắng và một phút mặc niệm dành cho anh hùng liệt sĩ Champa.

Sự ra đời của Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa Truyền Thống và Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa đã chia cộng đồng Chăm Việt Nam tại Hoa Kỳ thành 3 tổ chức riêng biệt, không bao giờ có sự liên hệ với nhau, mặc dù hội nào cũng kêu gọi đoàn kết và quảng cáo cho mục tiêu bảo tồn văn hóa Champa.

Biến cố 1996 đã làm tê liệt mọi sự sinh hoạt của IOC. Đa số thành viên vẫn còn đó, nhưng không còn tinh thần để đấu tranh nữa. Năm 1998, IOC tập trung những thành viên còn lại, triển khai một chiến lược mới, từ bỏ chương trình Ngày Văn Hóa Champa nhân dịp Kate để tập trung mọi nghị lực vào mục tiêu phát động phong trào nghiên cứu lịch sử và nền văn minh Champa và chuyển tải di sản văn hóa Champa đến mọi người qua tập san Champaka thành lập vào năm 1998.

3. Hàn gắn tạm bợ một vết thương

Sau 10 năm khủng hoảng, thanh niên Chăm chấp nhận xây dựng lại ngày hội ngộ nhân dịp Trại Hè Thanh Niên Champa lần thứ 1 vào năm 2005 tổ chức tại Los Angeles. Cuộc gặp gỡ này tập trung hầu hết những thanh niên Chăm Phan Rang, trong đó có những anh em từ Sacramento đến tham dự đặt dưới quyền hướng dẫn của Lưu Quang Sáng. Tiếc rằng,

Đoàn thanh niên Chăm Sacramento của Hội Bảo Tồn Truyền Thống Champa tham dự Trại Hè Thanh Niên Champa 2005 tại Los

chỉ có những bậc đàn anh lãnh đạo của nhóm IOC tham gia trong tổ chức này.

Đầu năm 2006 đánh dấu thêm một bước tiến nữa cho sự sum họp giữa người Chăm tại hải ngoại. Ngày 1 tháng 2 năm 2006, Chế Linh đứng ra tổ chức một phiên họp tập trung hầu hết cộng đồng Chăm tại Hoa Kỳ, có sự hiện diện của Ts. Po Dharma, Từ Công Thu, Lưu Quang Sang, Thành Phú Bá, Đắc Văn Kiệt, Bá Trung Xin, v.v., để trình bày dự án thành lập Nhà Văn Hóa Champa mà ông ta đã đề ra. Tháng 7 năm 2006 đánh dấu ngày ra đời của trại hè Thanh Niên Champa lần thứ 2 do nhóm thanh niên Champa Sacramento tổ chức, tập trung hầu hết những nhân vật lãnh đạo nằm trong tổ chức

IOC, Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa Truyền Thống, Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa.

Sự hiện diện của cộng đồng Chăm trong buổi họp về dự án Nhà Văn Hóa Champa do Chế Linh tổ chức vào tháng 2 năm 2006

Cũng nhờ Trại Hè Thanh Niên Champa 2006, cộng đồng Chăm bắt đầu hàn gắn lại vết thương và biểu quyết một dự án đấu tranh chung đó là tổ chức một Đại Hội Champa 2007 để đánh dấu 175 năm vương quốc Champa bị xóa bỏ trên bản đồ.

Qua phiên họp, các đại biểu bầu Chế Linh làm chủ tịch lâm thời của ban tổ chức; cựu dân biểu

Lưu Quang Sang và Từ Công Thu, phó chủ tịch; Lưu Quang Sáng và Từ Công Nhường, Tổng Thư Ký. Đây là cuộc họp nghiêm túc, có một phút mặc niệm dành cho anh hùng liệt sĩ Champa.

Sau ngày Trại Hè Thanh Niên Champa 2006, tất cả mọi người vô cùng phấn khởi vì cộng đồng Chăm tại hải

ngoại đã thành công hàn gắn lại vết thương xã hội. Tiếc rằng, đây chỉ là một giấc mơ ảo tưởng.

Bốn tháng sau, tức là vào tháng 11 năm 2006, Chế Linh và Lưu Quang Sang xin rút tên ra khỏi ban tổ chức, viện lý do là nội dung của Đại Hội Champa 2007 không phù hợp với bối cảnh xã hội của dân tộc Champa hôm nay, lôi kéo thêm Hội Bảo Tồn Văn Hóa Champa không ủng hộ cho ngày Đại Hội nữa. Kể từ đó, IOC là hội đoàn duy nhất đứng ra bảo trợ cho ngày tổ chức Đại Hội Champa 2007 tại Hoa Kỳ để đánh dấu 175 năm vương quốc Champa bị xóa bỏ trên bản đồ.

Sự từ chức của Chế Linh và Lưu Quang Sang đã gây ra một làn sóng phản đối mãnh liệt trong ban tổ chức lâm thời của Đại Hội và đưa cộng đồng người Chăm trở lại vị trí cũ, tức là vị trí của một tập thể người Chăm chưa đầy 100 gia đình định cư ở Hoa Kỳ chia ra thành ba hội đoàn độc lập và đối chọi nhau. Thế là vết thương của xã hội Chăm tại hải ngoại bị xé rách thêm, lôi kéo cả một tập thể xã hội Champa vào con đường chia rẽ, không phải vì mục tiêu chính trị khác nhau, mà là bản chất của hai ba người lãnh đạo đàn anh muốn đặt quyền lợi riêng tư của cá nhân mình lên trên quyền lợi chung của dân tộc.

Trại hè Thanh Niên Champa 2006 tại Sacramento. Từ trái sang phải: Lưu Quang Sáng, Lưu Quang Sang, Chế Linh

Trại hè Thanh Niên Champa 2006 tại Sacramento.

Kết luận

IOC-Champa không phải là mặt trận đấu tranh chính trị mà là một lực lượng văn hóa nhằm bảo tồn sự sống còn của dân tộc Champa trên đà bị diệt chủng trong thế kỷ thứ 21 này, có trách nhiệm và nghĩa vụ bảo vệ danh dự và quyền lợi chung của dân tộc Champa.

Sau 20 năm hoạt động, IOC đã gây công phát huy phong trào nhằm phục hưng di sản văn hóa Champa bị lãng quên trên thế giới và chuyển tải di sản văn hóa này đến mọi người. Bên cạnh đó, IOC cũng hình thành một cơ quan ngôn luận độc lập và trung thực nhằm thông tin đến độc giả những sự thật lịch sử của biến cố đã xảy ra trong bối cảnh xã hội Champa, phê bình và phản đối những quan điểm sai lầm liên quan đến yếu tố lịch sử và nền văn minh của vương quốc này.

Chương trình đồ sộ nhất của IOC trong suốt 20 năm hoạt động là công tác ấn hành 10 số tập san Champaka, tập trung hơn 100 bài viết khoa học có giá trị, tổng cộng hơn 2300 trang nghiên cứu về lịch sử, văn hóa và xã hội Champa. Đây là công trình vô cùng hữu ích nhằm giúp dân tộc Champa hay những nhà nghiên cứu tiếp thu thêm những yếu tố cơ bản lịch sử và nền văn minh Champa, một vương quốc bị xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832.

Trong tương lai, có thể tổ chức IOC không

còn hiện hữu nữa, nhưng di sản lịch sử Champa mà IOC đã xây dựng được sẽ sống mãi trong không gian và thời gian, lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Chính đó mới là nghĩa vụ cao cả của tổ chức IOC đối với dân tộc.

I Trở về trang nhà I Sự ra đời của IOC-Champa I

Hội Đồng IOC-Champa 2007-2011

Hội đồng cố vấn

Tài Đại An, Thiên Sanh Phân, Đạt Lãn, Kiều Đại Thọ, Từ Công Phụng

Tài Đại An

Thiên Sanh Phân

Đạt Lãn

Kiều Đại Thọ

Từ Công Phụng

Hội đồng điều hành

Chủ tịch danh dự: Hassan Poklaun

Chủ tịch: Musa Porome - Phó chủ tịch: Abram Rohim - Tổng thư ký: Từ Công
Nhường - Phó tổng thư ký: Vinh Thanh - Thủ quỹ: Kevin Champa - Phó thủ quỹ:
Sarah Kieu

Hassan Po Klaun

Musa Porome

A. Rohim

Từ Công Nhường

Vinh Thành Porome

Kalvin Champa

Sara Kieu

Hội Đồng Khoa Học và Tư Liệu

Po Dharma, Musa Porome, Abd. Karim, Qasim Tù, Fatimah Hoa

Po Dharma

Musa Porome

Abd. Karim

Qasim Tù

Fatimah Hoa

Thành Viên Thường Trực

Nguy Văn Cứng, Tù Công Tấn, Thành Ngọc Vàng, Đàng Reo, Tù Công Ánh,
Châu Văn Triển, Tù Công Hoàng, Kiều Đại Phú, Thành Ngọc Có, Bá Trung
Toàn, Kiều Đại Vinh, Thiên Sanh Thêu, Malik Tù

Nguy Văn Cứng

Tù Công Tấn

Thành Ngọc Vàng

Đàng Reo

Từ Công Ánh

Châu Văn Triển

Từ Công Hoàng

Kiều Đại Phú

Thành Ngọc Có

Bá Trung Toàn

Kiều Đại Vinh